

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİİLERİ ve EDEBİYATLARI (RUS DİLİ ve EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

RUSÇA'DA EDATLI FİİLLERİN KULLANIMI

Yüksek Lisans Tezi

Nuray Akyol

Ankara-2006

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİİLERİ ve EDEBİYATLARI (RUS DİLİ ve EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

RUSÇA'DA EDATLI FİİLLERİN KULLANIMI

Yüksek Lisans Tezi

Nuray Akyol

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ayşe Pamir Dietrich

Ankara-2006

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ

1. Ad Durumu (<i>Падеж</i>) Nedir?	1
2. Rusça'da Ad Durumu Ulamı	7
2.1. Rusça'da Ad Durumu Anlamı	7
2.1.1. Nesnel Anlam.....	11
2.1.2. Öznel Anlam	14
2.1.3. Niteleyici Anlam	18
2.1.4. Tümleyici Anlam	24
2.1.5. Ad Durumunda Anlam Ortaklığı	27
2.2. Rusça'da Ad Durumu Dizgeleri	31
2.2.1.Yalın Durum	32
2.2.2. Tamlayan Durum	33
2.2.3. Yönelme Durumu	35
2.2.4. Belirtme Durumu	36
2.2.5. Araç Durumu	37
3. Edat (<i>Предлог</i>) Nedir?	41
4. Rusça'da Edatlar.....	48
4.1. Biçimsel Yapı Bakımından Rusça'da Edatlar	52
4.1.0. Birincil, Birincil Olmayan, Basit Ve Birleşik Edat Yapıları	52
4.1.1. Birincil Basit Edatlar	53
4.1.2. Birincil Olmayan Edatlar	55

4.1.2.1. Zarfsı Edatlar	55
4.1.2.1.1. Basit Zarfsı Edatlar.....	56
4.1.2.1.2. Birleşik Zarfsı Edatlar	59
4.1.2.2. İsimsi Edatlar	66
4.1.2.2.1. Bir Birincil Edatlı Birleşik İsimsi Edatlar.....	66
4.1.2.2.2. İki Birincil Edatlı Birleşik İsimsi Edatlar.....	70
4.1.2.2.3. Basit İsimsi Edatlar	71
4.1.2.3. Eylemsi Edatlar	72
4.1.2.3.1. Basit Eylemsi Edatlar	72
4.1.2.3.2. Birleşik Eylemsi Edatlar	73
4.2. Edatın Leksik Anlamı	79
4.3. Edatlı Ad Durumu.....	94
5. Rusça'da Edatlı Fiil Yönetimi	96
5.1. Tekli Edatlı Yönetim	98
5.1.1. Güçlü Tekli Edatlı Yönetim.....	98
5.1.1.1. Tamlayan Durum Bağlantıları	99
5.1.1.1.1. <i>Om</i> Edatıyla	99
5.1.1.1.2. <i>До</i> Edatıyla	101
5.1.1.1.3. <i>Из</i> Edatıyla.....	102
5.1.1.1.4. <i>С</i> Edatıyla	103
5.1.1.1.5. <i>Против</i> Edatıyla.....	104
5.1.1.1.6. <i>Вокруг</i> Edatıyla	105
5.1.1.2. Yönelme Durumu Bağlantıları	105
5.1.1.2.1. <i>К</i> Edatıyla	105.

5.1.1.2.2. По Edatıyla	108
5.1.1.3. Belirtme Durumu Bağlantıları	108
5.1.1.3.1. В Edatıyla.....	108
5.1.1.3.2. На Edatıyla	111
5.1.1.3.3. За Edatıyla.....	114
5.1.1.3.4. Через Edatıyla	115
5.1.1.3.5. Под Edatıyla	116
5.1.1.3.6. Об Edatıyla	117
5.1.1.4. Araç Durumu Bağlantıları.....	117
5.1.1. 4.1. С Edatıyla	117
5.1.1.4.2. Перед Edatıyla	120
5.1.1.4.3. над Edatıyla	121
5.1.1.4.4. За Edatıyla	122
5.1.1.5. Edatlı Durum	122
5.1.1.5.1. В Edatıyla.....	122
5.1.1.5.2. На Edatıyla	124
5.1.1.5.3. О Edatıyla	124
5.1.2. Zayıf Edatlı Tekli Yönetim	125
5.1.2.1. Tamlayan Durum Bağlantıları	125
5.1.2.1.1. Из Edatıyla.....	125
5.1.2.1.2. У Edatıyla	125
5.1.2.1.3. Om Edatıyla	125
5.1.2.1.4. Для Edatıyla.....	126
5.1.2.2. Yönelme Durumu Bağlantıları	126

5.1.2.2.1. <i>По</i> Edatıyla	126
5.1.2.2.2. <i>Вслед</i> Edatıyla	127
5.1.2.2.3. <i>Навстречу</i> Edatıyla	127
5.1.2.3. Belirtme Durumu Bağlantıları	127
5.1.2.3.1. <i>В</i> Edatıyla	127
5.1.2.3.2. <i>О</i> Edatıyla	127
5.1.2.3.3. <i>На</i> Edatıyla	128
5.1.2.3.4. <i>За</i> Edatıyla	128
5.1.2.3.5. <i>Через</i> Edatıyla	129
5.1.2.3.6. <i>По</i> Edatıyla	129
5.1.2.3.7. <i>Перед</i> Edatıyla	130
5.1.2.3.8. <i>За</i> Edatıyla	130
5.2. İkili Edatlı Yönetim	131
5.2.1. Bağlantıda Birinci Ad Durumu Edatsız, İkinci Ad Durumu Edatlı Olan Yönetim	131
5.2.1.1. İkinci Yönetim <i>ом</i> Edatıyla İki Tamlayan Durumlu Yönetim	131
5.2.1.2. Belirtme Durumu + <i>До, От, У, С, Из, Вокруг</i> Ve <i>Из-Под</i> Edatlarıyla Tamlayan Durum	132
5.2.1.2.1. A Grubu.....	132
5.2.1.2.2. B Grubu.....	136
5.2.1.3. Üçlü Yönetime Sahip Olabilen <i>Перед</i> Önekli Geçişli Fiiller.....	139
5.2.1.4. Belirtme Durumu + <i>К, По, Вслед</i> Ve <i>Навстречу</i> Edatlarıyla Yönelme Durumu	139
5.2.1.4.1. A Grubu Fiiller	140
5.2.1.4.2. B Grubu Fiiller	141
5.2.1.4.3. Tümlayıcı İlişkilerle	142

5.2.1.4.4. <i>По, вслед</i> ve <i>навстречу</i> edatlarıyla yönelme durumu.....	142
5.2.1.5. Belirtme Durumu + <i>B, Ha,3a</i> Ve <i>Через</i> Edatlarıyla Belirtme Durumu	143
5.2.1.5.1. A Grubu Fiiller	144
5.2.1.5.2. B Grubu Fiiller	146
5.2.1.5.3. Tümlayıcı Anlamla	150
5.2.1.6. Belirtme Durumu + <i>C, Под, Перед, 3a</i> Ve <i>Hað</i> Edatlarıyla Araç Durumu	150
5.2.1.6.1. A Grubu.....	150
5.2.1.6.2. B Grubu.....	151
5.2.1.7. Belirtme Durumu + <i>B, Ha</i> Ve <i>O</i> Edatlarıyla Edatlı Durum	153
5.2.1.8. Yönelme Durumu + <i>Ha</i> Ve <i>3a</i> Edatlarıyla Belirtme Durumu	155
5.2.1.9. Yönelme Durumu + <i>Y</i> Edatıyla Tamlayan Durum	156
5.2.1.10. Yönelme Durumu + <i>O</i> Ve <i>B</i> Edatlarıyla Edatlı Durum.....	156
5.2.1.11. Araç Durumu + <i>B</i> Ve <i>O</i> Edatlarıyla Belirtme Durumu	158
5.2.1.12. Araç Durumu + <i>C</i> Edatıyla Araç Durumu	159
5.2.2 Bağlantıda Her İki Ad Durumu da Edatlı Olan Yönetim.....	160
5.2.2.1. Tamlayan Durum + Diğer Yalın Dışı Durumlar.....	160
5.2.2.1.1. Tamlayan Durum + Yönelme Durumu.....	160
5.2.2.1.2. Tamlayan Durum + Belirtme Durumu.....	160
5.2.2.1.3. Tamlayan Durum + Edatlı Durum.....	161
5.2.2.2. Araç Durumu + Diğer Yalın Dışı Ad Durumları	161
5.2.2.2.1. Araç Durumu + Belirtme Durumu	162
5.2.2.2.2. Araç Durumu + Edatlı Durum	162
5.3. Değişken Yönetim.....	162

5.3.1. Değişken Bağlantıda Birinci Ad Durumu Edatsız, İkinci Ad Durumu Edatlı Olan Yönetim	162
5.3.1.1. Tamlayan Durum – <i>До</i> Edatıyla Tamlayan Durum.....	164
5.3.1.2. Tamlayan Durum – <i>Перед</i> Edatıyla Araç Durumu	164
5.3.1.3. Tamlayan Durum – <i>О</i> Edatıyla Edatlı Durum	165
5.3.1.4. Yönelme Durumu – <i>Для ve Среди</i> Edatlarıyla Tamlayan Durum ..	165
5.3.1.4.1. <i>Для</i> Edatıyla.....	165
5.3.1.4.2. <i>Среди</i> Edatıyla	166
5.3.1.5. Yönelme Durumu – Yönelme Durumu	166
5.3.1.5.1. <i>К</i> Edatıyla	166
5.3.1.5.2. <i>Навстречу</i> Edatıyla	167
5.3.1.6. Yönelme Durumu - <i>На</i> Edatıyla Belirtme Durumu	167
5.3.1.7. Yönelme Durumu – Araç Durumu	167
5.3.1.7.1. <i>Перед</i> Edatıyla	167
5.3.1.7.2. <i>За</i> Edatıyla	168
5.3.1.8. Belirtme Durumu – Tamlayan Durum	168
5.3.1.8.1. <i>Вокруг</i> Edatıyla	168
5.3.1.9. Belirtme Durumu – Yönelme Durumu	168
5.3.1.9.1. <i>По</i> Edatıyla	168
5.3.1.10. Belirtme Durumu – Belirtme Durumu	169
5.3.1.10.1. <i>За</i> Edatıyla.....	169
5.3.1.10.2. <i>Через</i> Edatıyla	170
5.3.1.10.3. <i>За</i> Edatıyla.....	170
5.3.1.11. Belirtme Durumu – Edatlı Durum	170

5.3.1.11.1. <i>B</i> Edatıyla.....	170
5.3.1.12. Araç Durumu – Tamlayan Durum	170
5.3.1.12.1. <i>C</i> Edatıyla	170
5.3.1.13. Araç Durumu – Belirtme Durumu	171
5.3.1.13.1. <i>B</i> Edatıyla.....	171
5.3.1.13.2. <i>3a</i> Edatıyla.....	171
5.3.1.13.3. <i>Ha</i> Edatıyla	171
5.3.1.14. Araç Durumu – Yönelme Durumu	172
5.3.1.14.1. <i>По</i> Edatıyla	172
5.3.1.15. Araç Durumu – Edatlı Durum	172
5.3.1.15.1. <i>B</i> Edatıyla.....	172
5.3.1.15.2. <i>Ha</i> Edatıyla	172
5.3.2. Değişken Bağlantıda Birinci Ve İkinci Ad Durumu Edatlı Olan Yönetim	174
5.3.2.1. Tamlayan Durum – Tamlayan Durum	174
5.3.2.1.1. <i>У Кого-Н. От Кого-Н.</i>	173
5.3.2.1.2. <i>У Кого-Н. – С Кого-Н.</i>	175
5.3.2.1.3. <i>У Кого-Н. – Среди Кого-Н.</i>	175
5.3.1.4. <i>Для Кого-Н. – Ради Кого-Н.</i>	175
5.3.2.2. Belirtme Durumu – Tamlayan Durum.....	175
5.3.2.2.1. <i>На Кого-Что-Н. – Для Кого-Чего-Н.</i>	175
5.3.2.2.2. <i>В Кого-Что-Н. – До Кого-Чего-Н.</i>	176
5.3.2.3. Belirtme Durumu – Edatlı Durum	176
5.3.2.3.1. <i>За Кого-Что-Н. – О Ком-Чем-Н</i>	176
5.3.2.3.2. <i>За Что-Н. – В Чем-Н.</i>	176

5.3.2.4. Yönelme Durumu – Yönelme Durumu	177
5.3.2.4.1. <i>К Кому-Чему-Н. – По Отношению К Кому-Чему-Н.</i>	177
5.3.2.5. Yönelme Durumu – Belirtme Durumu	177
5.3.2.5.1. <i>К Чему-Н. – На Что-Н.</i>	177
5.3.2.5.2. <i>К Чему-Н. – Во Что-Н.</i>	177
5.3.2.5.3. <i>К Кому-Н. – Под Кого-Н.</i>	177
5.3.2.6. Yönelme Durumu – Edatlı Durum	178
5.3.2.6.1. <i>По Кому-Чему-Н. – О Ком-Чем-Н</i>	178
5.3.2.6.2. <i>С Чем-Н. – Насчет Чего-Н.</i>	178
5.3.2.6.3. <i>Перед Кем-Н. – У Кого-Н</i>	178
5.3.2.6.4. <i>С Кем-Н. – Против Кого-Н.</i>	178
5.3.2.6.5. <i>С Кем-Н. – Среди Кого-Н.</i>	179
5.3.2.7. Araç Durumu – Belirtme Durumu	178
5.3.2.7.1. <i>С Чем-Н. – На Что-Н.</i>	178
5.3.2.8. Araç Durumu – Araç Durumu	179
5.3.2.8.1. <i>С Чем-Н. – Над Чем-Н.</i>	179
5.3.2.8.2. <i>За Кем-Чем-Н. – Вслед, Следом За Кем-Чем-Н.</i>	179
5.3.2.8.3. <i>С Кем-Н. -Между Кем-Н. – У Кого-Н</i>	180
5.3.2.9. Edatlı Durum – Tamlayan Durum.....	180
5.3.2.9.1. <i>В Ком-Н. – У Кого-Н</i>	180
5.3.2.9.2. <i>При Ком-Н. – У Кого-Н</i>	181
5.3.2.9.3. <i>В Чем-Н. – В Деле Чего-Н</i>	181
5.3.2.9.4. <i>В Чем-Н. – С Чем-Н.</i>	182
5.3.2.9.5. <i>Над Чем-Н. – О Чем-Н.</i>	182

5.3.3. Birkaç Değişken Yönetime Sahip Olan Fiiller	182
6. SONSÖZ	185
7. KAYNAKÇA	

ÖNSÖZ

Rusça'da fiillerin yönetim '*управление*' olarak adlandırılan bağlantı dizgesi vardır. Bu dizge yan bağlantı dizgesidir. Fiilin yan bağlantısı '*подчинительная связь глагола*' dizgesine fiilin özneyle olan ilişkisi girmez. Fiilin özneyle olan ilişkisinde asıl söz konusu olan fiilin birleşim '*сочетаемость*' özelliği değil, tümcenin öznesi ve yüklemi arasındaki, ismin ve fiilin belirli formlarıyla ifade edilen koordinasyondur. Bu nedenle fiil yönetimi dizgesinde yalın durum bulunmamaktadır.

Fiillerin ad durumlarıyla kullanımı olan fiil yönetimi yukarıda söz ettiğimiz gibi yan '*подчинительный*' bağlantıdır. Bu bağlantıda fiile bağlı olan isim yalın dışı ad durumunda bulunur ve bu halde nesnel '*объектное*', tümleyici '*восполняющее*', kompleks (nesnel – tümleyici '*объектное - восполняющее*', nesnel niteleyici '*объектно – определительное*') ilişkiler kurulur.

Çalışmamızda Rusça'da fiillerin bağılılık ilişkisi dizgesinde yer alan edatlı fiil yönetimini yani edatlı fiillerin kullanımını inceliyoruz.

Bu çerçevede fiil yönetiminde kurulan nesnel, tümleyici, kompleks vb. ilişkiler ad durumu ulamına bağlı olduğundan öncelikle Rusça'da ad durumu ulamına bakılmıştır.

Daha sonra da çalışmamızda Edatlı Fiilleri incelememiz dolayısıyla Rusça'da edatların yapısal ve anlamsal özelliklerine yer verilmiştir.

Son bölümümüz ise çalışmamızın ana temasını oluşturmaktadır. Burada edatlı fiillerin ad durumlarıyla kullanımı incelenmiştir. Bunu yaparken öncelikle edatlı fiillerin tekli kullanımı güçlü bağlantıya sahip tekli ve zayıf

bağlantıya sahip tekli kullanımlar olmak üzere ad durumlarına göre detaylı olarak sınıflandırılmıştır. Sonra da edatlı fiillerin ikili kullanımı , edatlı fiillerin ad durumlarıyla kullanımında ikinci yönetim edatlı olanlar ve her iki yönetim de edatlı olanlar şeklinde yine ad durumlarına göre tüm detaylarıyla sınıflara ayrılmıştır. Son olarak da edatlı fiillerin değişkenlik özelliği incelenmiştir. Bu özellik de edatlı yönetim ile edatsız yönetim arasındaki değişkenlik özelliği ve edatlı yönetim ile edatlı yönetim arasındaki değişkenlik özelliği olmak üzere iki türlü sınıflandırılmıştır.

Çalışma Rusça'yı doğru kullanmak ve konuşmak, edatlı fiillerin kullanımlarını en iyi şekilde öğrenmek isteyen tüm öğrenciler için en anlaşılır şekilde hazırlanmaya çalışılarak faydalı bir kaynak olması amaçlanmıştır.

Bu arada çalışmam boyunca yardımlarını, sonsuz anlayış, destek ve sabrını benden esirgemeyen saygıdeğer Doç. Dr. Ayşe Pamir DIETRICH'e teşekkür ederim.

Nuray AKYOL

1. AD DURUMU (Падеж) NEDİR?

Ad durumu adın tümcedeki işlevini gösteren, biçim değişimlerini ya da çekim eklerini belirten bir dilbilgisi ulamıdır¹. Dünya dillerinde elliye aşkın ad durumu bulunmakla birlikte sayıları dilden dile değişmektedir. Almanca'da dört² olan bu sayı İngilizce'de üç³, Rusça'da altı, Fince'de on beş Macarca'da ise yirmiye yakındır. Sadece bir dile özgü olan ad durumları bulunabildiği gibi bir çok dilde kullanımı olan ad durumları da bulunmaktadır⁴. Örneğin *zirveye doğru yapılan hareket* kullanımını ifade eden sublatif durum yalnız Macarca'ya, çoğul öznenin ayrıntılı olarak yazılması ya da özne tekrarının vurgulanması kullanımı ifade eden ayrıştırıcı (*disjunctive case*)⁵ durum sadece Fransızca'ya ait olan bir ad durumuyken, adın öznenin gerçekleştirdiği eylemin aracı ya da vasıtası olduğu araç durumu (*instrumental case*) ise Gürcüce, Çekçe, Litvanya dili, Lehçe, Rusça Sırpça, Slovakça gibi bir çok dilde kullanılmaktadır.

¹ www.en.wikipedia/wiki/List_of_grammatical_cases.

² Almanca'da yalın, tamlayan, yönelme ve belirtme durumları bulunur. Bu dilde yer almayan kalma ve çıkma durumları edatlar yardımıyla ifade edilir: In der Schule 'okulda', vom Bahnhof 'istasyondan' gibi. Ayrıca Almanca'da adların cins durumunu yansıtan tanımlıkların değişiklikleriyle ad durumları oluşur.

³ İngilizce'de yalın, nesnel ve tamlayan durumları vardır. Eski İngilizce'de yer alan ancak çağdaş İngilizce'de yer almayan belirtme, yönelme, araç durumları tümcede sözcük dizimi ve edatlar yardımıyla ifade edilmektedir: The man with black hat 'siyah şapkalı adam' gibi. İngilizce'de adlara yalnızca tamlayan durumda ek gelir: My uncle's house 'Amcamın evi' gibi. Ayrıca bazı dilciler İngilizce'de tamlayan durum olmadığını düşünürler ve bu düşüncelerini şu örnekle savunurlar: The king of Sparta's wife was called Helen 'Sparta kralının eşinin adı Helen idi' örneğinde 's' nin tamlayan durum eki olması halinde, sözü edilen eşin Sparta'ya ait olması gerekirdi. Oysa 's' eki tüm öbeğe (the king of Sparta) aittir. Bunu savunan dilciler 's'yi bağımsız ilgeç (independent particle) olarak görürler.

⁴ Bazı ad durumları ayrılaşmış biçimlere sahip olabilmektedir. Örneğin yalın durum, belirtme durumu, nesnel durum gibi ad durumları yer aldıkları dillerde kendi ayrılaşmış biçimlerini korurlar. Örneğin nesnel durum Bengal dilinde fiilin dolaylı ve dolaysız nesnesi kullanımına sahip iken İngilizce ve İsveç dilinde ise bu kullanıma ek olarak edat öbeğinin nesnesi kullanımını da taşır: Bengal. I saw her 'Onu görüyordum', I gave her the book 'Ona kitabı verdim.' İng. I saw her 'Onu görüyordum', I gave her the book 'Ona kitabı verdim, with her 'onunla' gibi.

⁵ Bu ad durumu sadece zamirler içindir.

Diller tümcede eyleyici (*agent*) ve nesne (*patient*) ile olan ilişkisine dayalı olarak birkaç ad durumu dizgesine göre sınıflara ayrılmışlardır⁶.

1. Yalın-belirtme durumu (*nominative-accusative*) : Hem geçişli hem geçişsiz eyleyici her zaman yalın durumda olup geçişli fiilin nesnesi her zaman belirtme durumundadır.Yönelme durumu da bulunabilir

(1) a. Der Mann kam. ‘Adam geldi’

b. Der Mann sah den Jungen. ‘Adam çocuğu gördü.’

Almanca’dan verdiğimiz örnek (1a)da geçişsiz *gelmek* fiilinin edeni yalın durumdadır. Örnek (1b) de ise geçişli *görmek* fiilinin nesnesi belirtme durumundadır. Belirtme durumuna girdiği için tanımlık da *den* halini almıştır⁷.

2. Yalın - Eden durumu (*ergative- absolutive*): geçişsiz fiilin öznesi geçişli fiilin nesnesiyle aynı durumdadır; be nedenle bu durum yalın olarak adlandırılmıştır, geçişli fiilin öznesi eden durumunda olduğundan da eden olarak adlandırılır.

(2) a. Gizona etorri da

‘Adam geldi’

(*gizona*: adam, *etorri da*: geldi)

⁶ www.answers.com/topic/declension.

⁷ Daha önce de değindiğimiz gibi Almanca’da adların cins durumunu yansıtan tanımlıkların değişimiyle de ad durumu oluşur: *der* Mann ‘adam’, *des* Mannes ‘adamin’, *dem* Mann ‘adama’ *den* Mann ‘adamı’ gibi. Örneklerde der, des, dem ve den ad durumlarına göre değişen eril cins tanımlıklarıdır.

b. Gizonak mutila ikusi du.

‘Adam çocuğu gördü’

(gizona-k:adam, mutila: çocuk, ikusi du: gördü.)

Bask dilinden verdiğimiz örnek (2a) da *gizona* geçişsiz fiilin öznesi olduğundan yalın durumundadır. Örnek(2b) de ise *gizona* sözcüğü *k* sonekini alarak eden durumuna geçmiştir. Geçişli fiilin nesnesi olan *mutila* ise yalın durumdadır. Eden durumu sadece geçişli öznededir.

3. Aktif-statif durumu (*active-stative*): Fiilin edeninin her zaman özne durumunda (*subject case*) nesnesinin de her zaman nesne durumunda (*object case*) olduğu sınıftır. Ad durumu fiilin geçişli ya da geçişsiz olmasına bağlı değildir. Örnek olarak Gürcü dilini verebiliriz. Holinsky (1987)’ye göre bu dilde öznenin her zaman nesnellik belirttiği ve kontrol edilemeyen durumlarla (açıkmak,titrelemek vb.) ilgili olan otuz bir tane fiil vardır. Yetmiş sekiz tane fiil (yürümek, konuşmak, düşünmek vb.) ise eden özne belirtir⁸.

4. Tetik durumu (*trigger*): Tümcede konu ya da odak olan ad tetik durumundadır ve tümcede herhangi bir ögenin(fiil, ek vb.) taşıdığı bilgi tetiğin sahip olduğu rolü belirler.Tetik durumundaki ad eden, nesne vb. olabilir.Tümcede diğer adlar ad durumuna göre çekime girebilirler ancak çekimler aşırı yüklenmiştir. Örneğin Filipinler Cumhuriyetinin başlıca

⁸ www.answers.com/main/ntquery?method=active-stative+language&gwp.

dillerinden biri olan Tagolog dilinde tetik durumunda olmadıkları zaman tümcede özne ve nesnenin ikisi birden tamlayan durumundadır.

Şimdi sözünü edeceğimiz dizgeler ise bazı dillerde çekimin yerine ya da çekimle birlikte kullanılan dizgelerdir.

5. Konumsal durum (positional): Bu durumda ad çekime uğramaz. Adın tümcedeki konumu ad durumunu belirler.

6. Ön ve son ilgeçli durum (prepositional/postpositional): Bu durumda adla beraber olan ilgeç ad durumunu belirler. Ad yalnız başına hiçbir biçim ifade etmez.

- (3) a. **in** the room. (ing. evin içinde)
- b. **za** домом. (rus. evin arkasında)
- c. ihm **zufolge** (alm. ona göre)
- d. two years **ago** (ing. iki yıl önce)
- e. eve **doğru** (türk.)
- f. shent**vis**⁹ (gürc. senin için)

Örnek (3a) ve (3b) de ilgeçler önde yer aldığından ön ilgeçtirler. Örnek (3c), (3d), (3e) ve (3f) de ise sonda yer aldıklarından son ilgeçtirler. Eklemeli bir dil olan Türkçe’de sadece son ilgeç bulunur.

⁹ Bu dilde yer alan hemen hemen tüm son ilgeçler doğrudan sözcüğe bağlanırlar.

Ad durumu ulamı hakkında dünya dillerinden verdiğimiz açıklamaların ardından şimdi de bu ulamın dilimizde nasıl görüldüğünden kısaca söz etmek istiyoruz.

Türkçe’de genel olarak benimsenen görüşe göre altı durum vardır: Yalın durum, tamlayan durum, belirtme durumu, yönelme durumu, kalma durumu ve çıkma durumu. Bazı kaynaklarda eşitlik ve araçlı durumundan da söz edilir¹⁰.

Yalın durumda bulunan sözcük tümcede özne işlevini yerine getirir. Yalın durumda ad herhangi bir ek almamıştır, diğer bir deyişle sıfır biçimbirimle¹¹ belirlenmiştir. Okul, çocuk, balık, aşk.... gibi.

Tamlayan durumu bir kavramın başka bir kavramla ilişkisini, bağlantısını anlatır. Türkçe’de (-in) sonekiyle belirtili ad tamlamaları kurar. *Evin kapısı, çocuğun oyuncağı...* gibi. Türkçe’de tamlayan durum iyelik ilişkisini belirtir.

Belirtme durumunda özne ile yüklem arasında bir ilişki kurulur. Türkçe’de (-i) son ekiyle belirtilen bu durum tümcede belirtili bir nesne olduğunu gösterir. *Evi boyadık, gönderdiğim paketi aldın mı, arabayı yıkadım...* gibi.

Yönelme durumunda kullanılan bir ad, tümcede genellikle dolaylı tümleç işlevi yüklenmiştir: *Okuldan çıkıp eve gittim. Evi yüz milyona kiraladık* tümcesinde olduğu gibi bir şeyin fiyatını belirlemede kullanıldığı gibi, *senin işin yarına kaldı* tümcesinde olduğu zaman belirteci işlevi yüklenir. Yönelme eki gerektiren ilgeçlerle tümcede ilgeç öbeği oluşturur:

¹⁰ Toklu M. O. , Dilbilime Giriş , 2003 , s. 61.

¹¹ En küçük dilsel birim. Biçimbirimler iki türü kapsar: Bağımsız biçimbirim tek başına sözce oluşturabilir; bağımlı biçimbirimse hiçbir zaman tek başına gerçekleşemez ve sözce oluşturamaz.

Duyduğuma göre / Ahmet'e göre hava hoş / Akşama doğru... gibi.

Yönelme durumundaki adlar bazı deyimlerle kalıplaşabilir: *Suyuna gitmek, aklına gelmek, ağrına gitmek...* gibi. Ayrıca yönelme eki almış adlar ikilemeler de kurabilir: *El ele, göz göze, soluk soluğa...* gibi.

Kalma durumundaki adlar da tümcede dolaylı tümleç işlevi yüklenirler: *Çantamı evde unuttum, kuşlar havada uçuyor...* gibi. Kalma soneki almış adlar ölçü bildirerek karşılaştırma yapan sıfat öbekleri oluştururlar: *Bilek kalınlığında su, ceviz büyüklüğünde dolu...* gibi.

Çıkma durumunda olan adlar tümcede dolaylı tümleç veya belirteç tümleci görevi yüklenirler: *İstanbul'a giderken Bolu'dan geçtik* (Dolaylı tümleç), *Üzüntüden saçları ağardı.* (Belirteç tümleci). Benzetme ve karşılaştırma ilgisi kurarlar: *Baldan tatlı, candan aziz, Ayça Ayşe'den daha güzel, taştan sert...* gibi.

Ad durumu ulamının tanımına, dünya dillerinde sahip olduğu ortak ve ayrımlaşmış özelliklerine ve dilimizde nasıl olduğuna genel olarak değindikten sonra şimdi de Rusça'da bu ulamın nasıl olduğundan söz etmek istiyoruz.

2.RUSÇA'DA AD DURUMU ULAMI

2.1. Rusça'da Ad Durumu'nun Anlamı

Rusça'da ad durumu, tümcede bir ad biçiminin '*форма имени*' diğer sözcüklerle olan ilişkisini gösterir.Örneğin *отпереть дверь ключом* 'kapıyı anahtarla açmak', *ключ от двери* 'kapının anahtarı', *связка ключей* 'anahtar destesi', *обзавестись ключами* 'anahtar edinmek' tümcelerinde *ключ* 'anahtar', sözcüğünün dört ayrı ad biçimi (*ключ* 'anahtar', *ключом* 'anahtarla', *ключей* 'anahtarların' *ключами* 'anahtarlarla') *отпереть* 'açmak', *от двери* 'kapının', *связка* 'deste', *обзавестись* 'edinmek' sözcükleriyle olan farklı ilişkileri gösterilir. Tümcede bir ad biçiminin diğer sözcüklerle olan ilişkisi çok çeşitli olabildiğinden her bir ad durumu birkaç anlama sahip olabilmektedir¹².

Çağdış Rusça'da adlar tümce içinde aldıkları altı duruma göre sınıflandırılmıştır¹³. Yalın dışında bütün diğer durumlar *косвенные падежи* (yalın dışı durumlar) adını almaktadırlar. Bu altı durum sırasıyla: yalın durum '*именительный падеж*', belirtme durumu '*винительный падеж*', yönelme durumu '*дательный падеж*', tamlayan durum '*родительный падеж*', araç durumu '*творительный падеж*' ve edatlı durum '*предложный падеж*' dir.

Ad durumlarının anlamları bu durumların tümcedeki sözdizimsel işlevlerine göre şekillenir. Ancak bu anlamlar sözdizimsel işlevlerden soyutlanmışlardır¹⁴. Ad durumlarının anlamları çok çeşitlidir. Örneğin

¹² www.ref.ewreka.ru.

¹³ Pamir Dietrich A., Rusça Dilbilgisi (Sesbilgisi – Biçimbilgisi – Sözdizimi), İstanbul, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2004.

¹⁴ [www.rusgram.narod.ru / 2697- 2712.html](http://www.rusgram.narod.ru/2697-2712.html).

yönelme durumlu 1- *подарить книгу отцу* 'babaya kitap hediye etmek' 2- *отцу не нравятся твои новые увлечения* 'senin yeni heveslerin babanın hoşuna gitmiyor' 3- *памятник отцу* 'babaya anıt = babanın anıtı' ve tamlayan durumlu 1- *не ждать отца* 'babayı beklememek' 2- *нет отца* 'baba yok' 3- *памятник отца* 'babanın anıtı' tümcelerini incelediğimizde 1- numaralı tümcelerde ad durumu biçiminin *nesnel anlamı: hareketin kendisine yöneldiği şahıs ve bir şahsa herhangi birinin süreçsel durumunun yönelmesi* 2- numaralı tümcelerde ad durumu biçiminin *öznel anlamı: içsel ya da dışsal durumun taşıyıcısı olan şey 'предмет- носитель состояния'* 3- numaralı tümcelerde ad durumu biçiminin *niteleyici anlamı : önceden tayin etme ve iyelik durumları taşıdığını* görürüz.

Ad durumunun tümcede bir ad biçiminin (*форма слова*) diğer sözcüklerle olan ilişkisini gösterdiğini artık biliyoruz. Bu *sözcüksel konumla* ilgili olan genel bir tanımdır: *читаю книгу* 'kitap okuyorum' *жизнь в городе* 'şehir yaşamı' *десять часов* 'on saat' *час рассвета* 'şafak vakti' gibi. Ancak ad durumunun tümcenin bütün yapısını '*целый состав предложения*' etkilediği durumlar da vardır: *в городе много зелени* 'şehrin yeşilliği boldur', *у школьников начались каникулы* 'küçük öğrencilerin tatili başladı' *мне предстоит командировка* 'görev seyahati yapacağım' gibi. Bunun yanı sıra ad durumunun *özne - yüklem* ilişkisini ifade etmesi de söz konusudur: *дом - у дороги* 'ev - yol üstünde' *все эти разговоры - от безделья* 'tüm bu dedikodular işsiz güçsüzlükten' *пирог - к чаю* 'çayın yanında pasta' *письмо - тебе* 'mektup sana' *ученик читает* 'öğrenci okuyor'.

Neticede ad durumunun *sözcüksel konumdaki* ilişkisi ‘*отношение падежа к слову*’ ve sözdizimsel yapının ‘*синтаксическая конструкция в целом*’ herhangi bir ögesiyle olan ilişkisi olmak üzere iki türlü ilişkisi olduğunu söyleyebiliriz. Birinci durumda ‘*присловная позиция*’ sözcüğe bağlı olan bir ilişki mevcuttur, yani herhangi bir ad durumunda olan sözcük ilişkili olduğu diğer sözcüğün tüm biçimleriyle bağlantı kurmaktadır: *читать книгу* ‘kitap okumak’, *читаю книгу* ‘kitabı okuyorum’ *читал книгу* ‘kitabı okudu(m)’ *читая книгу* ‘kitabı okuyarak’ *читающий книгу* ‘kitabı okuyan’ ; *час рассвета* ‘şafak vakti’, *часы рассвета* ‘şafak vakitleri’, *о часе рассвета* ‘şafak vaktiyle ilgili’ gibi. İkinci durumda ise sözcük bağlamında olmayan bir ilişki söz konusudur. Ancak ister sözcük bağlamında olsun ya da olmasın ad durumu, herhangi bir ad durumundaki adın bir diğer birimle olan ilişkisi anlamına sahiptir. Bu anlam edatsız ad durumlarına özgü oluşu kadar edatlı ad durumlarına da özgüdür.

Yukarıda değindiğimiz gibi ad durumu tümcede sözcüksel konumda ve diğer konumlarda ilişkilere sahiptir. Gerek sözcüksel konumda gerekse de diğer konumlarda beliren bu anlamlar herhangi bir ad durumuna aittir. Ad durumunun sözü edilen konumlarda sahip olduğu temel ve en genel anlamlar öznel, nesnel ve niteleyici anlamlardır¹⁵. Bu anlamların hepsi de kendinde genel anlamın özel durumlarını yansıtan ayrılmış anlamlar barındırırlar. Şimdi bununla ne demek istediğimizi biraz açalım. Örneğin Rusça’da hem belirtme durumu, hem de yönelme durumu nesnel anlam taşır. Ancak belirtme durumundaki nesnel anlam ile yönelme durumundaki nesnel anlam,

¹⁵ Niteleyici anlam kendinde belirteç niteleyenini de kapsayan tüm niteleyen anlamları barındırır.

nesnel anlamın *ayrışmış özel durumlarıdır*. Belirtme durumundaki *nesnel anlam* dolaysız nesne ‘*прямой объект*’ ifade eder. Oysa yönelme durumundaki *nesnel anlam* somut alıcı ‘*адресат*’ anlamını taşır: *строим дом молодоженам* ‘yeni evlilere ev inşa ediyoruz’ tümcesinde belirtme durumundaki *дом* ‘ev’ sözcüğü dolaysız nesne, yönelme durumundaki *молодоженам* ‘yeni evlilere’ sözcüğü ise alıcı anlamındadır. Yalın durumdaki *nesnel anlam* ile araç durumundaki nesnel anlam da nesnel anlamın *ayrışmış özel durumlarıdır*. Yalın durumdaki öznel anlam eylemin belirttiği oluşu gerçekleştiren ya da bu oluşa konu olan öğededir. Araç durumunun sahip olduğu öznel anlam ise araçsallık ‘*орудийность*’ bildiren anlam öğesidir: *сарай зажгло молнией* ‘yıldırım samanlığı tutuşturdu’, *станки выпускаются заводом* ‘tezgahlar fabrika tarafından satışa çıkarılıyor’ tümcelerinde *молнией* ‘yıldırımla’ ve *заводом* ‘fabrikayla’ sözcük biçimleri *öznel anlamın ayrışmış araçsallık anlamını* taşırlar: *сарай зажгло молнией* ‘yıldırım samanlığı tutuşturdu’ tümcesinde tutuşturma eyleminin belirttiği oluşumu gerçekleştiren *молнией* ‘yıldırımla’ sözcüğüdür, dolayısıyla ifade edilen öznel bir anlamdır. Gene *станки выпускаются заводом* ‘tezgahlar fabrika tarafından satışa çıkarılıyor’ tümcesinde satışa çıkarma eyleminin belirttiği oluşumu gerçekleştiren *заводом* ‘fabrikayla’ sözcüğüdür ve öznel bir anlam ifade etmektedir. Buradaki bu öznel anlam araçsallık bildirmektedir: Samanlığın tutuşması eylemine yıldırım araç olurken sehpa­ların satışa çıkarılmasına ise fabrika araç olmuştur.

Şimdiye kadar ad durumunun taşıdığı anlamlardan genel çerçevede söz ettik. Şimdi de bu konudan detaylarına inerek söz etmek istiyoruz.

2.1.1. Nesnel anlam: Nesnel anlam nesnenin '*предмет*', kendisine yönelen hareketle olan ilişkisidir. Söz konusu olan hareket sadece somut, değil aynı zamanda soyut kavramlarla da ilgili olabilir: 1- *рубить дрова* 'odunları kesmek' 2- *читать книгу* 'kitap okumak' 3- *любить детей* 'çocukları sevmek' 4- *ценить дружбу* 'dostluğa değer vermek' 5- *наслаждаться жизнью* 'hayatın tadını çıkarmak' örnek tümcelerini incelediğimizde 1 ve 2 numaralı tümcelerde nesnel anlamın somut, 3, 4 ve 5 numaralı tümcelerde ise nesnel anlamın soyut kavramlarla ilgili olduğunu söyleyebiliriz.

Bir ad durumu almış olan sözcüğün sözcüksel anlamı ya da ad durumunun bütün bir tümceye yaydığı anlama bağlı olarak ad durumlu nesne somut '*конкретный*', soyut '*отвлеченный*' , varma '*достижение*', uzaklaşma '*удаление*', verme '*давание*' , alma '*получение*', yapma '*созидание*', konuşma '*речь*', düşünme '*мысль*' arzu edilen eylem '*волеонаправленный акт*', algı '*восприятие*', içsel ilişki '*внутреннее отношение*' vb. nesnel anlamlarını taşıyabilir. Ad durumunun taşıdığı nesnel anlamların sınırının nerede bittiği konusu bir bütün olarak sözcüğün ve tümcenin anlam ayrıntısına bağlıdır.

(4) nesnel anlamlı ad durumu örnekleri:

A - Tamlayan Durum

Настроили домов.

'Evler inşa ettiler.'

Разгрузили вагонов.

‘Vagonları tahliye ettiler.’

Не желает никому зла.

‘Hiç kimsenin kötülüğünü istemiyor.’

Требую объяснения.

‘Açıklama istiyorum.’

Выпей воды.

‘Su iç.’

Стыдишься товарищей.

‘Arkadaşlardan çekiniyorsun.’

У меня нет книги.

‘Kitabım yok.’

Билетов мы купили два.

‘İki bilet aldık.’

B- Yönelme Durumu

Он раскаивается: простим ему.

‘Pişmanlık duyuyor: affedelim onu.’

Напиши матери.

‘Annene yaz.’

Курение вредит здоровью.

‘Sigara içme sağlığa zarar verir’

Не попадайся ему на глаза.

‘Onun gözüne gözükmek.’

Людям он хочет добра.

‘İnsanların iyiliğini istiyor.’

Нет равнодушию!

‘Umursamazlık yok.’

Я тебе не судья.

‘Senin davranışların hakkında hüküm vermek bana düşmez’

C - Belirtme Durumu

Отец любит сына.

‘Baba oğlunu seviyor.’

Ученик огорчает учителя.

‘Öğrenci öğretmenini üzüyor.’

Споём песню.

‘Şarkı söyleyelim.’

Построили дом.

‘Ev inşa ettiler’

мне жаль друга.

‘Arkadaşıma acıyorum.’

Сейчас бы мне интересную книгу!

‘Şimdi elimde ilgi çekici bir kitap olsaydı!’

D - Araç Durumu

Недоволен учеником.

‘Öğrencisinden memnun değil.’

Изумлены смелостью.

‘Cesaretine hayrette kalmışlar.’

Восхищаюсь искусством.

‘Sanata hayranlık duyuyorum.’

E - Edatlı Durum

Отказали в просьбе.

‘Rıcaı reddettiler.’

Разбирается в музыке.

‘Müzikten anlıyor.’

Сосредоточимся на главном.

İşin özü üzerinde yoğunlaşalım.’

Болезнь отразилась на работоспособности.

‘Hastalık çalışma yeteneğini aksattı’ vb.

2.1.2. Öznel anlam: Öznel anlam nesneyle, nesnenin kendisinin gerçekleştirdiği hareket, nesneden kaynaklanan bir hal ya da sözü edilen nesnenin yaratmış olduğu bütün bir durum arasındaki ilişki anlamına sahiptir. Dolaysız olarak ‘*непосредственно*’ bağlı olduğu sözcüğün sözcüksel anlamına ya da öznenin kaynaklanan, öznenin taşıyıcısı olduğu durumu adlandıran bütün bir tümcenin anlamına bağlı olarak, ad durumunun adlandırdığı özne, somut hareket, konuşma, düşünme, arzu edilen bir eylem, ilişki, sahip olan varlık hatta bütün bir durumun taşıyıcısı ‘*носитель целой суммы*’ olabilir. Öznel anlamın sınırları tıpkı nesnel anlamda olduğu gibi

ad durumunun bağlı olduğu sözcüğün ve tümcenin anlamsal ayrıntısına bağlıdır.

(5) Öznel anlamlı ad durumu örnekleri:

A - Yalın Durum

Машина работает.

‘Araba çalışıyor.’

Поезд идет.

‘Tren geliyor’

Профессор читает лекцию.

‘Profesör ders veriyor.’

Люди просят о помощи.

‘İnsanlar yardım istiyorlar.’

Наступила ночь.

‘Gece oldu.’

Стоит тишина.

‘Sessizlik var.’

Вот и зима.

‘İşte kış geldi.’

Семья в сборе.

‘Aile toplanmış bulunuyor.’

Мастерство дается трудом.

‘Uсталık, emek harcamayla olur’

Задача - бороться за высокое качество продукции.

‘Amaç – yüksek mal kalitesi için çalışmak.’

B - Tamlayan Durum

Прибытие делегации.

‘Heyetin gelişi.’

Выпадение осадков.

‘Yağış’

Есть диспропорция мощностей.

‘Güç orantısızlığı vardır.’

Перепалка соседок.

‘Komşu kadınların ağız kavgası.’

Жестокость героя.

‘Kahramanın katı yürekliliği.’

Гудок автомобиля.

‘Otomobil klaksonu.’

Смысл преобразований.

‘Reformların faydası.’

Не прошло и году.

‘Bir yıl bile geçmedi.’

Дел прибавилось.

‘İşler arttı.’

Сил нет.

‘Güç yok.’

Результата никакого.

‘Hiç bir sonuç yok.’

Предложений поступило три.

‘Üç teklif geldi.’

C - Yönelme Durumu

Тебе не следует соглашаться.

‘Senin razı olman gerekmiyor.’

Молодым бы поучиться у стариков.

‘Gençler ihtiyarlardan ders alsalar’

Детям весело.

‘Çocukların neşesi yerinde.’

Больному не до веселья.

‘Hasta hiç neşelenecek halde değil’

Гостям не хочется уходить.

‘Misafirlerin canı kalkmak istemiyor.’

Ребенку нездоровится.

‘Çocuk rahatsızdır’

Нам видно звезды.

‘Yıldızlar bize görünüyor.’

D - Belirtme Durumu

Больного знобит.

‘Hasta üşüyüp titriyor.’

Руку больно.

‘El acıyor.’

E - Araç Durumu

Ожидается объезд района инспектором.

'Müfettişin bölgeyi dolaşması bekleniyor.'

Помнил исполнение этой арии еще Шаляпиным.

'Bu arıyı birde Şalyapın'ın söylediğini hatırlıyordu.'

Комиссией сделаны выводы.

'Komisyon tarafından sonuçlar çıkarıldı'

Хозяйкой наготовлено запасов.

'Ev sahibesi tarafından stoklar hazırlandı'

Врачами рекомендуется отдыхать.

'Doktorlar istirahat etmeyi tavsiye ediyorlar' vb.

2.1.3. Niteleyici anlam: Ad durumunun niteleyici anlamı bir nesnenin diğer bir nesneyle, hareketle, durumla ya da konumla olan ilişkisi anlamını taşır. Sözü edilen nesnenin ilişkili olduğu nesne, hareket, durum ve konum farklı yönlerden nitelenebildiğinden ad durumunun niteleyici anlamı da çok çeşitli, bazen de birbirinden çok uzak olan özel anlamlarda belirir. Bu anlamlar nitelik, özellik, dış özellik ve çeşitli koşullar (amaç, sebep, şart, tarz, nicel ya da sınırlılık özelliği, ölçü) vb. anlamlardır.

(6) Niteleyici anlamlı ad durumu örnekleri

A- Yalın Durum

Природахудожница.

'Bayan ressam doğası.'

Городгерой.

‘Kahraman şehir.’

Село Селезнево.

‘Seleznev Köyü.’

Живет в доме номер пятнадцать.

‘On beş numaralı evde oturuyor’

Приехал как консультант.

‘Danışman olarak geldi.’

Пишет под псевдонимом ‘Наблюдатель.’

‘Gözlemci takma adıyla yazıyor.’

Он - мастер спорта.

O usta sporcudur.’

Уже три часа ночи.

‘Artık gecenin üçü.’

Он - призер личного первенства.

‘O ferdi birincilik kupa sahibidir.’

Человек преклонного возраста.

‘Yaşı geçkin insan.’

Это фактор большого значения.

‘Bu çok önemli etkidir.’

Приехал пятого мая.

‘Beş mayısta geldi.’

Третьего дня произошло важное событие.

‘Üçüncü gün önemli bir olay oldu.’

Семнадцатого апреля – субботник.

‘On yedi nisan cumartesiye denk geliyor.’

B- Yönelme Durumu

Мы подали повод насмешкам.

‘Alaya sebebiyet verdik.’

Улыбнулся шутке.

‘Şakaya gülümsedi.’

Ведет счет годам.

‘Yılların hesabını tutuyor.’

Я составляю список долгам.

‘Borçların listesini tutuyorum.’

C- Belirtme Durumu

Прождали час.

‘Bir saat beklediler.’

Стоит рубль.

‘Ederi bir rubledir.’

Пробежали целый километр.

‘Tam bir kilometre koştular.’

Уже сутки мы в городе.

‘Artık yirmi dört saattir yoldayız.’

D - Araç Durumu

Он казак душой.

‘Kazak ruhludur.’

Я украинец родом.

‘Aslen Ukraynalıyım.’

Дали нам рубль серебром.

‘Bize gümüş ruble verdiler.’

Она надета ситец цветочками.

‘Çiçekli basma giyimlidir.’

Смотрит осуждающим взглядом.

‘Ayıplayan bakışla bakıyor.’

Режет хлеб ломтями.

‘Ekmeği incelik dilimlere ayırıyor.’

Лечу первым рейсом.

‘İlk seferle uçuyorum.’

Толпа гудит ульем.

‘Kalabalık arı kovanı gibi uğulduyor.’

Прошел черным ходом.

‘Arka kapıdan geçti’

Вернулся поздней ночью.

‘Gece geç saatte döndü.’

Покупают овес мешками.

‘Çuvallarla yulaf alıyorlar.’

Там стоят банки вместимостью в ведро.

‘Orada kova kapasiteli kavanozlar duruyor.’

Мальчик чудом спасся.

‘Çocuk mucize eseri hayatta kaldı’

Характером сын в деда.

‘Oğlun karakteri dedesininkiyle aynı.’

На стене висит его портрет еще школьницей.

‘Duvarda henüz küçük bir okul çocuğuyken çekilmiş resmi asılı.’

D - Edatlı Durum

Парень - известнейший в области.

‘Delikanlı alanının en ünlüsüdür.’

Живет в Москве.

‘Moskova’da yaşıyor.’

Остановка в Малаховке.

‘Malahovka durağı.’

Встречались в юности.

‘Pek gençken görüşüyorlardı.’

Имеется в достатке.

‘Refah, bolluk vardır.’

Почта в двух шагах.

‘Çok yakındaki postane.’

Запасов - в избытке.

‘Stoklar dolu.’

в давке потеряли друг друга.

‘Kalabalıkta birbirini kaybettiler.’

Явился во всей красе.

‘Bütün güzelliğiyle çıktı.’

Его руки в царапинах.

‘Elleri sıyrıklar içinde.’

В гневе забыл о справедливости.

‘Öfkeden ötürü adalet aklından çıktı.’

Коекто на западе.

‘Batıda bazı kimseler.’

Тесто на дрожжах.

‘Mayalı hamur.’

На даче скучно.

‘Yazlık sıkıcıdır.’

Там стоит стол о трех ножках.

‘Orda üç ayaklı masa duruyor.’

Читает при свече.

‘Mum ışığında okuyor.’

При планировке поселка сохранены зеленые насаждения.

‘Kasaba planlanmasında ağaçlanma sahaları korunmuş’

Birçok hallerde ad durumu almış olan isme uygun olan ‘согласуемое’ sözcük, söz konusu olan isme sıkı sıkıya bağlıdır: *призер личного первенства* ‘ferdi birincilik ödül sahibi’, *прошел черным ходом* ‘arka

kapıdan geçti', *стол о трех ножках* 'üç ayaklı masa' gibi. Bu tür bağıllık ad durumu çözümlemesinde en küçük sözdizimsel birimler '*минимальные синтаксические единицы*' olarak incelenirler, yani kendiliğinden ad durumu biçimine eşitlenirler.

Öznel ve nesnel anlamları niteleyici anlamın çeşitli özel türleriyle kıyaslayacak olursak öznel ve nesnel anlamları soyut, söz konusu niteleyici anlamları ise somut olarak adlandırabiliriz. Burada somut anlamla demek istediğimiz karşılaştırmalı belirlilik ve daha az soyutluk anlamıdır. Öznel ve nesnel anlamların daha fazla soyut olması bu anlamlarda leksik ve semantik etkenlerin niteleyici anlamlara kıyasla daha zayıf oluşunun bir neticesidir: niteleyici anlam karakteristiğiyle, belli ad durumlarında belli niteleyici anlamlar taşıyan sözcüklerin yeterli ölçüde ayrılmış leksik-semantik niteliği hemen hemen her zaman bir arada bulunmak zorundadır, ancak öznel ve nesnel anlamlarda bu nitelik bulunmamaktadır.

2.1.4. Ad durumunun tümleyici anlamı: Rusça'da bazı ad durumu kullanımları vardır ki bu kullanımlarda ad durumu anlamı ayrı bir birim olarak kurulamaz. Bu kullanımlarda sözcükler kendi sözlüksel anlamlarının zorlayıcılığıyla anlamlı bir *bilgi verici –tümleyici* '*информативное восполнение*' talep ederler. Örneğin *два дома* 'iki ev', *три часа* 'üç saat' birleşmelerinde sayılan nesneleri adlandıran adın tamlayan durumu anlamı nesnel, öznel ve de niteleyici anlamlardan hiçbirini taşımamaktadır. Ad durumu burada herhangi bir anlamdan yoksundur ve sadece sözcüğün talebi üzerine belirli bir nicel anlamla sözcüğü tümler ve ad durumu bu sözcükle birlikte nesnelerin miktarını ifade eder. Yine *прослыл ворчуном* 'adı

homurdanana çıktı’, *числится передовиком* ‘öncülerdendir’ *считается умником* ‘akıllı diye biliniyor’ birleşmelerinde araç durumu da hiçbir ayrı anlamsal niteliğin etkisi altında değişmez: araç durumu fiili tümler ve fiille birlikte en küçük anlamlı birim oluşturur.

(7) Tümlayıcı-bilgiverici anlamlı ad durumu örnekleri:

A - Yalın Durum

Сына назвали Вася.

‘Erkek evlada Vaysa adını verdiler.’

Дочку зовут Лена.

‘Kız evladın adı Lena’dır.’

B- Tamlayan Durum

Два товарища.

‘İki arkadaş.’

Сорок солдат.

‘Kırk asker.’

Трое знакомых.

‘Üç tanıdık.’

Обе сестры.

Her iki kız kardeş.’

Несколько книг.

Birkaç kitap.’

Моложе брата.

‘Erkek kardeşten daha genç.’

Меньше года.

‘Bir yıldan daha az.’

Больше сотни.

‘Yüzden fazla’

C- Yönelme Durumu

Народ следует обычаям.

‘Halk alışkılara uyuyor.’

Равносильно измене.

‘İhanetle bir.’

D - Araç Durumu

Слышает скептиком.

‘Şüpheci diye tanınıyor.’

Состоит надзирателем.

‘Gözcüdür.’

Считаю его эгоистом.

‘Onun bencil olduğunu düşünüyorum.’

Событие чревато опасными последствиями.

‘Olay kötü sonuçlar verebilir.’

Обилен растительностью.

‘Bitkisi boldur.’

2.1.5. Ad durumunun taşıdığı farklı anlamların sıklıkla karşılıklı bağlanmalara girdiğini yukarıda belirtmiştik. Ad durumunun sahip olduğu anlamlardaki bu dağınıklık '*диффузность*', ad durumu biçiminin gerek benzer anlamsal ortaklıklara '*совместность*' olan yetisi, gerekse de *leksik - semantik* etkenlerin gerçekleştirdiği eylem şeklinde tanımlanır. Ad durumu biçiminin yetisiyle, *leksik-semantik* etkenlerden ötürü birleşmelerindeki iki anlam ögesini (*öznel ve niteleyici, nesnel ve niteleyici, öznel ve nesnel, niteleyici anlamın farklı türleri*) kendinde toplamaktan anlaşılan anlamların ortaklığıdır. Örneğin *рубить (дерево) топором* 'baltayla ağaç kesmek' ve *пилить (дрова) пилой* 'odunları testereyle bıçkılamak' tümcelerini ele alırsak araç durumunda nesnel ve niteleyici anlamların ortaklığından (bölünmezliğinden) söz ederiz: bir taraftan hareket iki tane nesneye yönelmiştir- 1) etkisinde kaldığı tesir tarafından değiştirilen dolaysız tesir nesnesine (*рубить что?* 'kesmek neyi?', *пилить что?* 'bıçkılamak neyi?) 2) hareketin kendi şahsi aracına (*рубить чем?* 'kesmek neyle?', *пилить чем?* 'bıçkılamak neyle?) , diğer taraftan ise araçtan yararlanma '*пользование орудием*' hareketi gerçekleştirme biçimidir (*рубить* 'kesmek' , *пилить* 'bıçkılamak' *как?* 'nasıl?' *каким способом?* 'ne biçimde', *при помощи чего?* 'neyin yardımıyla').

Durumu daha anlaşılır kılmak için diğer bazı örnekleri incelemek istiyoruz.

Памятник поэту 'şaire anıt : şairin anıtı' *цена ошибке* 'falsoya fiyat : falso fiyatı) örneklerini incelediğimizde yönelme durumunda *nesnel ve niteleyici* anlamların ortaklığından (*памятник кому и чей?* 'anıt kime ve

kimin?, *цена кому и как?* 'fiyat neye ve nasıl?), *встретиться на балу* 'baloda buluşmak', *обсудить на собрании* 'toplantıda müzakere etmek' örneklerini incelediğimizde edatlı durumda *yer ve zaman niteleyicisi* anlamlarının ortaklığından (*где? и когда?* nerede ve ne zaman) söz ederiz.

Şimdiye kadar anlattıklarımızdan, sözdizimsel işlevlerinden, sözcük öbeği ve tümcedeki ilişkilerinden soyutlanmış ad durumu anlamının çok karmaşık olduğu sonucunu çıkarabiliriz: ad durumu anlamının karmaşıklığı birçok etkenin temelinde yatmaktadır. Bu etkenler sıralanacak olursa:

1- Ad durumu biçiminin dolaysız bağlı olduğu sözcükle olan dilbilgisel bağı: idarenin '*управление*' sözdizimsel bağı için bazı belli ad durumu anlamları, uyum '*согласование*' ve bağlılıkta '*примыкание*' ise diğer belli bazı anlamlar ayırıcıdır. Üçüncü bölümde idarenin ad durumu anlamlarından bahsedeceğiz.

2- Belli bir ad durumuna giren sözcüğün sözcüksel '*лексик*' anlamı, örneğin ad durumunun farklı anlamlara sahip olduğu haller: *попытка смельчака* 'cesur adamın çabası' 'öznel anlam'+ 'niteleyici anlam', *попытка самоубийства* 'intihar teşebbüsü' 'niteleyici anlam', *чтение актера* 'aktörün okuması - aktör okuyor' 'öznel anlam' + 'niteleyici anlam' ve *чтение сказок* 'masalların okunması – masal okuyorum, masallar okunuyor' 'öznel anlam + 'nesnel anlam'. Örnek tümcelerden anlaşıldığı üzere tamlayan duruma giren *cesur adam, intihar, aktör ve masal* sözcüklerinin *лексик* anlamı tümcelerdeki ad durumu anlamını belirlemiştir.

Çoğu durumda: yan bağlantı türü (*вид подчинительной связи*) ad durumu anlamlarının belirleyicisidir : *читать книгу* ‘kitabı okumak’ (yan bağlantı türü: yönetim ‘*управление*’, ad durumu anlamı: nesnel anlam), *читать час* ‘bir saat okumak’ (yan bağlantı türü: bağıllık ‘*примыкание*’, ad durumu anlamı: niteleyici anlam), *не ждали поезда* ‘treni beklemediler’ (yan bağlantı türü: yönetim ‘*управление*’, ad durumu anlamı: nesnel anlam), *не ждал (и) минуты* ‘bir dakika (bile) beklemedi’ (yan bağlantı türü: bağıllık ‘*примыкание*’, ad durumu anlamı: niteleyici anlam).

3- Kendisinde herhangi bir ad durumunun varlığını belirleyen sözcüğün *leksik-semantiği*, örneğin *едет к дому* ‘eve (vasıtaıyla) gidiyor’ ve *привык к дому* ‘eve alıştı’, *настаивает на отдыхе* ‘tatil için diretiyor’ ve *находится на отдыхе* ‘tatildedir’, *спорил с другом* ‘arkadaşla tartışıyordu’ ve *это случилось с другом* ‘bu arkadaşın başına geldi’, *дом отца* ‘babanın evi’ ve *упреки отца* ‘babanın serzenişleri’, *смотрит с пренебрежением* ‘nefretle bakıyor’ ve *его поведение связано с пренебрежением к окружающим* ‘davranışı çevresindekilere olan kininden ileri geliyor’ gibi.

Genellikle sözdizimsel işlevlerinden soyutlanmış olan ad durumu biçiminin anlamı, daima ad durumu biçiminin sözsel ortamına ‘*словесное окружение*’ bağılıdır. Böylesi bir ortam çok dar olabilir, - bu ortam her şeyden önce ad durumunun dolaysız bağlı olduğu sözcüktür. Ancak ad durumunun ortamını tüm bir tümce de oluşturabilir. Örneğin, *с бородой тебя не узнать* ‘sakallı halinle tanınmıyorsun’ ve *в очках человек выглядит старше своих лет* ‘insan gözlük takınca yaşından büyük gösteriyor’ tümcelerinde belirleyici

olan *с бородой* ‘sakallı’ ve *в очках* ‘gözlüklü’ ad durumu biçimleri için sözdizimsel ortam, tümcenin bütünüdür.

Anlaşıldığı üzere ad durumu Rusça’da çok anlamlı bir birim olarak varlığını sürdürmektedir. Onun bu özelliği edatsız ad durumlarının tümüne edatlı ad durumlarının ise büyük bir kısmına aittir. Rusça’da her bir ad durumunun kendine özgü anlam dizgesi vardır. Ad durumu anlamları birbirine yakın olabilir ya da örtüşebilir, ancak genelde farklı ad durumlarının anlam dizgeleri hiçbir zaman birbirleriyle tam olarak örtüşmezler. Ad durumu çok anlamlı bir birim olarak birbirleriyle belirli ilişkiler içinde bulunan soyut anlamlar kompleksidir. Bu *komplekste (belli bir ad durumunun sahip olduğu anlamlar dizgesinde)* ad durumunun semantik yapısında belli bir ad durumu için en çok elle tutulur olan, baskın olan bazı anlamlar merkezidirler, temeldirler. Diğer anlamlar ise belli bir durumunun merkezden uzakta yer alan semantiğini kurar. Merkezi, yani temel anlamlardaki *leksik-semantik* sınırlar kural olarak daha zayıftırlar. Ad durumunun merkezden uzakta yer alan anlamlarına genellikle yeterli derecede belirli *leksik-semantik* özellikler, ya da sözdizimsel bağımlılık eşlik eder.

Ad durumu anlamlarının özgeçerlik dizgesindeki merkezi anlamın başlıca özelliğini diğer anlamları etkileme, onlarla birleşme, alanlarına nüfuz etme yetisine sahip olması oluşturur. Mesela edatsız belirtme durumunun semantik dizgesinin merkezinde nesnel anlam yer alır: *читает книгу* ‘kitabı okuyor’, *готовит доклад* ‘rapor hazırlıyor’, *любит детей* ‘çocukları seviyor’, *мне жаль сестру* ‘kız kardeşime acıyorum’, *мне надо пропуск на завод* ‘fabrikaya girmem lazım’, *воду и чистый халат!* ‘suyu ve temiz

gömleği!', *врача!* 'doktoru!' gibi. Belirtme durumu, biçemle ilgili izler (*gündelik dil ve halk dili*) taşıyan birleşmelerde ses görünüşü ve anlam bakımından fiili tekrarladığında hiçbir gerçek hareket nesnesi bildirmemekle birlikte nesnel anlamını yitirmez : *шутки шутить* 'şakayı şaka yapmak', *ерунду ерундить* 'saçmalığı saçmalamak', *думу думать* 'düşünceyi düşünmek', *горе горевать* 'acıyı acı çekmek' gibi. Durum bildiren tümcelerde belirtme durumu öznenin sözdizimsel konumunda beliriverdiğinde (gerçekleştirilmemiş başlangıç konumu *начальная неактуализированная позиция*) dahi belirtme durumu nesnel anlamını yitirmez : (*руку больно* 'el acıyor', *больного трясет* 'hasta titriyor', *сарай зажгло* 'samanlık tutuşturulup yandı', *людей видно* 'insanlar gözüküyor', *голоса слышно* 'sesler duyuluyor') ve ancak nesnel anlamla etkileşime giren (*людей видно* 'insanlar gözüküyor', *голоса слышно* 'sesler duyuluyor') öznel anlam üretir.

Belirtme durumunun semantik dizgesinin *merkezden uzak* yerinde, onun çeşitli niteleyici anlamları bulunur: zaman ölçüsü niteleyicisi (*едем уже час* 'bir saattir gidiyoruz', *ждем целую неделю* 'bütün hafta bekleyelim'), mesafe ölçüsü niteleyicisi (*пробежали целый километр* 'bir kilometreyi koşarak katettiler'), değer niteleyicisi (*стоит рубль* 'ederi bir rubledir'), ağırlık ölçüsü niteleyicisi (*весит тонну* 'bir ton çekiyor'), tekrar edilebilirlik (*сколько раз встречались* 'kaç kez görüştünüz', *каждый вечер ссора* 'her akşam münakaşa') Benzer tüm durumlarda belirtme durumunun niteleyici anlamı, sözcüğün *leksik - semantiği* tarafından açıkça düzenlenmiştir.

2.2. Şimdiye kadar ad durumlarının sözcüksel ve tümcedeki konumundan, sahip olduğu anlamlardan, bu anlamların örtüşme ve ayrışma

özelliklerinden, anlamları belirleyen etkenlerden, bu anlamların sahip oldukları anlamsal ortaklıklardan söz ettik. Şimdi ise yukarıda kısaca sözünü etmiş olduğumuz diğer bir konuya, ad durumlarının her birinin diğeriyle örtüşmeyen, kendine özgü olan anlam dizgeleri konusuna detaylı olarak değinmek istiyoruz.

2.2.1. *Yalın durum (именительный падеж)*: Yalın durumun merkezi anlamı öznel ve niteleyici anlamlardır. Yalın durumun öznel anlamı öznede (*дочь – студентка* ‘kız evlat – öğrencidir’, *сын работает* ‘erkek evlat çalışıyor’) ve *ночь* ‘gece’, *весна* ‘ilk bahar’ tipi tümcelerde belirir. Yalın durumun öznel anlamının sahip olduğu *özgellik*, onun diğer ad durumlarının sahip olduğu öznel anlamların aksine başka anlamlarla ortaklığa girmemesinde yatar. Ancak bazı durumlarda (her şeyden önce edilgen yapılarda) yalın durumun öznel anlamı (*durum öznesi*), nesnel (*hareket nesnesi*) anlamla birlikte ortaklığa girmeye yetkindir: *сын наказан отцом* ‘oğul baba tarafından cezalandırıldı’, *перо приравнивается к штыку* ‘kalem süngüyle birdir’ gibi. Yalın durumun niteleyici anlamı ad yüklemine (*наш город – герой* ‘bizim şehir - kahraman’, *дочь – красавица* ‘kız evlat – güzeldir’) ve ek ad koymada (*город герой* ‘kahraman şehir’, *красавицадочь* ‘güzel kız evlat’) belirir. Yalın durum diğer bir ismi özellik (*свойство, признак*) ve nitelik bakımından niteler. Belirteç niteleyicisi anlamı yalın duruma özgü değildir. Niteleyici anlama *ее зовут Лена* ‘onun adı Lena’dır’, *сына назвали Вася* ‘oğula Vaysa adını verdiler’, *числится как инструктор* ‘öğretmen sayılıyor’ tipi bileşimlerde yalın durum niteleyici anlam taşır. Sonuç olarak denilebilir ki yalın durumun merkezi anlamları

öznel ve niteleyici anlamlardır. Ayrıca yalın durum başlıklarda, imzalarda, hitaplarda da varlığını gösterir.

2.2.2. *Tamlayan durum (родительный падеж)*: Tamlayan durumun merkezi anlamını öznel ve niteleyici (belirteç niteleyeni hariç) ve nesnel anlamlar oluşturur. Tamlayan durumun öznel anlamı farklı sözdizimsel konumlarda belirir. Tamlayan durum tümcede öznel anlam taşıdığında kural gereği kendisinde nicelik anlam ögesi (*много* ‘çok’, *мало* ‘az’, *сколькото* ‘bir miktar’) bulunur: *забот хватает* ‘iş yetiyor’, *воды прибывает* ‘sular kabarıyor’, *хлеба осталось* ‘ekmek arttı’, *билетов – ни одного* ‘tek bir bilet yok’, *экономии – на тысячи рублей* ‘bin rublelik tasarruf’ gibi. Ayrıca, anlamın nicel ögesi dolgunluk, tükenmişlik (*совсем* ‘büsbütün’, *вообще* ‘genellikle’, *нисколько* ‘hiç, zerre’) anlam ögesi olarak sunulabilir: *Счастья не существует* ‘mutluluk yoktur’, *Бога нет* ‘Tanrı yoktur’, *книг не выпускаются* ‘kitaplar yayınlanmıyor’, *никого нет* ‘hiç kimse yok’, *ни облачка* ‘bir tek bulut yok’, *ни малейшей надежды* ‘en küçük bir umut yok’ gibi. Tamlayan durumun öznel anlamlı sözcük öbeği birleşiminde nicel anlam ögesi yoktur; burada öznel anlamın niteleyici anlamla ortaklığı söz konusudur: *выступление артистов* ‘sanatçının gösterisi’, *осведомленность историков* ‘tarihçinin bilgili oluşu’, *гудок автомобиля*, ‘otomobil klaksonu’, *бой быков* ‘boğa güreşi’, *взаимосвязь явлений* ‘olayların bağlanması’, *блеск пруда* ‘havuzun ışıltısı’ gibi. Gerek sözcük öbeğinde gerekse de tümcede tamlayan durumun öznel anlamı diğer anlamlarla çeşitli etkileşimlere girebilir: 1- niteleyici (sahip olan özne: *рука отца* ‘babanın eli’; özellik taşıyıcısı olan özne: *бархат кожи* cildin

yumuşaklığı'; yaratıcı, üretici özne: *закон Ньютона* 'Newton kanunu' ve 2-nesnel (*пмятник героя* 'kahramana anıt': kimin? ve kime?) gibi.

Tamlayan durumun nesnel anlamı sözcük öbeklerinde belirli leksik – semantik sözcük gruplarında (*желать славы* 'şöhret arzulamak', *ждать утра* 'sabahı beklemek', *бояться ответственности* 'sorumluluktan korkmak', *настроить домов* 'evler kurmak', *дать хлеба* 'ekmek vermek'), olumsuzluk ifadelerinde (*не читает книг* 'kitap okumuyor', *не просит хлеба* 'ekmek istemiyor') görülür. Tümcede ise tamlayan durumun nesnel anlamlı kullanım alanı genişler: *книг он прочитал сотни* 'yüzlerce kitap okumuştur'; *окружающих стыдно* 'çevreye ayıp oluyor'; *жаль молодости* 'gençliğe yazık'; *я этого не смею* 'ben buna cesaret edemem' ; *большей обиды трудно придумать* 'ağır bir hakareti düşünüp bulmak zordur' gibi. Durum bildiren tümcelerde ad durumunun öznel konuma yaşınmış nesnel anlamı öznel anlam ögesiyle ortaklığa girebilir: *подтверждения не получено* 'teyit olunmadı', *изменений не заметно* 'değişiklikler belli olmuyor' gibi.

Tamlayan durumun diğer bir merkezi anlamı ise niteleyici anlamıdır.Özellik, nitelik, bir şeye ilişkin görme (*признак, свойство, качество, отнесенность к чему-н.*) anlamlarını taşıyan söz konusu niteleyici belirteç niteleyeni '*необстоятельное определение*' değildir: *человек дела* 'aksiyon adamı', *ночь ошибок* 'hatalar gecesi', *страна озер* 'göller ülkesi', *вещества малого веса* 'düşük ağırlıklı maddeler' gibi. Tamlayan durumun niteleyici anlamının öznel anlamla girdiği etkileşime yukarıda değinmiştik. Tamlayan durumun niteleyici anlamı nesnel

anlamla da etkileşime girebilir: *вестник победы* ‘ zafer müjdecisi *neyin? ve hangi? ’*, *прогноз погоды* ‘ hava tahmini *neyin? ve hangi?’* *цензура печати* ‘basın sansürü *neyin? ve hangi? ’* gibi.

Tamlayan durumun merkezden uzak anlamsal yerinde ‘на *периферия семантического строения родительного падежа*’ 1- zaman belirteci niteleyicisi : *встреча пятого мая* ‘beş mayıs görüşmesi’, *увидимся весной будущего года* ‘seneye baharda görüşürüz’, *семнадцатого апреля – субботник*; ‘nisanın on yedisi cumartesiye geliyor ’ ; bu anlam adların kapalı dairesiyle bağlantılıdır; 2- tümleyici anlamı vardır: *два сына* ‘iki oğul’, *тысяча километров* ‘bin kilometre’, *быстрее всех* ‘herkesten daha hızlı’, *полна комната гостей* ‘misafir odası doludur’, *достойн участия* ‘alakaya değer’, *чужд мести* ‘intikamdan uzak’; tamlayan durumda bu anlam tümleyici talep eden *два, тысяча, быстрее, полна, достоин, чужд* gibi sınırlı sayıdaki sözcüklerle kurulur.

2.2.3. *Yönelme durumu (дательный падеж)*: Yönelme durumunun merkezi anlamları nesnel ve öznel anlamlardır. Nesnel anlam *alıcı nesne (объект – адресата)* ve *algılayan nesne (объект - воспринимающего)* şeklinde somut olarak tanımlanır: *послать письмо другу* ‘arkadaşa mektup göndermek’, *велет ученику читать* ‘öğrenciye okumasını emretmek’, *дать корм скоту, вред здоровью* ‘sağlığa zarar’, *преграда бегущим* ‘koşanlara engel’ , *покорен господину* ‘efendiye itaatkar’, *надоел окружающим* ‘çevredekileri bıktırdı’, *слово – ветеранам* ‘söz – gazilere’, *нет – гонке вооружений!* ‘*silah yarışına hayır*’. Sözcük öbeğinde nesnel

anlam niteleyici anlamla etkileşime girebilir: *зерно птицам 'kuşlara yem'* , *гимн солнцу 'güneşe mili marş'* , *повод насмешкам 'alaylara sebep'*.

Yönelme durumunun öznel anlamı sıklıkla *algılayan özne* anlam ögesini *'элемент значения субъекта воспринимающего'* kapsar: *ему хватает неприятностей* 'başı yeteri kadar beladadır', *мне холодно* 'üşüyorum', *начальству все равно* 'amirler için hava hoş' gibi. Ancak yönelme durumunun öznel anlamının algılayan özne anlam ögesiyle ortaklığa girmeme konumu da tamamen normaldir: *сыну два года* 'oğul iki yaşında', *тебе не следует соглашаться* 'sen razı olmamalısın', *лучше бы ему помолчать* 'keşke sussa', *никому не двигаться!* 'kimse kimildamasın!', *вам стыдно так говорить* 'böyle konuşmanız ayıptır' gibi.

Аурыса следует советам 'öğütlere uyuyor', *пропорционален росту* 'boyu orantılı', *сродни подвигу* 'kahramanlığa benzer' gibi durumlarda gerekli tümleyici biçimin *'необходимо восполняющая форма'* merkezden uzak işlevi yönelme durumunun merkezi anlamlarıyla birdir.

2.2.4. *Belirtme durumu (внимательный падеж)* : Belirtme durumunun merkezi anlamı nesnel anlamdır: edatsız belirtme durumu kendisine herhangi birinin ilişkisinin, algısının dolaysız yöneldiği nesne anlamı taşır: *изучаем теорию* 'teoriyi öğrenelim', *читаю книгу* 'kitabı okuyorum', *избрали депутата* 'milletvekili seçtiler', *огорчил учителя* 'öğretmeni üzdü', *мне жаль сестру* 'kız kardeşime acıyorum', *нам слышно голоса* 'sesleri duyuyoruz' gibi.

Öznel konuma taşınmış belirtme durumu, durum bildiren tümcede öznel anlam edindiğinde aynı biçimde bulunan nesnel anlam ögesi korunur:

больного знобит ‘hasta üşüyüp titriyor’, *голову больно* ‘baş ağrıyor’, *рабочих не устраивает ждать* ‘bekleme işçilerin işine gelmiyor’ gibi.

Belirtme durumunun merkezden uzak yerini, güçlü leksik sınırlarda hapsedilmiş belirteç anlamları oluşturur: zaman niteleyeni (*пробыл час* ‘bir saat oldu’, *ждем год* ‘bir yıl bekleyelim’), tekrar edilebilirlik niteleyeni (*болеет каждую весну* ‘her bahar hastalanır’, *повторяю сотый раз* ‘yüzüncü kez tekrarlıyorum’), ölçü, ağırlık, nicelik niteleyeni (*бежал километр* ‘bir kilometre koştu’, *весит тонну* ‘bir ton çekiyor’, *стоит рубль* ‘ederi bir rubledir’ gibi). Belirtme durumunun bu anlamlarının merkezden uzak oluşu, onların kullanım yoğunluğunu etkilemez.

2.2.5. *Araç durumu (творительный падеж)* : Araç durumunun merkezi anlamları niteleyici ve nesnel anlamlardır. Niteleyici anlam öncelikle tümcenin yükleminde belirir: *Брат будет студентом* ‘kardeşim öğrenci olacak’, *он здесь директором* ‘o burada müdürdür’, *работаю слесарем* ‘çilingirim’, *учиться будет его целью* ‘okumak onun amacı olacak’ gibi. Ayrıca araç durumu çeşitli belirteç niteleyeni anlamları taşımaktadır: 1- yer bakımından *пройти сеньями* ‘kuru otların arasından geçmek’, *идти берегом* ‘sahilden geçmek’), 2- zaman ve zamansal durum bakımından (*шли вечернею порой* ‘akşam vakti gidiyorlardı’, *жил там подростком* ‘yeniyetmeyken orada yaşıyordu’), 3- sebep ve taban bakımından (*сказал ошибкой* ‘yanlışlıkla söyledi’, *игрою случая оказался далеко от дома* ‘talih oyunuyla kendini evden uzakta buldu’) ,4- biçim ve hareket şekli bakımından (*петь басом* ‘kalın sesle şarkı söylemek’, *ходить толпой* ‘hep beraber yürümek’, *жить пенсией* ‘emekli maaşıyla geçinmek’),

4- detaylaştıran özellik bakımından (*высок ростом* 'boyu uzun', *тысяча серебром* 'bin gümüş', *крестьянин родом* 'aslen köylüdür', *глубок содержанием* 'zengin içerikli') 5- dış özellik, nitelik ya da özellik bakımından (*спуск террасами* 'taraçalardan geçme', *запуска карандашом* 'kurşun kalemle yazılmış not', *хоть волком вой*¹⁶ 'ister kurtla ulu') 6- zaman ya da nicelik ölçüsü bakımından (*не видимся годами* 'yıllardır görüşmüyoruz') 7- büyüklük, boyut ve hacim bakımından (*птица величиной со страуса* 'devekuşu büyüklüğünde kuş', *бачок вместимостью в ведро* 'kova kapasiteli küçük fıçı') niteler.

Araç durumunu belirteç anlamları yüklem konumunda yer alabilmektedir (*путь – полями* 'yol – tarlalar içinden', *отъезд – всей семьей* 'gidiş – bütün aileyle') gibi. Niteleyici (*zamansal durumla ilgili*) anlam, araç durumu için merkezden uzak olan öznel anlamla etkileşime girebilir: *секретаршей много не заработаешь* 'sekreterlikte çok kazanmayacaksın', *партизаном он узнал лес понастоящему* 'gerilla iken ormanı adamakıllı öğrendi' gibi.

Снабдили экспедицию оборудованием 'gezi grubuna techizat temin ettiler', *восхищаюсь героем* 'kahramana hayranım', *гнушается клеветой* 'iftiradan iğreniyor', *наслаждается музыкой* 'müzikten keyif alıyor', *гордость сыном* 'oğluyla iftihar etme', *вдадеет языками* 'diller biliyor', *недоволен результатами* 'sonuçlardan memnun değil' gibi sözcük öbeklerinde araç durumun nesnel anlamı verilir. Sıklıkla niteleyici (*belirteç*) anlam çeşitlerinden biri olan *tarz* 'способ' anlamıyla nesnel (*araç nesnesi*)

¹⁶ Deyim olan bu tümce, yapılan her ne olursa fayda vermeyeceği anlamını taşır.

anlam ortaklığı girer: *ходить конем* ‘atla gitmek’, *писать карандашом* ‘kurşun kalemle yazmak’ (*neyle? ve nasıl?*), *убедил примером* ‘örnekle ikna etti’ (*neyle? ve nasıl?*), *платить серебром* ‘gümüşle ödemek’ (*neyle? ve nasıl?*) gibi. *Тереться локтем* ‘dirsekle oğmak’ *добиваться настойчивостью* ‘ısrarla elde etmek’ (*neyle? ve nasıl?*) gibi durumlarda da nesnel ve niteleyici anlamın işbirliği ‘*взаимодействие*’ yer alır.

Araç durumu için öznel anlam merkezi olmayıp edilgen yapılarla (*проект одобрен комиссией* ‘Proje komisyon tarafından onaylandı’, *врачами рекомендуется отдых* ‘doktarlar tarafından istirahat öneriliyor’), öznel anlamın araçsallık anlamıyla etkileşime girdiği *молнией зажгло сарай* ‘kömürlük düşen yıldırımla tutuştu’ tipi tümcelerle sınırlıdır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki her bir ad durumu, birleşip dizge oluşturan birkaç anlama sahiptir. Bunun içindir ki ad durumunun tüm sözdizimsel konumlarında bulunan ve onun tüm kullanımlarını bir anlam çekirdeğinde birleştiren herhangi tek bir ad durumu anlamından söz edilemez. Diğer bir deyişle örneğin *земли* ‘ toprak (*tamlayan durum+tekil*) ’ , *дома* ‘ev (*tamlayan durum + tekil*) ’ , *коня* ‘erkek at (*tamlayan durum+tekil*) ’ , *окна* ‘ pencere (*tamlayan durum+ tekil*) ’ , *растения* ‘ bitki (*tamlayan durum+tekil*) ’ , *станции* ‘istasyon (*tamlayan durum+tekil*) ’ *путь* ‘yol (*tamlayan durum+tekil*) ’ , *матери* ‘anne (*tamlayan durum+tekil*) ’; *земель* ‘toprak (*tamlayan durum + çoğul*) , *домов* ‘ ev (*tamlayan durum + çoğul*) , *коней* ‘at (*tamlayan durum + çoğul*) , *растений* ‘ bitki (*tamlayan durum + çoğul*) , *станций* ‘istasyon (*tamlayan durum + çoğul*) , *путьей* ‘yol (*tamlayan durum + çoğul*) , *матерей* (*tamlayan durum + çoğul*) gibi tamlayan durumu ad

örnekleme ögesi olarak sunan biçim sırasının tek genel bir anlamı olmadığı gibi gene aynı şekilde *землею* ‘toprak (araç durumu + tekil)’ *домом* ‘ev (araç durumu + tekil)’, *конем* ‘ at (araç durumu + tekil)’ ; *земляму* ‘ toprak (araç durumu + çoğul)’ , *домамү* ‘ev (araç durumu + çoğul)’ , *конямү* ‘at (araç durumu + çoğul)’ gibi araç durumunu ad örnekleme ögesi olarak sunan biçim sırasının da tek genel bir anlamı yoktur. Her bir ad durumu, kendisinin anlamsal merkezini ve merkezden uzak anlamsal yerini oluşturan birkaç anlama sahiptir. Ad örnekleminde ‘*парадигма существительного*’ her bir ad durumunun kendine ait anlam dizgesi vardır.

Ancak ad örnekleme birleşiminde (*yapısında*) ad durumu anlamsal yapısıyla bağımsız bir dilbilgisel birim oluşturmaz. Ad örnekleme tüm ad durumu anlamlarını birleştirip kendinde toplar: dil tarafından değişik ad durumları arasında bölünmüş ve bu ad durumlarının her birinde farklı farklı organize olmuş bu anlamlar hep birlikte bütün bir ad durumu anlamları dizgesini kurar ya da düzenler. Ad durumu anlamlar bütünü’nün ‘*комплекс падежных значений*’ taşıyıcısı olarak belirli ad durumu örnekleme kendi yerini alır. Böylelikle örneklem kendi aralarında bölünmüş anlamlar bütünüyle, çok anlamlı dilbilgisel birimlerin kapalı dizgesini oluşturur.

3. EDAT (ПРЕДЛОГ) NEDİR ?

Edat çeşitli dillerde, önünde yer aldığı ya da ardından geldiği¹⁷ birimle başka birim ya da tümcenin geri kalan bölümü arasında ilgi kurmaya yarayan, anlamı, aynı bağlamdaki öbür birimlerle belirginleşen işlevsel bir biçimbirimdir¹⁸. Kısaca edatın tümcede sözcükler arasındaki ilişkiyi gösterdiği şeklinde de tanımı yapılabilir.

Rusça'da edat konusuna geçmeden önce diğer edatlı (*ilgeçli*) dillerde edatın nasıl bir görünüme sahip olduğuna değinmek istiyoruz.

Öncelikle İngilizce'de nasıl bir edat görünümü olduğundan söz etmek istiyoruz. Yukarıda tanımda belirttiğimiz üzere edat tümcede sözcükler arasındaki ilişkiyi gösterir: *water under the bridge* 'köprünün altındaki su' tümcesinde *under* 'altında' edatı önünde yer aldığı birim olan *the bridge* ile diğer birim olan *water* sözcüğü arasındaki ilişkiyi gösterir. *The main Office is in Boston* 'ana ofis Bostondadır' tümcesini incelediğimizdeyse *in* 'içinde' edatının *is* (*to be* - *olmak*) fiili ile *Boston* adı arasındaki ilişkiyi gösterdiğini söyleyebiliriz.

Birimler arasında ilişkiyi gösteriyor olan edatlar tek başlarına anlam taşımazlar. Örneğin *in* 'içinde' *between* 'arasında' ya da *on* 'üzerinde' gibi sözcükleri sadece kelimelerle tanımlamak zordur. Bu sözcükleri anlatmak için ister istemez ellerimizi kullanarak iki nesne arasındaki ilişkiyi göstermeye çalışırız.¹⁹ Edatlar *edat öbeği* (*prepositional phrase*) şeklinde adlandırılan yapılarda hemen hemen her zaman diğer sözcüklerle birleştirilmişlerdir. Edat

¹⁷ Edat kullanımı çok seyrek olan Türkçe'de, Baskça, Fince, Japonca gibi dillerde edat sonda yer alır (*postposition, постпоз*).

¹⁸ Vardar B., Güz N., Huber E., Senemoğlu O., Öztokat E., Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Abc Kitabevi, 1998, s.126

¹⁹ <http://grammar.ccc.comment.edu/grammar/prepositions.htm>.

öbeğinde edatın bağlı olduğu sözcük edatın nesnesidir: *to the store* 'dükkan' tümcesinde *the store* 'dükkana' sözcüğü *to* edatının, *from the house* 'evden' tümcesinde *the house* 'ev' sözcüğü *from* '-den, -dan' edatının, *under the fence* 'çitin altında'²⁰ tümcesinde *the fence* 'çit' sözcüğü *under* edatının nesnesidir.

Edat öbeği ismi nitelediğinde sıfat işlevi görür ve sıfat türü (*adjectival*) diye adlandırılır: *the road to the left leads nowhere* 'sola giden yol hiçbir yere varmaz' tümcesinde *to the left* 'sola' edat öbeği *road* 'yol' sözcüğünü, *she bought the horse with brown spots* 'kahverengi benekli at satın aldı' tümcesinde ise *with brown spots* 'kahverengi benekli' edat öbeği *brown* 'kahverengi' sözcüğünü niteler dolayısıyla bunlar sıfat türü şeklinde adlandırılabilir edat öbekleridir. Edat öbeği bir fiili nitelediğinde tıpkı zarf işlevi görür ve zarf türü (*adverbial*) diye adlandırılır: *he left for the airport* 'havaalanına gitmek için ayrıldı' tümcesinde *for the airport* 'havaalanı için' edat öbeği *leave* 'ayrılmak' fiilini niteleyerek, *the meal was eaten at noon*²¹ 'yemek öğlen yendi' tümcesinde *at noon* 'öğlen' edat öbeği *eat* 'yemek' fiilini niteleyerek zarf işlevi görür. Gene *the girl sat in the chair* 'kız sandalyeye oturdu' tümcesinde *in the chair* 'sandalyeye' edat öbeği *sat* 'oturdu' fiilini nitelediğinden zarf türü şeklinde adlandırılabilir.²²

Edatlar İngilizce'de yapı bakımından basit edat '*simple preposition*' (*the house by the river* 'nehirin yakınındaki ev', *presents for children* 'çocuklar için hediyeler', *a letter from home* 'evden mektup' ve bileşik edat (öbekli edat) '*compound preposition*' (*the room across from the library*

²⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Prepositional_phrase

²¹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Adverbial>

²² <http://en.wikipedia.org/wiki/Preposition>

'kütüphanenin karşısındaki oda', *places apart from the commonwealth* 'İngiliz Uluslar Topluluğundan ayrı yerler' , *results due to circumstances* 'koşullardan ileri gelen sonuçlar') olmak üzere ikiye ayrılırlar. Örnek tümcelerde görüldüğü üzere basit edatlar tek bir sözcükten oluşurlarken bileşik edatlar ise birden fazla sözcükten meydana gelirler. Basit edatların birleşik edatlardan farklı olarak fiillerle birleşme özellikleri vardır.²³ Edat öbeği (*prepositional phrase*) ile öbekli edat ²⁴(*phrasal preposition - compound preposition*) birbirine karıştırılmamalıdır. Örneğin *because of what they told us, we cut our trip short* 'bize söyledikleri şey nedeniyle seyahatimizi kısa kestik' tümcesinde *because of* 'nedeniyle' *öbekli edatı (bileşik edat)* *what they told* 'söyledikleri şey' *isim tümcesinin* nesnesidir.

İngilizce'de edatlar tümcede yer (*she is sitting beside her mother* 'annesinin yanında oturuyor²⁵'), yön (*he flew to Washington two hours ago* 'iki saat önce Washington'a uçtu'), zaman (*at Christmas*²⁶ 'Noelde'), araç (*with swords* 'kılıçlarla'), tarz (*with love* 'sevgiyle'), amaç (*for knowledge* 'bilgi için'), mantıksal ilişki (*we will survive despite the earthquake* 'depreme rağmen hayatta kalacağız) vs. çeşitli anlamlar verirler.

İngilizce'de edat tamlamaları (edat öbeği + nitelediği öge) ilk ögesi anlamca sıfat öbeklerine eşit olan bileşik isim şeklinde yazılabilirler: *fishbook* - *book for fish* , *clothesline* - *line for clothes*, *mountain road* - *road to*

²³ <http://owl.english.purdue.edu/handouts/esl/eslprep.html>

²⁴ Bu tip edatların basit edattan farkı daha önce de belirttiğimiz gibi birden fazla sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşurlar. Tıpkı basit edat gibi davranan bu tip edatlar küçük çapta açık sınıftırlar (open class) çünkü yeni birleşimler kurmak mümkün olabilmektedir.

²⁵ <http://www.ingilizcebil.com/p3.htm>

²⁶ <http://www.ingilizcebil.com/p3.htm>

mountain ‘dağa giden yol’, *road from mountain* ‘dağdan inen yol’, , *road over a mountain* ‘dağdan geçen yol’ gibi.

İngilizce’de edat işlevindeki bazı sözcükler bağlaç olarak da kullanılabilirler: *The boat leaves after he arrives* ‘sandal o geldikten sonra ayrılır’ , *I will not walk until my foot heals* ‘ayağım iyileşinceye kadar yürümeyeceğim’ ve *The bird is smarter than the fish is* ‘kuş balıktan daha zekidir’ tümcelerinde *after* ve *until* ögeleri edat işlevini yerine getirmemektedirler çünkü nesne almamaktadırlar. Kendilerinden sonra yan tümce ‘*subordinate clause*’ yer aldığından bağlaç görevine sahiptirler.

İngilizcede bazı ortaçlar (*barring* ‘dışında’ – *barring any mishaps, we ought to arrive by nine o’clock* ‘aksilik çıkmazsa saat dokuza kadar varırız’, *concerning* ‘ilişkin, ilgili olarak’ - *I spoke to him concerning my application* ‘onunla başvuruma ilişkin olarak konuştum’) ve zarflar (*outside* ‘dışında’ - *we waited outside the building* ‘binanın dışında bekledik’, *about* ‘çevresinde’ – *he ran wildly about the house* ‘evin çevresinde deli gibi koşuyordu’, *above* ‘üzerinde, -den yukarda’ – *the ship appeared above the clouds* ‘ufkun üzerinde gemi belirdi’) da edat olarak kullanılabilirler.

Şimdiye kadar İngilizce’de edatın nasıl bir görünüme sahip olduğundan söz ettik. Şimdi de Almanca’daki edat görünümüne değinmek istiyoruz.

Tıpkı İngilizce gibi edatlı bir dil de Almanca’dır. Bu dilde de edat görünümü İngilizcedeki kadar zengindir. Edatlar Almanca’da da nesneler olarak öbek kurarlar²⁷: *auf dem Tisch* ‘masanın üzerinde’, *mit ihm* ‘onunla’,

²⁷ <http://www2.mcdaniel.edu/german/prepos.html>

für mich ‘benim için’, *um die Ecke* ‘köşenin yakınında’, *während der Ferien* ‘tatil esnasında’ gibi.

Almancada edatlar ad durumlarıyla sıkı ilişkilereye sahiptir. Örneğin *durch* ‘içinden’, *entlang* ‘boyunca’, *für* ‘için’, *um* ‘dönerek’ edatları belirtme durumu ile, *an* ‘de’, *in* ‘içinde’, *von* ‘den’, *entsprechend* ‘göre’, *nebst* ‘ile beraber’ edatları yönelme durumuyla *anstatt* ‘yerine’, *um ... willen* ‘hatırı için’, *zwecks* ‘amacıyla’ edatları tamlayan durumla kullanılır. Ancak Almanca’da bazı edatlar hem belirtme durumu hem de yönelme durumunda kullanılabilmektedir : *an* ‘de’, *in* ‘içinde’, *vor* ‘önünde’ gibi edatlar sabit bir konum betimlediğinde yönelme, hareket ifade edildiğinde ise belirtme durumunda kullanılır. *Von* ‘den’ ve *zu* ‘-e, -a’ edatları ise *her zaman* yönelme durumuyla²⁸, *mit* ‘ile’ edatı *her zaman* yönelme (*mit dem geld* ‘para ile’), *durch* ‘içinden’ edatı *her zaman* belirtme (*durch den wald* ‘ormanın içinden’) durumunda kullanılır²⁹. Almanca’da hem belirtme hem de yönelme durumunda kullanılan diğer bazı edatlar ise şunlardır: *hinter* ‘arkasında’, *zwischen* ‘arasında’, *unter* ‘altında, arasında’, *neben* ‘yanında, yakınında’.

(8) Hem belirtme hem de yönelme durumunda kullanılan edatların tümce içinde örnekleri: *auf* ‘üzerine’ – *es liegh auf dem Tisch* ‘o masanın üzerinde (yönelme durumu), *stell es auf den Tisch* ‘onu masanın üzerine yerleştir’³⁰, *Die Leute gehen in die Kirche* ‘insanlar Kilisenin içine giriyorlar’(belirtme durumu- hareket

²⁸ <http://www.ex.ac.uk/german/abinitio/chap5-5.html>

²⁹ <http://german.about.com/library/weekly/aa052101a.htm>

³⁰ <http://en.wiktionary.org/wiki/auf>

belirtir), *Die Leute sitzen in der Kirche* ‘insanlar Kilisede oturuyorlar’ (yönelme durumu-yer belirtir³¹).

Edatlar Almanca’da sözcükler arasında türlü yönlerden ilişki kurarlar³²: yer (*Ich bin morgen nicht zu Hause* ‘yarın evde olmayacağım’), ortaya çıkma (*Ich komme gerade von Maria* ‘Mariya’nın yeri’nden geliyorum’), yön (*Gehen wir zu dir oder zu mir?* ‘sizin yoksa bizim yerimize mi gidiyoruz?’), bir şeyi birine gönderme (*Ich schreibe einen Brief an meine Mutter* ‘anneme mektup yazıyorum’), hedef (*Maria fährt zu ihrer Schwester* ‘Mariya kızkardeşinin evine gidiyor’), zaman (*vor 2 Jahren* ‘iki yıl önce’), konu (*Ich habe über meinen Hund gesprochen* ‘köpeğimle ilgili konuştum’), niteleyici-açıklayıcı (*Der Stuhl ist aus Holz* ‘sandalye ahşaptan yapılmıştır’, *Sie hält ihn für arrogant* ‘onun küstah olduğunu düşünüyor’), konum (*Ich bin an der Reihe* ‘bu benim sıram’) gibi.

Almanca’da edatlar cinsiyet bildiren tanımlıklarla (der, die, das) kaynaşabilirler ‘contractions’. Almanca’da konuşma ve yazı dilinde iki sözcüklü kullanımlara göre kaynaşmış biçimler daha fazla tercih edilir.³³ *bei* (*bei + dem - beim*), *von* (*von + dem- vom*), *zu* (*zu + dem - zum; zu + der - zur*), *an* (*an + das - ans; an + dem - am*), *in* (*in + das - ins; in + dem - im*) gibi. *Auf + das –aufs, durch+ das – durchs, über + das – übers, hinter + dem – hinterm, vor + das – vors, für + das – fürs, unter + das – unters, vor + dem –*

³¹ <http://german.about.com/library/weekly/aa052101a.htm>

³² http://home.unilang.org/wiki3/index.php/German_prepositions_%28space%29

³³ <http://www.lsa.umich.edu/german/hmr/Grammatik/Praepositionen/Prepositions.html>

vorm, um + das – ums, unter + dem – unterm gibi kaynaşmalar ise konuşma diline özgüdür³⁴.

Şimdiye kadar anlattıklarımızdan artık edatın ne anlama geldiğini, kullanım ve oluşum özelliklerini, farklı edatlı dillerde ne gibi ayrılmış kullanım özelliklerine sahip olduğunu biliyoruz. Artık bir sonraki bölümümüze Rusça'da edat konusuna geçebiliriz.

³⁴ <http://www2.mcdaniel.edu/german/prepos.html>

4. RUSÇA'DA EDATLAR (Предлоги В Русском Языке)

Rusça'da sözcük öbeği ve tümcede özerk sözcüklerin 'знаменительные слово' birbirine bağılılığını şekillendiren edat, şekillendirdiği bu sözcüklerle ifade edilen nesne, hareket, durum ve özelliklerin birbirleriyle olan ilişkisini ifade eder³⁵: *говорить о поездке* 'seyahat hakkında konuşmak', *перелезть через забор* 'çitin üzerinden atlamak' *состоять из частиц* 'parçacıklardan oluşmak', *беседовать в течение часа* 'bir saat boyunca sohbet etmek', *считаться за знатока* 'bilgiç sayılmak', *дом на окраине* 'kenar bölgedeki ev', *недалеко от станции* 'istasyona yakın', *готовы к подвигу* 'fedakarlığa hazırdırlar', *скучать среди чужих* 'yabancılar arasında canı sıkılmak' gibi. Edatlarla öznel ilişki hariç, diğer yalın dışı durumlarla ifade edilen tüm genel ilişkiler ifade edilir: bu her zaman ya niteleyici ilişki çeşitlerinden (*yer, zaman, sebep, şart, amaç* v.s.) biridir, ya nesnel ya da gerekli bilgiverici tümleyici ilişkisidir. Ancak edatlar anılan ilişkileri yalın dışı durumlara göre daha belirli ve ayrıntılı olarak ifade etmeye yetkindirler.

İki sözcük arasında bağlantı kurması dolayısıyla edat, söz konusu sözcüklerin her ikisiyle de bağlantılıdır: *состоять из частиц* 'parçacıklardan oluşmak' : *состоять из* 'den oluşmak' ve *из частиц* 'parçacıklardan'; *говорить о деле* 'işle ilgili konuşmak' : *говорить о* 'hakkında konuşmak' ve *о деле* 'işle ilgili' ; *смотреть за детьми* 'çocuklara bakmak' : *смотреть за* 'bakmak' ve *за детьми* 'çocuklara

³⁵ <http://artefact.lib.ru/languages/russian/1645-1668.html#1655-1>

nezaret' ; *въехать в город* 'şehre girmek': *въехать в* ' (içine) girmek' ve *в город* 'şehrin içine (şehre) ' gibi.

Bununla birlikte yöneten sözcüklü '*управляющее слово*' bağlamalarda (*говорить о* 'hakkında konuşmak', *смотреть за* 'bakmak, nezaret etmek') hiçbir zaman bağımsız bir işlevi olmayan edat sözcüğün leksik anlamının gerekli belirtenidir. Örneğin, *состоять* , *говорить*, *смотреть* fiilleri çeşitli durumlarda farklı leksik anlamlara sahiptir: *состоять* (*состоять из кого- чего-н* 'birinden bir şeyden oluşmak': *вещество состоит из частиц* 'madde parçacıklardan oluşur', *группа состоит из девочек* 'grup kız çocuklarından oluşuyor' ve *состоять в ком-чем-н* 'birinden bir şeyden ibaret olmak' : *состоять в передовиках* 'öncülerden ibaret olmak', *состоять в отряде* 'müfrezeden ibaret olmak') ; *говорить* (*говорить о ком-чем-н.* 'fikirleri sözsel ifade etmek, bildirmek' ve *говорить с кем-чем-н.* 'sohbet etmek') ; *смотреть* (*смотреть на кого-что-н.* 'birine bir şeye bakmak' ve *смотреть за кем-чем-н.* 'bakmak, nezaret etmek'). Bağımlı biçimle birleşmiş edat her zaman hakim olan sözcükten kolayca kopar ve bağımsızlık edinir. Bağımsızlık edinen edat bir dereceye kadar ad '*название*' ya da *түм метін ögesi* '*элемент целого текста*' rolünde tümcede bağımsız olarak işlev görmeye yetkin olur.

(9) a- *Смотреть за детьми*

'çocuklara bakmak'

b- *За детьми нужен глаз да глаз*

'çocukları bakımsız, başıboş bırakmamalı'

смотреть 'bakmak' : hakim sözcük,

детьми 'çocuklar, araç durumu çoğul' : bağımlı biçim

(10) a- *Говорить о деле*

'işle ilgili konuşmak'

b- *Я - о деле*

'Ben işten söz ediyorum'

говорить 'konuşmak' : 'hakim sözcük'

деле 'iş, edatlı durum, tekil' : 'bağımlı biçim

c- *о времени и о себе*

'zaman ve kendi hakkında'

времени 'zaman, edatlı durum, tekil' ve *себе*

'kendi, edatlı durum' bağımlı biçimleriyle birleşen o

'hakkında' edatı bağımsız işlemeye yetkindir.

(11) a- *Греться на солнышке*

'Güneşte ısınmak'

b- *На солнышке теплень*

'Güneşte sıcak hava'

греться ‘*ısınmak*’ : hakim sözcük’

солнышке ‘*güneşte*’ : bağımlı biçim

(12) a- *писать к другу*

‘arkadaşa yazmak’

b- *к другу*

‘arkadaşa’ (*şiiir adı*)

c- *к другу – ни строчки*

‘arkadaşa bir tek satır yok’

писать : hakim sözcük, *другу* : arkadaş

(13) a- *ехать на рыбалку*

‘balığa gitmek’

b- *на рыбалку*

‘balığa’

c- *на рыбалку – всей семьей*

‘bütün aile balık tutmaya’

ехать ‘gitmek’ : hakim sözcük

рыбалку ‘balığa’ : ‘bağımlı biçim’

Altı çizili ve benzeri tüm durumlarda edat artık *sözcükler arasında bağlayıcı işlev* yerine getirmemektedir.

4.1. Biçimsel yapı bakımından tüm edatlar bir taraftan *birincil (asıl örnek)* *‘первообразный’* ve birincil olmayan *‘непервообразный’*, diğer taraftan ise *basit ‘простой’* ve *birleşik ‘составной’* olmak üzere ikiye ayrılırlar. Birincil edatların hiçbir özerk sözcükle *‘знаменательное слово’* (*isim, zarf, fiil, ulaç*) canlı sözcük türetme ilişkisi olmadığı gibi bu edatlar, çoğalma özelliği taşımayan küçük yalın sözcük grubuna dahildirler. Hemen hemen bu tür tüm edatlar çok anlamlıdırlar ve birçoğu birden fazla ad durumu biçimiyle bağ kurmaya yetkindirler. *Birincil olmayan edatlar* az anlamlıdırlar ve bu edatlar *sadece bir ad durumuyla* bağ kurarlar. Tüm birincil olmayan edatlar isimsi *‘отыменные’* (*ввиду ‘-dan dolayı’, в качестве ‘sıfatıyla, olarak’, во имя ‘adına’, по линии ‘tarafından’, под видом ‘diye’*), *belirteçsi ‘наречные отглагольные’* (*близ ‘yanında’, сверх ‘üstünde’, после ‘sonra’, подле ‘yanında’, согласно ‘gereğince, göre’*) ve *eylemsi отглагольные* (*включая ‘dahil’, исключая ‘hariç’, не считая ‘bakılmaksızın’*) gibi gruplara ayrılır.

Tek bir sözcükten meydana gelen tüm *birincil* ve *birincil olmayan* edatlar basit edatlardır. İkincil olan birleşik edatlar iki ya da üç sözcükten kuruludurlar: Bu kuruluşta bir ya da iki tane birincil edat ile birleşik olan ad biçimleri, ulaçlar ya da zarflar yer alır: *впредь до ‘-inceye kadar’, вдали от ‘uzakta’, в отличие от ‘farklı olarak’, согласно с ‘göre, uygun olarak’, по отношению к ‘karşı olarak’, глядя по ‘göre, uygun olarak’* gibi.

4.1.1. Birincil basit edatlar :

без (безо) (tamlayan durum – ‘-sız’) ,

в (во) (belirtme durumu – ‘içine, içerisine; misli, kat; a’; edatlı durum – ‘içinde, içerisinde, dahilinde; mesafede, ötesinde; da; -lı’; belirtme durumu + edatlı durum – içinde, zarfında; -lık; -lı; -lık yapmak, -lık etmek’),

для (‘*tamlayan durum* – için; münasebetiyle, ...ilgili olarak; için, mahsus; diye),

до (tamlayan durum – kadar; -ıncaya kadar; -ırcasına; kadar; evvel),

за (belirtme durumu – ‘arkasına; ötesine; dışına; kala, kalırken; -dan önce, evvel; -da, içinde; yerine olarak; -a; için; uğrunda,uğruna,fazla, ziyade’; araç durumu – ‘arkasında, ardında; dışında, haricinde; -ken; arkasından, ardından; için; -dığı için, -dan dolayı’; araç durumu + belirtme durumu –‘başında, başına; -a’),

из(изо) (tamlayan durum - ‘-dan; yüzünden’),

к (ко) (yönelme durumu – doğru, yanına; karşı; için; başına, yanına),

кроме (tamlayan durum – başka; birde, üstelik),

меж (между) (araç durumu – ‘arasında; arasına’ ; tamlayan durum – ‘arasında, içinde; içine’),

на (belirtme durumu – ‘-a; üstüne, üzerinde; -da; üstünde, üzerinde; a; a, üstüne, üzerine, ile, için; uğrunda, uğruna,-lık’ ; edatlı durum – ‘üstüne, -da, üzerinde, üzerine, (y)ken, -arak, -lı, ile, -li; -da, ile; -da, -dan, üstüne,-ken, üzerinde’),

над (надо) (araç durumu : üzerine, üstüne; üzerinde, üstünde; üzerinden, üstüden),

о (обо, об) (belirtme durumu - (y)a ; edatlı durum – ‘hakkında, üzerine, için, dair, değin, ait; -li’),

от (ото) (tamlayan durum - ‘dan; da; -a; -dan... kadar, ila, -dan tutun da... varıncaya kadar; ile; -dan (dolayı), karşı; tarihli),

перед (передо) (araç durumu – ‘önünde, karşısında; önce, evvel; karşısında, kıyasla, nazaran’),

по (yönelme durumu - -dan, ile; göre, üzerine; -dığından, - dığı için, dolayısıyla, yüzünden; alanında, -da; -ar, -şar; belirtme durumu: kadar; edatlı durum: -ince; -dan sonra),

под (подо) (belirtme durumu + araç durumu : altına; altında;araç durumu : civarında, önlerinde; altında; ile; belirtme durumu:eşliğinde, refakatinde),

при (edatlı durum: yanında, yanibaşında; nezdinde, bağlı; yanında, bulunduğu zaman, bulunurken; üzerinde; zamanında, esnasında, devrinde; rağmen ; -da; yardımıyla, sayesinde),

про (belirtme durumu : hakkında, hususunda, üstüne, için);

ради (tamlayan durum : için; uğruna);

с (со) (tamlayan durum : -dan; -lı, -dan; başına; -dan beri; -dığı için, - dığından; ile; araç durumu : ile; -lı; olduğu halde, ile; -erek; için, ile; -ınca, ile; belirtme durumu : kadar),

у (tamlayan durum: yanında),

через (*черезо*) (belirtme durumu : içinden; üstünden; vasıtasıyla, yoluyla, yardımıyla; sonra)

Kaynaşmış edat çiftleri de *birincil edat* grubuna dahildirler: *из-за* ‘ardından, arkasından, gerisinden; ötesinden; yüzünden’; *из-под* ‘altından; için’ ve çağdaş Rusça’da kullanılmayan *по-за* ‘boyunca + arkasından’ ve *по-над* ‘boyunca+üzerinde’ gibi.

Şu halde diyebiliriz ki birincil edat üç (*по, с*), iki (*в, за, меж, между, на, о, под*) ya da tek bir (*без, для, до, из, из-за, из-под, к, над, от, перед, при, про, ради, у, через, по-за, по-над*) ad durumuyla birleşebilir.

4.1.2. Birincil olmayan edatların zarfsı ‘*наречные отглагольные*’ isimsi ‘*отыменные*’ ve fiilimsi ‘*отглагольные*’ gruplarına ayrıldığından yukarıda söz etmiştik. Şimdi de bu grupları sırasıyla inceleyelim.

4.1.2.1. *Zarfsı edatlar* biçim yönünden basit ve birleşik olmak üzere iki gruba ayrılırlar. Basit edatlar belirteçlerle örtüşürler; birleşik edatlar ise birincil edat ile belirtecin birleşmesinden oluşur.

4.1.2.1.1. Basit zarfsı edatlar :

*близ кого-чего-н*³⁶., (birinin - bir şeyin ...yanında, ...yakınında,...yanı başında),

вблизи кого-чего-н., (birine - bir şeye yakın bir yerde; birinin - bir şeyin yanında, yanibaşında, birine - bir şeye yakından),

вглубь чего-н., (bir şeyin derinliğine; içlerine),

вдоль чего-н., (bir şey boyunca),

взамен кого-чего-н., (birinin - bir şeyin yerine),

вместо кого-чего-н., (*birinin - bir şeyin* yerine),

вне чего-н., (bir şeyin dışında, dışarısında, haricinde),

внутри кого-чего-н., (birinin-bir şeyin içinde, içerisinde),

внутриль кого-чего-н., (birinin - bir şeyin içine, içerisine),

возле кого-чего-н., (birinin - bir şeyin yanında, yanibaşında, yakınında),

вокруг кого-чего-н., (birinin - bir şeyin etrafı, çevresi, dolayı; sebebiyle),

вопреки чему-н. (bir şeyin aksine olarak, bir şeye aykırı olarak, bir şeyin hilafına; bir şeye rağmen),

впереди кого- чего-н., (birinin - bir şeyin önünde, birinin - bir şeyin önü sıra),

вроде кого-чего-н., (biri - bir şey gibi, birine - bir şeye benzer, biri-bir şey -msi),

вслед кому-чему-н. (birinin - bir şeyin arkasından),

³⁶ кого(кому, кем) - canlılar için, чего(чему, чем)-cansızlar için, кого-чего – canlılar + cansızlar için kullanıldığını belirtmektedir.

касательно кого-чего-н., (*eski ve resmi dilde* birine - bir şeye ait, dair, biri - bir şey hakkında, hususunda),

мимо кого-чего-н., (birinin - bir şeyin önünden, yanından),

наверху чего-н., (bir şeyin yukarısında),

навстречу кому-чему-н., (birinin - bir şeyin karşısına),

накануне чего-н., (bir şeyin arifesinde),

наперекор кому-чему-н., (birine - bir şeye aykırı olarak, birinin bir şeyin hilafına),

напротив кого-чего-н., (birinin bir şeyin karşısında, karşısına),

около кого-чего-н., (birinin – bir şeyin yanında, yanıbaşında; yakınında, yakın bir yerde; etrafında, başında; kadar,yakın,aşağı yukarı, civarında; sularında, kararlarında),

округ *кого-чего-н.*, (*eski sözcük*, birinin – bir şeyin yöresinde,bölgesinde),

относительно *кого-чего-н.*, (biri – bir şey hakkında, konusunda; birine – bir şeye göre, dair, ait, gelince; biriyle – bir şeyle ilgili olarak),

поверх *кого-чего-н.*, (birinin – bir şeyin üstüne, üzerine; üstünde üzerinde; üstünden, üzerinden),

подле *кого-чего-н.*, (birinin – bir şeyin yanında, yanıbaşında),

подобно *кому-чему-н.*, (biri - bir şey gibi),

позади *кого-чего-н.*, (birinden bir şeyden arkaya, arkada; birinin bir şeyin arkasından),

помимо *кого-чего-н.*, (biri(n) bir şey –den başka; haberi olmadan),

поперек кого-чего-н., (birinin – bir şeyin enine);
после кого-чего-н. (birinden – bir şeyden sonra),
посреди чего-н., (birinin – bir şeyin ortasında; esnasında)
посередине чего-н. (bir şeyin ortasında; esnasında)
прежде кого-чего-н. (birinden – bir şeyden evvel, önce),
против кого-чего-н. (birinin – bir şeyin karşısında; birine bir şeye karşı, aykırı; karşılık, göre, nispeten; için),
сбоку кого-чего-н., (birinin – bir şeyin yanında),
сверх чего-н. (bir şeyin üstünde; üstüne; üzerinden; hilafına; dışı),
свыше чего-н. (bir şeyden yukarı, fazla, birinin – bir şeyin üstünde),
сзади кого-чего-н., (birinin – bir şeyin arkasından, arkasında),
сквозь кого-что-н., (biri- bir şey –den, birinin bir şeyin arasından, içinden); arasında),
согласно чему-н., (bir şeye uygun olarak, göre, gereğince),
сообразно чему-н., (bir şeye uygun),
соответственно чему-н., (bir şeye göre, uyarak),
соразмерно чему-н., (bir şeye oranlı, göre),
среди кого-чего-н., (birinin – bir şeyin ortasında; arasında, içinde),

Basit zarfsı edatların çoğunluğu tamlayan durumla birleşir. Ancak birkaçı (*вопреки, вслед, навстречу, наперекор, подобно, согласно, сообразно, соответственно, соразмерно*) yönelme durumuyla ve bir tanesi (*сквозь*) belirtme durumuyla birleşir.

4.1.2.1.2. *Birleşik zarfsı edatlar :*

вблизи от кого-чего-н. (birinin – bir şeyin yakınında),
вдалеке от кого-чего-н. (birinden – bir şeyden uzakta),
вдали от кого-чего-н. (birinden – bir şeyden uzakta),
вместе с кем-чем-н. (biriyle bir şeyle beraber),
вплоть до кого-чего-н. (birine – bir şeye varıncaya kadar; kadar),
впредь до чего-н. (.... –inceye kadar),
вровень с кем-чем-н. (birinin bir şeyin hizasında),
вслед за кем-чем-н. (birinden – bir şeyden sonra; üzerine),
наравне с кем-чем-н. (biriyle – bir şeyle aynı hizada, eşit olarak),
наряду с кем-чем-н. (biri – bir şey ile beraber, ile yan yana;-in yanı sıra),
невдалеке от кого-чего-н., (birine – bir şeye yakın, birinin bir şeyin yakınında),
независимо от кого-чего-н., (birine – bir şeye bakmadan, rağmen),
применительно к кому-чему-н., (birine – bir şeye göre, uygun olarak, gereğince),
рядом с кем-чем-н. (birinin - bir şeyin yanında, yanıbaşında, göre),
следом за кем-чем-н. (birinin – bir şeyin ardından, peşinden),
совместно с кем-н. (biriyle birlikte, beraber, ortaklaşa),

согласно с кем-чем-н. (birine – bir şeye uygun olarak, gereğince, göre),

сообразно с чем-н. (bir şeye göre, uygun olarak),

соответственно с чем-н., (bir şeye göre, uyarak),

соразмерно с чем-н., (bir şeyle oranlı olarak, bir şeye göre),

сравнительно с кем-чем-н. (birine, bir şeye kıyasla),

Bu tür edatların çoğunluğu *araç durumuyla birleşir* ; bir kaç (*вблизи от, вдалеке от, вплоть до, впредь до, невядалеке от, независимо от*) *tamlayan durumla* ve sadece bir tanesi (*применительно к*) *yönelme durumuyla birleşir*. Birleşik zarfı edatların hangi ad durumuyla birleşeceğini birleşik edat yapısının sonunda yer alan *birincil edat* ‘*первообразный предлог*’ tayin eder. Örneğin, ‘*к*’ edatı daima *yönelme durumuyla к чему-н.* kullanılan birincil bir edat olması dolayısıyla *применительно к чему-н.* birleşik edatı da, edat yapısının sonunda ‘*к*’ birincil edatı yer aldığından *yönelme durumuyla* kullanılır. Gene ‘*от*’ edatı *tamlayan durumla от кого-чего-н* kullanılan birincil bir edat olması dolayısıyla ‘*независимо от кого – чего-н.*’ (*birine – bir şeye bakmadan, rağmen*); Birleşik edatı da edat yapısının sonunda ‘*от*’ birincil edatı yer aldığından *tamlayan durumla* kullanılır.

Zarfı edatların çoğunluğu bağlaşık oldukları zarflarla eş anlamlıdırlar ‘*однозначно*’: Bu yapıdaki edatlar *bağlaşık* oldukları zarfların leksik anlamının gerektirdiği niteleyici (*belirteçsi*) ilişkisi ifade ederler. Örneğin, ‘*вместе*’ zarfı *biriyle, bir şeyle birleşme, biriyle kurulan iletişim* anlamı taşır

(*сложить все книги вместе* ‘kitapları bir araya uıǵmak’, *жить вместе* ‘birlikte yaşamak’, *вместе подумаем* ‘birlikte düşünelim’) olduğundan *вместе* edatı bağlaşıк olduğu zarfın leksik anlamının gerektirdiǵi niteleyici (*belirteçsi*) ilişkisi ifade eder: aynı eyleme katılım, birliktelik, aynı durumda bulunma (*действовать вместе с друзьями* ‘arkadaşlarla beraber hareket etmek’, *пришел вместе с отцом* ‘ babasıyla birlikte geldi’, *мы вместе с ним решили* ‘onlarla birlikte karar verdik’); *bir şeyle aynı anda olma* (*вместе с телеграммой принесли письмо* ‘telgrafla beraber mektup getirdiler’) gibi.

Eş anlamlı olmayan zarfsı edatlar :

*вокруг*³⁷ (sebebiyle,sebeр olduğu)

(14) *Споры вокруг сложного вопроса.*

‘Zor bir meselenin sebeр olduğu tartışma.’

zarf olarak *вокруг* (etrafa, etrafına)

(15) *Оглядеться вокруг.*

‘Etrafına bakınmak.’

навстречу (karşı)

(16) *Выйти навстречу к посетителю.*

‘Ziyaretçiye karşı gitmek.’

³⁷ *вокруг* edatı bağlaşıк olduğu zarfla eş anlamlı kullanıma da sahiptir: (*ходить вокруг дома* ‘evin etrafında gezinmek’) gibi.

zarf olarak *навстречу*³⁸

(17) *Идти навстречу.*

‘Yardıma gitmek.’

*около*³⁹

(yaklaşık, yaklaşık olarak)

(18) a- *Весит около килограмма.*

‘Yaklaşık bir kilodur.’

b- *Около полуночи.*

(sularında, civarında)

‘Gece yarısı sularında.’

zarf olarak *около*

(etrafta)

(19) a- *Около никого не видно.*

‘Etrafta kimse gözüküyor.’

b- *Сядь около.*

(yakın bir yere)

‘Yakın bir yere otur.’

против

(20) a- *Плыть против течения.*

(karşı)

‘Akıntıya karşı yüzmek.’

b- *Согласился против воли.*

(dışında, aykırı)

‘İradesi dışında razı oldu.’

³⁸ zarf olarak *навстречу* *идти навстречу* ‘acıma,sempati gibi hisler duyarak birine yardım etmek’ ifadesinin dışında Çağdaş Rusça’da kullanıma sahip değildir.

³⁹ *Около* edatı da bağdaşık olduğu zarfla eş anlamlı olabilmektedir: (*он сел около нас* ‘yanımıza oturdu’) gibi.

с- *Лекарство против гриппа.* (karşı,için)

‘Grip için ilaç.’ ya da ‘Gribe karşı ilaç.’

д- *Выработать продукции больше против
прошлого года.* (göre,oranla)

Geçen yıla göre daha fazla mahsül üretmek.’

zarf olarak *против*⁴⁰ (karşıda)

(21) *Он сидел, я стоял против*

‘O oturuyordu, ben karşıda ayakta duruyordum’

посреди (esnasında)

(22) *Посреди разговора вдруг замолк.*

‘Sohbet esnasında aniden susuverdi.’

zarf olarak *посреди* (ortada)

(23) *Все его окружили, он оказался посреди.*

‘Herkes onun etrafına toplanmıştı, o ortada idi.’

посередине (sırada)

(24) *Замолчат посередине рассказа.*

‘anlattığı sırada susmak.’

⁴⁰ Çağdaş Rusça’da kullanımdan düşmüş olan bu zarf eskiden Rusça’da konuşma diline aitti.

zarf olarak *посередине* (ortada)

(25) *Все сели, он встал посередине.*

‘Herkes oturdu, o orta yerde ayakta durdu.’

*сверх*⁴¹ (üstünden)

(26) *Он посмотрел на нас сверх очков.*

‘Bize gözlüğünün üstünden baktı.’

(27) а- *Сверх плана.* (dışı)

‘Plan dışı.’

б- *Красив, образован и сверх всего очень умен.*

(dahası, üstelik)

‘Yakışıklı, eğitilmiş ve dahası çok da akıllı.’

сверху (üstüne)

(28) *Повязать платок сверху шапки.*

‘Şapkanın üstüne kurdele bağlamak.’

zarf olarak *сверху* (yukarıdan aşağıya)

(29) а- *Спуститься сверху.*

‘Yukarıdan aşağıya inmek.’

⁴¹ Сверх zarfı Çağdaş Rusça’da kullanımdan düşmüştür.

b- Он посмотрел на меня сверху вниз. (baştan)

‘Bana baştan aşağı baktı.’

c- Пирог подрумянился сверху. (üstten)

‘Börek üstten kızardı.’

d- Директива сверху. (yukarıdan, üstten)

‘Yukardan gelen direktif.’

рядом (yanına)

(30) a- Сесть рядом с отцом.

‘Babanın yanına oturmak.’

b- Жить рядом с вокзалом. (yakın)

‘İstasyona yakın oturmak.’

c- Рядом с его бедой мои заботы – ничто.

(göre, yanında)

‘Benim çektiğim onun çektiklerine göre hiç bir şeydir.’

zarf olarak рядом (yan yanda)

(31) a- Сесть рядом.

‘Yan yanda oturmak’

b- Живет совсем рядом. (yakında)

‘Yakında oturuyor.’

с- *Они живут рядом.* (bir birine yakın)

‘Onlar bir birine yakın oturuyorlar.’

4.1.2.2. İsimsi edatlar (*отыменные предлоги*) biçim olarak 1- yalın dışı ad durumuna giren soyut isim ile bir tek birincil edatın ya da *вне* edatının bir araya gelmesinden, 2- iki tane birincil edat ile gene aynı türde ismin bir araya gelmesinden, 3- hiçbir edat almadan, tamlayan ya da araç durumunda bulunan isimden meydana gelirler. 1- ve 2- numaralı isimsi edatlar birleşik, 3- numaralı isimsi edatlar ise basittirler.

4.1.2.2.1. Bir birincil edatlı *birleşik isimsi* edatlar:

без помощи кого-чего-л. (her hangi birinin bir şeyin yardımı olmadan),

без сопровождения кого-чего-н. (birinin – bir şeyin beraberinde olmadan),

в адрес кого-чего-н. (birinin – bir şeyin adına),

в виде кого-чего-н. (birinin - bir şeyin şeklinde, biçiminde)

ввиду чего-н. (bir şey dolayısıyla, sebebiyle),

в границах чего-н. (bir şeyin sınırlarında, dahilinde),

в деле чего-н. (bir şey meselesinde),

в духе чего-н. (bir şeyin ruhuna uygun olarak),

в знак чего-н. (bir şey olarak),

в интересах кого-чего-н. (bir şeyin yararına, icabına),

в качестве кого-чего-л. (biri - bir şey sıfatıyla, olarak),

в контраст кому-чему-л. (birine – bir şeye uygun olmayan),
в направлении чего-н. (bir şeye doğru),
в области чего-н. (bir şey alanında),
в отношении кого-чего-н. (biri – bir şey hakkında, konusunda;
 birine, bir şeye ait)
в пользу кого-чего-н. (birinin – bir şeyin yararına, menfaatine; bir
 şeyin ispatı için),
в порядке чего-н. (bir şey olarak),
в пределах чего-н. (bir şey sınırları içinde, dahilinde),
в продолжение чего-н. (bir şey içinde, zarfında, müddetince),
в противовес кому-чему-н. (birine - bir şeye karşılık olarak),
в противоположность кому-чему-н. (birine - bir şeye karşılık,
 birinin – bir şeyin tersine olarak, biri – bir şey –den farklı olarak),
в районе чего-н. (bir şey dolayında),
в рамках чего-н. (bir şeyin çerçevesi içinde, dahilinde),
в результате чего-л. (bir şeyin neticesinde, sonucunda),
в роли кого-н. (birinin rolünde),
в свете чего-н. (bir şeyin ışığı altında, aydınlığında),
в силу чего-н. (bir şeyin zoru altında),
в случае чего-н. (bir şey halinde, vukuunda),
в смысле чего-н.. (bir şey itibariyle, bakımından),
в сопровождении кого-чего-н. (biri – bir şey refakatinde),
в сторону кого-чего-н. (biri – bir şey yönüne, tarafına),
в сфере чего-н. (bir şey alanında),

в счет кого-чего-н. (birinin – bir şeyin hesabına),
в течение чего-н. (bir şey içinde; boyunca; esnasında),
в условиях чего-н. (bir şeyin şartları altında),
в честь кого-чего-н. (birinin – bir şeyin şerefine),
в ходе чего-н. (bir şeyin seyrinde),
в целях чего-н. (bir şey maksadıyla, gayesiyle, hedefiyle),
вне границ чего-н. (bir şeyin sınırları dışında),
вне пределов чего-н. (bir şeyin sınırları dışında),
вне рамок чего-н. (bir şeyin sınırları, çerçevesi dışında),
вне сферы чего-н. (bir şeyin alanı dışında),
во время чего-н. (bir şeyin devrinde, zamanında, sırasında, esnasında),
во имя кого-чего-н. (biri – bir şey adına),
вследствие чего-н. (bir şeyden dolayı, ötürü , bir şey yüzünden)
за исключением кого-чего-н. (bir şey seyrinde),
за счет кого-чего-н. (biri – bir şey parasıyla, hesabına),
на основании чего-н. (bir şeye dayanarak)
наподобие кого-чего-н. (biri – bir şey gibi, benzer, kabilinden),
на предмет чего-н. (bir şey için),
на протяжении чего-н. (bir şey boyunca, zarfında),
на пути кого-чего-н. (biri – bir şey yolunda),
по адресу кого-чего-н. (biri – bir şey adına, adresine),
по линии чего-н. (bir şey tarafından, yönünden),
по мере чего-н. (bir şey kadar),

по образцу кого-чего-н (biri – bir şey modelinde, tipinde),
по поводу чего-н (bir şey hususunda),
по причине чего-н (bir şey sebebiyle, bir şeyden dolayı),
по случаю чего-н (bir şey vesilesiyle, münasebetiyle),
по части чего-н (bir şey alanında),
под видом кого-чего-н (biri – bir şey diye),
под предлогом чего-н (bir şey bahanesiyle),
при помощи кого-чего-н (birinin – bir şeyin yardımıyla, vasıtasıyla),
при посредстве кого-чего-н (birinin – bir şeyin yardımıyla, vasıtasıyla, yoluyla),
при условии чего-н (bir şey şartıyla),
с помощью кого-чего-н (birinin – bir şeyin yardımıyla),
с целью чего-н (bir şey amacıyla),
со стороны кого-чего-н (biri – bir şey bakımından, yönünden),
через посредство кого-чего-н (biri – bir şey yardımıyla, yoluyla, vasıtasıyla),
не в пример кому-чему-н. (birinden – bir şeyden farklı olarak)

Edatın ad durumuyla bitiştği durumlarda edat örnek olur: *звиду чего-н.*, *вследствие чего-н.*, *наподобие чего-н.* gibi.

Yukarıda verdiğimiz tüm birleşik isimsi edatlar tamlayan durumla birleşir; ancak birkaçı (*в контраст, в противовес, в противоположность* ve *не в пример*) yönelme durumuyla birleşir.

Bu tür edatların çoğunluğu eş anlamlıdırlar. Bu edatlar bağlaşık oldukları isimlerin leksik anlamının gerektirdiği ilişkileri ifade ederler.

Eş anlamlı olmayan edatlar: *в направлении* - 'doğru', *в пользу* 'ispatı için', *по поводу* 'hususunda', *по части* 'alanında', *со стороны* 'bakımından', *на пути* 'yönünde'.

4.1.2.2.2. İki birincil edatlı *birleşik isimsi* edatlar:

в зависимости от кого – чего – н. (birine – bir şeye göre),

в направлении к кому – чему н. (biri – bir şey yönünde),

в ответ на что – н. (bir şeye cevaben),

в отличие от кого – чего – н. (birinden – bir şeyden farklı olarak)

в связи с чем – н. (bir şey münasebetiyle, vesilesiyle, dolayısıyla'),

в согласии с чем – н. (bir şey mutabakatıyla'),

в содружестве с кем – н. (biriyle birlik olarak),

в сообществе с кем – н. (biriyle birlikte, müştereken),

в соответствии с чем – н. (bir şey gereğince, bir şeye göre),

в сравнении с кем – чем – н. (birine – bir şeye göre, oranla, nispetle; nazaran, kıyasla),

в стороне от кого – чего – н. (biri – bir şey açısından, sapa),

в сторону от кого-чего-н (birinden – bir şeyden uzağa),
в унисон с кем –чем-н. (biriyle – bir şeyle bir ağızdan),
в уровень с чем-н. (bir şeyle aynı seviyede),
на пути к чему-н. (bir şey yolunda, bir şeye doğru giden yolda),
по направлению к кому-чему-н. (biri – bir şey istikametinde, yönünde),
по отношению к кому-чему-н. (birine, bir şeye karşı olan),
по сравнению с кем-чем-н. (birine – bir şeye göre, oranla,nispetle; nazaran kıyasla)

Tıpkı sonunda birincil edat yer alan zarfsız birleşik edatlarda olduğu gibi yukarıdaki edatların hangi ad durumuyla birleşeceği sonda yer alan birincil edat tarafından belirlenir. Örneğin *от birincil* edatıyla biten (*в зависимости от, в отличие от, в стороне от в сторону от*) birleşik isimli edatlar tamlayan durumla, *к birincil* edatıyla biten (*на пути к, по сравнению к, по отношению к*) birleşik isimli edatlar yönelme durumuyla, *с birincil* edatıyla biten (*в связи с, в согласии с, в содружестве с, в сообществе с, в соответствии с в сравнении с, в унисон с, в уровень с, во главе с, по сравнению с*) birleşik isimli edatlar araç durumuyla birleşirler. 2- numaralı birleşik edatların hemen hemen hepsi eş anlamlıdır.

4.1.2.2.3. Basit isimli edatlar:

порядка чего-н. (bir şey düzeninde, nizamında)

(28) *Температура порядка двух тысяч градусов.*

‘İki bin derece düzeninde sıcaklık.’

посредством чего-н. (bir şey vasıtasıyla, yardımıyla, yoluyla)

(29) *Действовать посредством переговоров.*

‘Anlaşmalar yoluyla hareket etmek.’

путем чего-н. (yoluyla)

(30) *Решить задачу путем сложных вычислений.*

‘Zor hesaplamalarla problemi çözmek.’

типа кого-чего-н. (tipinde,tipli)

(31) *Люди типа Иванова.*

‘İvanov tipli insanlar.’

Bu tür edatlar eş anlamlıdır; bu edatların ifade ettikleri ilişkiler kendilerini motive eden ‘*мотивирующее*’ isimlerin leksik semantiğine uygundur.

4.1.2.3. Eylemsi Edatlar (*отглагольные предлоги*) : Eylemsi edatlar ulaçlardan meydana gelirler. Bu tip edatlar basit ya da birleşiktirler. Birleşik eylemsi edatlarda ulaç sonda yer alan birincil edat ile bağ kurar.

4.1.2.3.1. Basit eylemsi edatlar:

благодаря кому – чему-н (birinin – bir şeyin sayesinde),

включая кому – чему-н. (biri - bir şey dahil, olmak üzere, dahil olduğu halde, dahil),

кончая кем – чем-н. (biri – bir şey –a kadar),

начиная кем – чем- н. (biri – bir şey –den başlayarak, den itibaren)

не доходя кого – чего-н (birine – bir şeye varmadan),

не считая кого – чего-н (biri – bir şey hariç),

погода что –н. (saat, dakika, hafta, sene, ay, bir zaman sonra)

пройдя кого-что-н. (birini – bir şeyi geçerek),

спустя что-н. (saat, dakika, hafta, sene, ay, bir zaman sonra)

Bu tip edatlarla hangi ad durumunun kullanılacağını edata uygun düşen fiilin güçlü bağı belirler. Örneğin *включать* fiili belirtme durumuyla güçlü bağa sahip olduğundan *включая* eylemsi edatı da belirtme durumuyla birleşir. Ancak istisnai edatlar da vardır. Örneğin *благодаря* edatının uygun düştüğü fiil *благодарить* fiili belirtme durumuyla birleştiği halde *благодаря* edatı yönelme durumuyla birleşir, aynı şekilde *не доходя* edatının uygun düştüğü fiil olan *доходить* fiili *до* edatıyla birleştiği *доходить до* halde *доходя* edatı *до* birincil edatını almayıp basit edat yapısındadır. Tüm basit edatlar eş anlamlıdırlar, yani bu edatların ifade ettiği ilişkiler bağlaşık oldukları fiillerin leksik anlamına dayanır; ancak istisnai olarak çağdaş Rusça'da kendine has olan *sebeб, neden* anlamını taşıyan *благодаря* edatı vardır.

4.1.2.3.2. Birleşik eylemsi edatlar (*составные отглагольные предлоги*):

глядя по чему-н. (bir şeye göre),

смотря по чему-н. (bir şeye göre),

судя по кому-чему- н. (birine – bir şeye göre, bakılırsa),

невзирая на кого-что-н. (birine – bir şeye bakmadan, bakmayarak, rağmen),

несмотря на кого-что-н. (birine – bir şeye bakmadan),

не доходя до кого-чего-н (birine – bir şeye varmadan, biraz önce)

исходя из чего-н. (bir şey –den yola çıkarak)

начиная с кого – чего-н. (biri – bir şey -den başlayarak, -den beri, -den itibaren)

Bu tip edatlarda ad durumları gereken fiilin ilişkilerini yeniden üretir. Mesela *глядеть* ve *смотреть* ‘bakmak’ fiilleri hüküm, karar vermek (*глядеть по чему* ve *смотреть по чему*) anlamlarını edinmiştir. Birleşik fiilimsi edatların tümü motive edildikleri fiiller eş anlamlıdır, çünkü kurdukları ilişkiler gereken fiilin leksik anlamlarına dayanırlar.

4.1.2.3.3. Birincil olmayan isimli edatlar tarafından motive edildikleri özerk sözcüklerden ‘*знаменательные слова, которыми они мотивированы*’ çeşitli ölçülerde sapma gösterirler. Bu edatlardan birçoğu gereken isimlerle ‘*соответствующие имена*’ olan leksik anlam, dizisel bağlantı ‘*парадигматические связи*’, sözdizimsel birlik özelliklerini ‘*черты синтаксической общности*’ tamamen yitirmişlerdir. Bu tür birleşik edatlar şunlardır: *ввиду чего-н.* ‘birşeyden dolayı, bir şey sebebiyle’, *в виде кого-чего-н.* ‘ biri – bir şey olarak’, *посредством чего-н.* ‘bir şey vasıtasıyla’, *путем чего-н.* ‘bir şey vasıtasıyla’, *в силу чего-н.* ‘bir şeyin zoru altında’, *в течение чего-н.* ‘bir şey içinde; boyunca; esnasında’, *вследствие чего-н.*

'bir şeyden ötürü', *в качестве кого – чего – н.* 'biri – bir şey sıfatıyla', *на счет кого – чего-н.* 'biri – bir şey hakkında, konusunda', *по мере чего – н.* '- dığı kadar, -dıkça'. Ancak pek çok kez birleşik isimli edatlar gereken isimle sıkı dizisel '*парадигматический*' ve anlamsal '*смысловый*' ilişkilere hatta gereken ismin bazı sözdizimsel özelliklerine sahiptirler. Bu tür edatlar ilişki ifade ederek, eş zamanlı olarak, kendinde nesnel anlam ögesi barındırırlar. Bu tür birleşik edatlar şunlardır: *без помощи кого – чего-н.* 'birinin – bir şeyin yardımı olmadan', *без сопровождения кого – чего – н.* 'birinin – bir şeyin refakati olmadan', *в границах чего – н.* 'bir şey sınırlarında', *в знак чего – н.* 'bir şeyin işareti olarak', *в области чего – н.* 'bir şey alanında', *в пользу кого – чего – н.* 'birinin – bir şeyin yararına, menfaatine', *в связи с чем – н.* 'bir şey münasebetiyle'. Bu tür edatlar edat bileşimleri '*предложные сочетания*' (bazen de edatlaşan bileşimler '*определяющие сочетания*') olarak adlandırılabilirler. Bu bileşimlerin edat sınıfına tamamen ait olmadığına dair özellikler şunlardır:

1- Diğer edatlardan farklı olarak bu tür edat bileşimlerinin çoğu seçicilik gösterirler yani canlı ya da cansız isimlerle kullanılır : *в границах чего – н.* 'bir şey (*biri değil*) sınırlarında', *в области чего – н.* 'bir şeyin (*birinin değil*) alanında', *вне рамок чего – н.* 'bir şeyin (*birinin değil*) çerçevesi dışında', *в порядке чего – н.* 'bir şey (*biri değil*) olarak', *в роли кого-н.* 'birinin (*bir şeyin değil*) rolünde', *в сообществе с кем – н.* 'biriyle (*bir şeyle değil*) müştereken' gibi. Bu tür seçicilik edat bileşimi yapısındaki ismin leksik anlamı tarafından belirlenir ve açıklanır. Karakteristik olarak edat birleşimindeki ilişki anlamı bu leksik etkenden daha güçlü olabilir ve böyle bir

durumda canlı, cansız isimlerle kurulan seçici ilişki yoktur: *во имя кого – чего-н.* 'birinin – bir şeyin adına', *в честь кого - чего-н.* 'birinin – bir şeyin şerefine', *за счет кого – чего –н.* 'birine – bir şeye atıf', *при помощи кого – чего –н.* 'birinin – bir şeyin vasıtasıyla', *при посредстве кого – чего – н.* 'biri – bir şey yoluyla', *с помощью кого – чего – н.* 'biri – bir şey vasıtasıyla', *через посредство кого – чего –н.* 'biri – bir şey yoluyla', *не в пример кому – чему – н.* 'birinden – bir şeyden farklı olarak', *в согласии с кем – чем – н.* 'birine – bir şeye uygun' gibi.

2- Birçok durumda edat birleşimi yapısındaki isim uyumlu sıfat '*согласуемое прилагательное*' almaya yetkinliğini muhafaza eder:

(32) *вести себя в границах дозволенного.*

'makul sınırlar içinde hareket etmek.'

в установленных границах дозволенного.

'kanunla tespit edilen makul sınırlar içinde.'

(33) *выступает в роли умиротворителя.*

'arabulucu rolünü oynuyor.'

в сомнительной роли умиротворителя.

'şüpheli arabulucu rolünde.'

(34) *летал в условиях полярной ночи.*

'kutup gecesi şartlarında uçuyordu.'

в неблагоприятных условиях полярной ночи.

‘kutup gecesinin elverişsiz şartlarında.’

(35) не принял посетителя под предлогом занятости

‘meşgul olma bahanesiyle ziyaretçiyi kabul etmedi’

под неубедительным предлогом занятости

‘ikna edici olmayan meşgul olma bahanesiyle’

(36) приехали с целью помощи.

‘yardım amacıyla geldiler.’

с благородной целью помощи.

‘yardımda bulunma asil amacıyla.’

(37) действует в зависимости от обстоятельств.

‘hal ve şartlara göre hareket ediyor.’

в непроственной зависимости от

обстоятельств.

‘direk hal ve şartlara göre.’

(38) работают в содружестве с инженерами

‘mühendislerle birlik içinde çalışıyorlar’

в тесном содружестве с инженерами

‘mühendislerle sıkı birlik içerisinde’

(39) *находиться на пути к успеху*

'başarıya giden yolda bulunmak'

на верном пути к успеху

'başarıya giden şaşmaz yolda'

Bu tür uyumlu sözcük *işlemesinde* 'введение согласуемого слова' edat birleşmesi '*предложное сочетание*' yardımcı işlevini yitirir ve niteleyici alan isim kendi tüm nesnel özelliklerini yeniden yaratır. Ancak *в знак чего* - н. 'bir şey olarak', *в отношении кого – чего* – н. 'biri – bir şey hususunda', *в продолжение чего* – н. 'bir şey zarfında, müddetince', *в результате чего* – н. 'bir şey neticesinde', *на предмет чего* – н. (*resmi iş dili*) 'için' gibi bir çok durumda uyumlu sözcük artık edat bileşimi yapısına '*состав предложного сочетания*' eklenemez.

3- Edat bileşimi '*предложное сочетание*', edatla birleşen ismin yerine zamir konulduğu durumda (*в ходе переговоров* 'müzakerelerin seyrinde' – *в ходе их* 'seyrinde onların', *в их ходе* 'onların seyrinde' ; *за счет колхоза* 'kollektif çiftlik hesabına' , *за его счет* 'onun hesabına' ; *со стороны покупателей* 'müşteriler tarafından', *с их стороны* 'onlar tarafından', *со стороны них* 'tarafından onların' ; *в пользу пострадавшего* 'kazazede yararına' - *в его пользу* 'onun yararına', *в пользу него* ' yararına onun') edat sınıfına tamamen ait olmamaktadır ve bu gibi durumlar edatla birleşen ismin, yerini işaret sözcüğüne '*указательное слово*' bırakmasına olanak sağlar:

(40) *действует на основании инструкции.*

'talimata dayanarak hareket ediyor.'

на этом, на таком основании.

'bu, böyle bir temelde'

(41) *под предлогом занятости*

'meşgul olma bahanesiyle'

под этим, под таким предлогом

'bu, böyle bir bahaneyle'

(42) *выступает в роли умиротворителя*

'arabulucu rolünü oynuyor'

в этой, в такой роли

'bu, böyle bir rolde'

(43) *мастак по части розыгрышей*

'yarışlar alanında usta'

по этой части

'bu alanda'

4.2. Edatın leksik anlamı ilişki '*отношение*' anlamıdır. Bu ilişki tamamen soyut, geniş, ya da daha somut, dar ve belirli olabilir. Ancak her iki durumda da edat leksik anlam taşır. Farklılık sadece leksik anlamın soyutluk derecesindedir. Semantik bakımdan *boş (anlamsız)* edat yoktur. Bazı

dilbilgisel tanımlamalarda edatın semantik boşluğu '*семантическая опустошенность предлога*' olarak ifade edilen durum edatın en soyut anlamıdır. Örneğin 1- *думать о будущем* 'gelecekle ilgili düşünmek', *сомневаться в друге* 'arkadaştan şüphe etmek' , *тосковать по семье* 'aileyi özlemek' 2- *мастер по оборудованию* 'donatma uzmanı' gibi birleşmelerde *о*, *в* ve *по* edatları semantik olarak boş sayılırlar. Ancak tüm bu durumlarda edat ad durumu biçimiyle beraber herhangi bir ilişkiyi ifade eder. 1 numaralı durumlarda edat nesnel, 2 numaralı durumlardaysa niteleyici ilişkisi ifade eder. Edatın daha somut (*dar, belirli*) anlama sahip olduğu durumlarda edat ilişkiyi daha ayrıışmış bir şekilde ifade eder. Örneğin *в* edatı ile *к* edatını kıyaslayacak olursak *к* edatı daha ayrıışmış bir ilişkiyi ifade eder diyebiliriz.

Birincil olmayan edatların anlamları (birkaç çok anlamlı edat dışında) her zaman bu edatların bağlı olduğu özerk sözcüklerin leksik anlamlarıyla bağlaşıktırlar. Örneğin *возле* 'yanında, yanibaşında, yakınında' , *не доходя до* 'varmadan, biraz önce', *пройдя* 'geçerek' edatları alansal anlam ilişkileri (yakınlık, uzaklık) taşırlar; *по сравнению с* 'göre, oranla, nispetle; nazaran' ve *подобно* 'gibi' edatları karşılaştırma, benzeşim ilişkisi anlamını taşırlar; *вровень с* 'hizasında, seviyesinde' ve *наравне с* 'aynı hizada' edatları eşitleme ya da özdeş kılma ilişkisi taşımaktadırlar.

Tüm birincil edatlar çok anlamlıdırlar. Bu edatlardan her biri birkaç farklı ilişki ifade etmeye yetkindir. Bu birkaç anlam arasından bir tanesi söz konusu edat için merkezi (*temel, hakim*), diğerleri ise edatın anlamsal yapısının merkezi olmayan konumunda yerlerini alırlar. Edatın farklı anlamları

birbiriyle içsel olarak bağlantılı olabildiği gibi birbiriyle bağlantısız anlamlara da sahip olabilirler. Örneğin uzaklaşma alansal anlamlı (*отплыть от берега* ‘sahilden yüzerek uzaklaşmak’) ‘*от*’ edatı ile kaynağa, kökene olan yakınlık (*письмо от друга* ‘arkadaştan mektup’ ; *в юноше есть что – то от поэта* ‘delikanlıda şairliğe özgü bir şeyler var’) ya da nesnel (*защита от врагов* ‘düşmandan korunma’ , *отказаться от поручения* ‘verilen işi reddetmek’) anlamlarıyla içsel olarak bağlantılıdır. Zamansal aitlik ilişkisi ise (*приказ от первого августа* ‘bir ağustos tarihli emir’) bu edatın diğer anlamlarından semantik olarak yalıtılmış durumdadır. Yine *про* edatının semantik yapısına iki anlam biçim verir: nesnel ilişkisi ‘*объектное отношение*’ (*говорить про друзей* ‘arkadaşlar hakkında konuşmak’) ve bağlama ‘*назначения*’ (*эти наряды не про тебя* ‘bu elbiseler senin için değil’) ; içsel olarak bu iki anlamın birbiriyle hiçbir bağlantısı yoktur.

Görüldüğü üzere edatların anlam yapısı ad durumu anlam yapısına yakındır: Ad durumunda olduğu gibi edatta da anlamlar dizgesi merkezi anlam ve merkezden uzak anlamlar olarak kuruludurlar.

Birincil edat anlamının genel, merkezi özelliği genelde şu etkenlerle desteklenir:

1- Rusça’da edatla eş anlamlı olan ya da edatın anlamına yakın önekler vardır: *безумный* ‘deli,çılgın’ – *без ума* ‘akılsız’, *безопасность* ‘emniyet’ – *без опасности* ‘tehlikesiz’ (*без* edatı ve öneki yokluk ‘*отсутствие*’ anlamındadır); *межзональный* ‘bölgelerarası’ - *между зонами* ‘bölgeler arasında’ (bağıntılılık ‘*взаимосвязанность*’ anlamı);

досрочный 'vaktinden önce' - *до срока* 'müddete kadar' (önce gelme 'предшествование' anlamı).

Öneklerle anlamsal uygunluğu olan diğer bazı edatlar şunlardır:

(44) *без*

без леса 'ormansız, ağaçsız' – *безлесный* 'ormansız, ağaçsız'

без ума 'akılsız' – *безумие* 'delilik'

(45) *в*

ехать в 'içeri girmek' - *въехать* 'içeri girmek'

смотреть в (лицо) (yüzüne) 'bakmak –

всмотреться 'dikkatle bakmak'

(46) *до*

лететь до 'kadar uçmak' – *долететь* 'uçarak varmak, (kadar) uçmak'

до срока 'müddete kadar' – *досрочный* 'vaktinden evvel'

бегать до (усталости) '(yorgunluğa) kadar

koşmak – *добежаться* '- kadar koşmak'

(47) *за*

за Волгой 'Volga'nın ardında' - *заволжский* 'Volga ötesi'

вернуть за (угол) 'köşeyi sarmak' – *завернуть* 'sarmak'

(48) *из*

гнать из (города) 'şehirden kovmak' - *изгнать* 'sınır dışına atmak'

(49) *меж, между*

между континентами 'kıtalar arasında' –

межконтинентальный 'kıtalararası'

между реками 'ırmaklar arasında' – *междуречье* 'ırmaklar arası'

(50) *на*

бросить на что – н. 'bir şeye atmak' - *набросить* 'atmak'

на стене 'duvarda' – *настенный* 'duvar için olan'

жаловаться на кого – л. 'birini şikayet etmek' –

нажаловаться 'birini – bir şeyi şikayet etmek'

(51) *над*

строить над 'üzerine inşa etmek' – *надстроить*

'yükseltmek, üzerine inşa etmek'

над бровями 'kaşlar üzerinde' – *надбровье* 'kaş

üzerindeki alın bölgesi'

ругаться над (святыней) 'mukaddes şeylere hakaret

etmek' – *надругаться* 'hakaret etmek, kirletmek'

(52) *от*

ехать от чего – н. 'bir şeyden gitmek' – *отъехать*

'(gidip) çekilmek'

резать от (каравая) '(somundan) kesmek' –

отрезать 'kesip ayırmak'

считать от (единицы) 'birden başlayarak saymak' –

отсчитывать 'itibaren saymak'

образовать от глагола 'fiilden türetmek' –

отглагольный 'fiilimsi'

(53) *пред, перед*

перед горой 'dağın eteğinde' - *предгорье* 'dağ

etekleri'

перед пуском 'sürümden önce' – *предпусковой*

'sürüm öncesi'

(54) *по*

по Волге ‘Volgaya yakın’ – *Повольжье* ‘Volga yakını’

по своему (усмотрению) ‘kendi fikrince (fikrimce)’ – *по–своему*
‘istediğim (istediğin, istediği v.s.) gibi.

по штукам ‘parçalar halinde’ – *поштучный* ‘parça parça’

по силам ‘imkan ve kuvvete göre’ – *посильный* ‘imkan ve kuvvet
dahilinde olan’

по смерти ‘ölümünden sonra’ – *посмертный*
‘ölümünden sonraki’

(55) *под*

положить подо что – н. ‘bir şeyin altına koymak’ –

подположить ‘altına koymak, yerleştirmek’

под землей ‘yerin altında’ – *подземный* ‘yer altı’

под Москвой ‘Moskova civarında’ – *подмосковный* ‘Moskova
civarı’

под защитой ‘müdafa altında’ – *подзащитный* ‘müvekkil’

(56) *при*

при станции ‘istasyona bağlı’ – *пристанционный*
‘istasyona bağlı’

строить (сарай) при (доме) ‘evin yanına samanlık
kurmak’ - *пристроить* ‘yanına kurmak’

(петь и) при этом плясать ‘(şarkı söylemek ve)

beraberinde oynamak’ – *приплясывать* ‘-ken oynamak’

при людях ‘insanlar bulunurken’ – *прилюдно* ‘insanların gözü önünde’

(57) *с*

прыгнуть с ‘-den atlamak’ – *спрыгнуть* ‘aşağı atlamak’

резать с (краев) ‘(uçlardan) kesmek’ – *срезать* - ‘den kesmek’

вместе с кем - н. ‘biriyle beraber’ – *совместный* ‘ortak’

единение с (кем-н.) ‘biriyle birlik olma’ – *соединение* ‘birleşme’

рисовать с (натуры) ‘(doğadan) çizmek’ – *рисовать* ‘kopyasını yapmak’

(58) *через*

через меру ‘ölçü fazlası’ – *чрезмерный* ‘haddinden fazla’

Bazı zarfsı edatların da benzer ilişkileri vardır:

(59) *вне*

вне времени ‘zaman dışında’ – *вневременный* ‘zaman dışı’

вне плана ‘plan dışında’ – *внеплановый* ‘plan dışı’

(60) *внутри, внутри*

внутри вены 'toplardamar içinde' – *внутривенный*

'toplardamar içi'

внутри квартиры 'daire içinde' – *внутриквартирный*

'daire içi'

(61) *около*

около земли 'yere yakın' - *околоземный* 'yere yakın'

(62) *против*

против пожара 'yangına karşı' – *противопожарный* yangına karşı'

бороться против кого – н. 'birine karşı mücadele etmek' –

противоборство 'karşı mücadele'

2- Sözdizimsel bağlantıda dilbilgisel olarak hakim sözcüğün edatı ile öneki örtüşür.

a- tam sesbirimsel ve semantik örtüşme:

(63) *въехать в город*

'şehir girmek'

(64) *добраться до места*

'yere varmak'

- (65) *завернуть за угол*
'köşeyi dönmek'
- (66) *исключить из список*
'listeden çıkarmak'
- (67) *наскочить на столб*
'direğe çarpmak'
- (68) *надругаться над чьей-н. памятью*
'birinin hatırasını kirletmek'
- (69) *отскочить от двери*
'kapıdan dönmek'
- (70) *предстать перед судом*
'mahkeme huzuruna çıkmak'
- (71) *подложить под голову*
'başın altına koymak'
- (72) *съехать с горы*
'dağdan inmek'

(73) соединиться с друзьями
'arkadaşlarla birleşmek'

b- sadece semantik örtüşme:

(74) перепрыгнуть через забор
'duvarı atlayıp geçmek'

(75) очиститься от грязи
'kirden arınmak'

(76) выехать из города
'şehirden gitmek'

(77) заслониться от солнца
'güneşe karşı siper etmek'

(78) прикоснуться к руке
'ele dokunmak'

(79) подкрасться к зверью
'hayvana sessizce yaklaşmak'

(80) *взобратъся на крышу*

‘dama çıkmak’

(81) *залезть в амбар*

‘ambara girmek’

(82) *углубиться в лес*

‘ormanın içine dalmak’

3- Sözü edilen anlamda edat birden fazla ad durumuyla birleşmeye yetkindir. Örneğin ‘в’ edatı belirtme durumu ve edatlı durum bileşiminde içeride bulunma anlamlı alansal ilişki belirtir (*в дом* ‘evin içine’, *в доме* ‘evde’, *в лес* ‘ormana’, *в лесу* ‘ormanda’); *за* edatı belirtme durumu ve araç durumu birleşmesinde arkada, ötede bulunma anlamlı alansal ilişki belirtir (*за дом* ‘evin arkasına’, *за домом* ‘evin arkasında’, *за реку* ‘ırmağın ötesine’, *за рекой* ‘ırmağın ötesinde’); *меж, между* (*между кустов* ‘çalıların arasında’, *между кустами* ‘çalılar arasında’); *на* (*на стол* ‘masanın üstüne’, *на столе* ‘masanın üstünde’, *на гору* ‘dağa’, *на горе* ‘dağda’); *по* edatı yönelme durumu ve edatlı durum bileşiminde nesnel ilişki anlamlıdır (*скучать по сыну* ‘oğlu özlemek’ ve *скучать по сыне* ‘oğlu özlemek’); *под* edatı belirtme durumu ve edatlı durum birleşmesinde bir şeyin aşağısında bulunma anlamlı alansal ilişki belirtir (*под стол* ‘masanın altına’, *под столом* ‘masanın altında’).

Edatın merkezi anlamı etrafında, bu anlamın türevleri olarak toplanmış, bu temel anlamla bağlantılı olan anlamlar bulunur. Örneğin belirtme durumu ve edatlı durumda '*на*' edatının merkezi anlamları

1- alansal ilişki (bir şeyin üzerinde olma),

2- nesnel anlamlarıdır.

Birinci anlamla (*залезть на крышу* 'çatıya çıkmak', *сидеть на крыше* 'çatıda oturmak', *перенести на бумагу* 'kağıda geçirmek', *нарисовать на бумаге* 'kağıda resmetmek') mecaz anlam dahil olmak üzere türemiş özel alansal anlamlar (*жить на Украине* 'Ukrayna'da yaşamak', *ехать на Украину* 'Ukrayna'ya gitmek', *тоска легла на душу* 'yüreğe hüznün çöktü', *на сердце* 'kalpte', 'yürekte'), içeride bulunma (*неспокойно на душе* 'içi huzursuzdur', *что у него на уме* 'aklında ne var'), araçsal alan (*сидеть на веслах* 'kürekte olmak', *сидеть на руле* 'direksiyonda olmak', *сесть на весла* 'küreğe geçmek', *сесть на руль* 'direksiyona geçmek'), zamansal alan (*на балу* 'baloda', *на концерте* 'konserde', *на бал* 'baloya', *на концерт* 'konsere'), niteleyici (*человек на костылях* 'koltuk değnekli adam', *встать на костыли* 'koltuk değneğiyle durmak', *быть на чьем – н. иждивении* 'geçimin biri tarafından temin edilmesi', *находиться на излечении* 'tedavi görmek', *перейти на чье – н. иждивении* 'birinin bakımı altına geçmek', *направить на лечение* 'tedaviye yönlendirmek') bağlantılıdır.

İkinci anlam olan nesnel anlamla (*сосредоточиться на работе* 'işe yoğunlaşmak', *настаивать на операции* 'ameliyatta ısrar etmek', *сердиться на детей* 'çocuklara kızmak', *смотреть на незнакомца* 'yabancıya bakmak', *согласен на поездку* 'geziyi kabul ediyor', *угодить на всех* 'herkesi memnun etmek'), yine nesnel anlamın türevi olan nesnel – öznel anlam (*на поставщике числиться долг* 'müteahhidin borcu bulunuyor', *на тебе нет вины* 'senin suçun yok') bağlantılıdır.

На edatının merkezden uzak çeşitli belirteçsel anlamlarına '*разнообразные обстоятельственные значения*' gelince, bu anlamlar belirtme durumu ve araç durumu arasında dağılmış olmakla birlikte ne türemişlik ilişkileriyle, ne bu edatın merkezi anlamlarıyla ne de birbirleriyle bağlantılıdır. Belirtme durumu: *приехать на месяц* 'bir aylığına gelmek', *опоздать на час* 'bir saat gecikmek', *купить на рубл* 'bir rubleye satın almak', *делить на части* 'parçalara bölmek', *заучивать на свежую голову* 'dinlenmiş bir kafayla ezber yapmak', *запаситься на зиму* 'kış için tedarik etmek', *увидеться на другой день* 'ertesi gün görüşmek'; edatlı durum (предложный падеж): *остановиться на бегу* 'koşuya karar vermek', *остановиться на ходу* 'yürüyüşe karar vermek', *встретиться на этих днях* 'yakın günlerde buluşmak', *восприниматься на едином дыхании* 'çabucak kavranmak'.

Dildeki her anlamlı birim gibi edat da anlamını kendi içerisinde barındırır. Ancak herhangi bir birincil edat anlamı elde etme her zaman bağlam (*контекст*) ve sözsel ortam gerektirir. Böylesi ortam edatla birleşen sözcük öbeği öğeleriyle yaratılır. Edat anlamının belirlenmesinde eş zamanlı

olarak başlıca iki etken rol oynar : birincisi edatla birlik kuran adın ad durumu biçimi, ikincisi sözcüklerin leksik anlamıdır. Örneğin, *стыдиться перед товарищем* ‘arkadaştan utanmak’ ve *стоять перед товарищем* ‘arkadaşın önünde durmak’ sözcük öbeklerindeki *перед* edatının araç durumuyla birleşmesindeki farklı anlamları (birinci durumda nesnel ilişki anlamı, ikinci öbekte alansal ilişki anlamı) *стыдиться* ‘utanmak’ ve *стоять* ‘durmak’ fiillerinin leksik anlamı zemininde belirir; *дорога до дома* ‘eve kadar yol’ ve *сон до рассвета* ‘şafağa değin rüya’ sözcük öbeklerinde ‘до’ edatının farklı sınır ‘предел’ anlamları (birinci durumda alansal sınır, ikinci durumda zamansal sınır) sözcük öbeğinin her iki öğesinin de leksik anlamı zemininde elde edilir. Diğer taraftan *до дома еще несколько километров* ‘eve kadar daha birkaç kilometre var’, *до рассвета осталось недолго* ‘şafağa çok kalmadı’ durumlarında edat anlamı (alansal ya da zamansal) öncelikle özerk sözcüklerin leksik anlamları temelinde, sonra ise edatla birlik kuran ad durumu biçiminin tümceyle olan ilişkisi temelinde kurulur. *Платить за дом* ‘ev için ödeme yapmak’ ve *спрятаться за дом* ‘evin arkasına saklanmak’ birleşmelerinde ise edatın nesnel anlamı edatla birlik kuran ad durumu biçiminin tümcenin tüm yapısıyla olan ilişkisi temelinde kurulur.

Edatın ad durumu biçimiyle kurduğu bazı bağlar öyle sıkıdır ki, böylesi bağlanmalarda edattan ayrı ad durumu anlamı kurmak imkansızdır, yani sözdizimsel semantik düzeyde edatla birlik kuran ad durumu biçimi bölünmezdir. Örneğin *без отца* ‘babasız’, *за оградой* ‘duvarın arkasına’, *на дороге* ‘yolda’, *перед домом* ‘evin önünde’, *с друзьями* ‘arkadaşlarla’ gibi

bağlanmalarda ad durumu biçimi anlamını, söz konusu anlamın edatla bağlanması dışında saymak mümkün değildir.

4.3. Edatlı ad durumu:

Edatlı ad durumu (*предложный падеж*) diğer ad durumlarından (belirtme, yönelme, araç, tamlayan) farklı olarak sadece edatlarla kullanıma sahiptir. Edatlı durum birincil edatlar olan в, на, о, по ve при edatlarıyla birleşir.

Edatlı durumun merkezi anlamları nesnel (*потребность в ласке* ‘şefkat talebi’, *признаться в любви* ‘aşkını itiraf etmek’, *жениться на вдове* ‘dul kadınla evlenmek’, *говорить о работе* ‘işle ilgili konuşmak’, *сообщение о погоде* ‘hava tebliği’, *слова о любви* ‘aşk sözcükleri’, *скучать по сыне* ‘oğlu özlemek’, *тоска по родине* ‘vatan hasreti’) ve niteleyici (*говорит на русском языке* ‘Rusça konuşmak’, *ехать на лошади* ‘atla gitmek’, *домик о двух этажах* ‘iki katlı ev’, *по уходе отца все примолкли* ‘baba gidince herkes sustu’) anlam çeşitleri (yer: *гулять в лесу* ‘ormanda gezmek’, *жить на севере* ‘kuzeyde yaşamak’, *остановка при входе* ‘giriş yeri durağı’, zaman: *встречаться в юности* ‘gençlikte görüşmek’; *встать на заре* ‘gün ağarırken yataktan kalkmak’, yer ve zaman: *спорить на собрании* ‘toplantıda tartışmak’, zaman ve sebep: *разгорячиться на бегу* ‘koşudan ısınmak’, şart, şartlı – zamansal özellik: *согласен в любом случае* ‘her halukarda razıdır’, *зablудиться в темноте* ‘karanlıkta yolunu şaşırmak’, *разговор при свидетелях* ‘şahitler huzurunda konuşma’, belirleme: *полезный в питании* ‘beslenme için faydalı’, *необходим в*

работе ‘iş için gerekli’, alan: *достижения в учебе* ‘öğrenim başarısı’, *режиссер в кино* ‘sinema rejisörü’, *положение в обществе* ‘toplumdaki konum’, detay: *широкий в плечах* ‘geniş omuzlu’) anlamlarıdır. Merkezden uzak yerinde ise niteleyici anlamla etkileşime girebilen öznel anlam (*в семье нет ссор* ‘ailede kavga yoktur’, *в нем бездна самомнения* ‘kendini aşırı beğenmiş’, *в глазах отчаяние* ‘gözlerde ümitsizlik’, *на уме у нее – только развлечения* ‘aklında sadece gönül eğlendirme var’, *на губах улыбка* ‘dudaklarda tebessüm’) bulunur. Bu dizgenin dışında ise gerekli bilgi verici – tümleyici biçim (*числиться в передовиках* ‘öncülerden sayılmak’, *профан в живописи* ‘resim alanında bilgisiz’, *дока в законах* ‘kanunları çok iyi bilir’) işlevi vardır.

Bu bölümde Rusça’da edatların oluşumlarından ve leksik anlam dizgelerinden bahsettik. Artık sonraki bölümümüze edatlı fiillerin kullanımı, diğer bir ifadeyle, ad durumları temelinde edatların fiillerle olan ilişki dizgesi olan edatlı fiil yönetimi konusuna geçebiliriz.

5. RUSÇA'DA EDATLI FİİL YÖNETİMİ (*Предложное Глагольное Управление В Русском Языке*)

Bu bölümümüzde edatlı fiil yönetimi konusunu ele alacağız. Konumuzun iyice anlaşılır olabilmesi bakımından öncelikle genel olarak fiil yönetimi konusundan söz etmekte yarar görüyoruz.

Fiil yönetimi fiilin yan bağlantısıdır⁴² (*подчинительная связь глагола*). Bu türlü bağlantıda bağımlı '*зависимое*' sözcük belli bir ad durumunda bulunurken hakim '*главное*' sözcük değişime uğrayabilmektedir⁴³. Örneğin *занимаюсь спортом* 'sporla uğraşıyorum' tümcesinde hakim olan sözcük *занимаюсь* 'uğraşıyorum' sözcüğü, bağımlı olan sözcük ise *спортом* 'sporla' sözcüğüdür, çünkü *занимаюсь* 'uğraşıyorum' sözcüğü *занимаешься* 'uğraşıyorsun', *занимаются* 'uğraşıyorlar', *занимаются* 'uğraşıyorlar' şeklinde değişime uğrayabildiği halde bağımlı olan *спортом* 'sporla' sözcüğü her zaman aynı biçimde kalır: *занимаюсь спортом* 'sporla uğraşıyorum', *занимаешься спортом* 'sporla uğraşıyorsun', *занимаются спортом* 'sporla uğraşıyorlar'. Fiil yönetiminde bağımlı sözcük her zaman yalın dışı ad durumunda '*косвенные падежи*' bulunur⁴⁴ ve nesnel ⁴⁵*объектное*, tümleyici *восполняющее* ya da nesnel – tümleyici '*объектно – восполняющее*', nesnel - niteleyici '*объектно – определительное*' ilişkiler ifade edilir. Fiil yönetimi edatlı '*предложное*' ya da edatsız '*беспредложное*', tekli '*одиночное*' ya da ikili '*двойное*' , değişken olmayan '*невариативное*' ya da değişken '*вариативное*' şeklinde

⁴² <http://www.hi-edu.ru/x-books/xbook089/01/index.html?part-007.htm#i681>

⁴³ <http://edu.shd.ru/projects/gram/1734-1748.html>

⁴⁴ http://soch.bobych.ru/lection/russkiy/uch_rus_syntax_01_01.html

⁴⁵ http://mariab.h1.ru/index.files/RuLang/synt/pss_verb2.html

olabilmektedir. Güçlü yönetimde tümleyici , nesnel ve kompleks (*объектно – обстоятельственно – восполняющее* 'nesnel – belirteçsel – tümleyici) ilişkiler ifade edilir: *стать рабочим* 'işçi olmak', *поступить на работу* 'işe alınmak', *нарваться на неприятность* 'belaya çatmak' gibi. Zayıf yönetime ait olan ilişkiler nesnel ilişkilerin belirteçsel niteleyici '*обстоятельственно – определительное*' ilişkilerle birleştiği ilişkilerdir: *работать топором* (*чем? и как?*) 'baltayla çalışmak (neyle? ve nasıl?) , *раздразниться отказом* (*чем? и почему?*) 'redde sinirlenmek (neye? ve niçin?)', *приехать за вещами* (*за чем? и зачем?*) 'eşyalar için gelmek (ne için? ve niçin?)' gibi. Güçlü ve zayıf yönetim belirli derecede tekli ilişkiyle sınırlanmışlığın belirleyicisi olabilir. Ancak ikili ilişkilerde zayıf yönetim biçimleri basit üç öğeli yapının düzenli olarak mevcut olan bileşeni gibidirler: *заплатить мастеру за работу* 'ustaya iş için ödeme yapmak', *лечить больного уколами* 'hastayı iğnelerle tedavi etmek', *огорчить приятеля отказом* 'red etme ile dostu üzme', *послать сына за врачом* 'oğlu doktor için göndermek'. Versiyonel ilişkilerde zayıf yönetim biçimleri bazı durumlarda güçlü idare biçimleriyle değişken sıraya girebilirler: *открыться другу* 'arkadaşa içini dökmek' – *открыться перед другом* 'arkadaşın önünde açılmak', *начать с расспросов* 'soruşturmalarla başlamak' – *начать с расспросами* 'soruşturmalarla başlamak', *разобраться с конфликтом* 'anlaşmazlığı kavramak' – *разобраться в конфликте* 'anlaşmazlığı kavramak', *пригодиться для дела* 'iş için yararlı olmak' – *пригодиться в дело* 'işe yaramak', *случаться с людьми* 'insanların başına gelmek' –

случаться у людей ‘insanlara olmak’ – *случаться между людьми* ‘insanlar arasında olmak’ gibi.

Şimdi edatlı yönetimin sırasıyla tekli güçlü, tekli zayıf, ikili ve değişkenlik dizgelerini inceleyelim.

5.1. Tekli Edatlı Yönetim (*Одиночное Глагольное Управление*)

5.1.1. Güçlü Edatlı Yönetim (*Предложное Глагольное Управление*)

Güçlü edatlı yönetim çoğu durumda fiilin biçimbirimsel yapısıyla ‘*морфемный состав глагола*’ belirlenir⁴⁶: ses görünüşü ve anlam ya da sadece anlam bakımından edat fiilin önekini tekrarlar ve böylelikle edatla birlik olan ad durumu biçimi ‘*падежная форма с предлогом*’ fiilin önekiyle bağımlı halde bulunur. Aşağıda bu tür tüm bağlantıları *A Grubu* olarak adlandıracağız. A grubu bağlantıda nesnenin en karakteristik anlamı uzaklaştırma, uzaklaşma ya da yaklaşma anlamlarıdır. Diğer durumlarda güçlü edatlı bağlantı dolaysız olarak fiilin leksik semantiği tarafından ortaya çıkarılır. Bu tür bağlantıları ise *B Grubu* bağlantıları olarak adlandıracağız. Güçlü edatlı yönetim çoğu durumda değişkendir. İleride söz konusu değişken bağlantıdan söz edeceğiz.

⁴⁶ <http://artefact.lib.ru/languages/russian/1734-1748.html>

5.1.1.1. Tamlayan Durum Bağlantıları

Güçlü yönetimde *от, до, с, из, против, вокруг, у* edatlarıyla tamlayan durumda nesnel, nesnel – belirteçsel – tümleyici (edat öneki tekrarladığında ve edat bağlantılı ad durumu biçiminin belirteçsel anlamında) ve *из* + tamlayan durum biçimiyle yöneten bazı fiillerde tümleyici ilişkiler doğar.

5.1.1.1.1. *от* edatıyla

A Grubu

отделиться от кого – чего-н. (birinden – bir şeyden ayrılmak),

освободиться от кого – чего-н. (birinden – bir şeyden kurtulmak),

оторваться от кого – чего-н. (birinden – bir şeyden ayrılmak, sıyrılmak),

отъехать от кого – чего-н. (birinden – bir şeyden vasıtayla hareket ederek uzaklaşmak, gitmek),

отойти от кого – чего-н. (birinden – bir şeyden ayrılmak, çekilmek),

отделаться от кого – чего-н. (birini – bir şeyi atlatmak, başından atmak),

отвязаться от кого – чего-н. (birini – bir şeyi baştan savmak)

обезопаситься от кого – чего-н. (biri – bir şey tehlikesinden korunmak),

отказаться от кого – чего-н. (birini – bir şeyi reddetmek)

отвыкнуть от кого – чего-н. (biri – bir şey alışkısını terk etmek : biriyle görüşmeyi kesmek, bir yerden uzaklaşmak),

оттолкнуться от кого – чего-н. (birinden – bir şeyden uzaklaşmak);

очиститься от чего-н. (bir şeyden arınmak),

отряхнуться от чего-н. (bir şeyden silkinmek),

отмыться от чего-н. (bir şeyden yıkanıp temizlenmek);

опомниться от чего-н. (bir şeyden sıyrılıp toparlanmak),

оправиться от чего-н. (kendini bir şeyden toparlamak),

отрезвиться от чего-н. (bir şeyden ayrılmak);

отличаться от кого - чего-н. (birinden – bir şeyden farklılık göstermek);

загородиться от кого - чего-н. (birine – bir şeye karşı siper etmek),

защититься от кого - чего-н. (birinden – bir şeyden korunmak),

заслониться от кого - чего-н. (birine – bir şeye karşı siper etmek);

уклониться от чего-н. (bir şeyden kaçınmak),

удержаться от чего-н. (kendini bir şeyden alıkoymak);

убежать от от кого - чего-н. (birinden – bir şeyden kurtulmak, kaçmak),

уйти от кого - чего-н. (birinden – bir şeyden kurtulmak, kaçmak),

укрыться от кого - чего-н. (birinden – bir şeyden saklanmak)

убережся от кого - чего-н. (birinden – bir şeyden korunmak,
kaçınmak)

B Grubu

скрыться от кого - чего-н. (birinden – bir şeyden kurtulmak,
saklanmak),

спастись от кого - чего-н. (birden – bir şeyden kurtulmak),

избавиться от кого - чего-н. (birinden – bir şeyden
kurtulmak);

лечиться от чего-н. (bir şeyin tedavisini görmek);

зависеть от кого-чего-н. (birine – bir şeye bağlı olmak)

5.1.1.1.2. до edatıyla

Tümü A Grubu

дойти до кого – чего-н. (birine - bir şeye kadar varmak , yetişmek),

доехать до кого – чего-н. (birine - bir şeye (*vasıta*yla) kadar varmak,
yetişmek),

доплыть до кого – чего-н. (birine - bir şeye yüzerek varmak,
yetişmek),

добратся до кого – чего-н. (birine - bir şeye varmak, erişmek),

дотащить до кого – чего-н. (birine - bir şeye kadar sürükleyip
getirmek, götürmek)

долететь до кого – чего-н. (birine - bir şeye kadar uçmak, varmak),

добежать до кого – чего-н. (birine - bir şeye koşup varmak,
yetişmek),

дотянуть до кого – чего-н. (birine - bir şeye kadar sürükleyip getirmek, götürmek);

дожить до чего-н. (bir şeye kadar yaşamak);

дойти до чего-н. (herhangi bir sınıra kadar varmak);

додумать до чего-н. (düşünüp herhangi bir sonuca varmak);

дохохотаться до чего-н. (bir sınıra (gözyaşı, katılma) kadar kahkaha atmak)

5.1.1.1.3. *из* edatıyla

A Grubu

выйти из чего-н. (bir şeyden çıkmak, ayrılmak),

выехать из чего-н. (bir şeyden (*vasıtayla*) çıkmak, ayrılmak),

выбраться из чего-н. (bir şeyden çıkmak; sıyrılmak, kurtulmak),

выскочить из чего-н. (bir şeyden kurtulmak, düşmek),

вырваться из чего-н. (bir şeyden kurtulmak);

выстрелить из чего-н. (bir şeyden atmak, ateşlemek);

уйти из чего-н. (bir şeyden çekilmek, çekilip gitmek),

ухать из чего-н. (bir şeyden (*vasıtayla*) çekilmek, çekilip gitmek),

убраться из чего-н. (bir şeyden çekilmek, çekilip gitmek);

изливаться из чего-н. (bir şeyden saçılmak, savrulmak),

изрыгаться из чего-н. (bir şeyden saçılmak, savrulmak)

В Grubu

Тümleyici ilişkilerle

образоваться из кого-чего-н. (birinden – bir şeyden oluşmak),

получиться из кого-чего-н. (birinden – bir şeyden elde edilmek),

состоять из кого-чего-н. (birinden – bir şeyden kurulu olmak, meydana gelmek),

складываться из кого-чего-н. (birinden – bir şeyden meydana gelmek, teşekkül etmek).

5.1.1.1.4. с edatıyla

А Grubu

сойти с чего-н. (bir şeyden yürüyerek inmek),

слезть с чего-н. (bir şeyden inmek),

сбежать с чего-н. (bir şeyden koşa koşa inmek),

съехать с чего-н. (bir şeyden vasıtayla inmek)

спрыгнуть с чего-н. (bir şeyden aşağı atlamak),

сползти с чего-н. (bir şeyden sürünerek inmek);

В Grubu

потребовать с кого-н. (birinden talep etmek),

спросить с чего-н. (birinden istemek).

5.1.1.1.5. *против* edatıyla

Tümü B Grubudur

протестовать против кого-чего-н. (birini – bir şeyi protesto etmek),

выступить против кого-чего-н. (birine – bir şeye karşı cephe almak),

идти против кого-чего-н. (birine – bir şeye karşı gelmek),

голосовать против кого-чего-н. (biri – bir şey aleyhinde oy kullanmak),

агитировать против кого-чего-н. (birine – bir şeye karşı propaganda yapmak),

воевать против кого-чего-н. (birine – bir şeye karşı savaşmak),

настроиться против кого-чего-н. (birine – bir şeye karşı durmaya niyetlenmek),

восстать против кого-чего-н. (birine – bir şeye karşı ayaklanmak, isyan etmek),

бунтовать против кого-чего-н. (birine – bir şeye karşı isyana kalkmak).

5.1.1.1.6. *вокруг* edatıyla

Tümü A Grubudur

обойти вокруг чего-н. (bir şeyin etrafını dolaşmak),

объехать вокруг чего-н. (bir şeyin etrafını vasıtayla dolaşmak),

обежать вокруг чего-н. (bir şeyin etrafını dolaşıvermek).

5.1.1.2. Yönelme Durumu Bağlantıları

Yönelme durumlu güçlü yönetimde ‘*к*’ edatıyla *nesnel, nesnel – belirteçsel – tümleyici* (edat öneki tekrarladığında ve edat bağlantılı ad durumu biçiminin belirteçsel anlamında) ve bazı fiillerde tümleyici ilişkiler doğar.

5.1.1.2.1. *к* edatıyla

A Grubu

приблизиться к кому- чему-н. (birine – bir şeye yaklaşmak, yakınlaşmak),

присоединиться к кому- чему-н. (birine – bir şeye katılmak, eklenmek),

примкнуть к кому- чему-н. (birine – bir şeye katılmak; tarafına geçmek)

придвинуться к кому- чему-н. (birine – bir şeye yaklaşmak, yanaşmak),

прибегнуть к кому- чему-н. (birine – bir şeye yardım dileğiyle yönelmek),

прильнуть к кому- чему-н. (birine – bir şeye sokulmak),

прикоснуться к кому- чему-н. (birine – bir şeye dokunmak),

прислониться к кому- чему-н. (birine – bir şeye dayanmak, yaslanmak),

привыкнуть к кому- чему-н. (birine – bir şeye bağlanmak, alışık olmak),

привязаться к кому- чему-н. (birine – bir şeye bağlanmak),

прилипнуть к кому- чему-н. (birine – bir şeye yapışmak);

причалить к чему-н. (iskeleye, karaya vs. bağlanmak);

прислушаться к кому- чему-н. (birini – bir şeyi nazarı itibara almak),

приглядеться к кому- чему-н. (birine – bir şeye dikatle bakmak, tetkik etmek),

присмотреться к кому- чему-н. (birine – bir şeye dikatle bakmak, tetkik etmek);

подойти к кому- чему-н. (birine – bir şeye yaklaşmak),

подъехать к кому- чему-н. (birine – bir şeye vasıtayla yaklaşmak),

подплыть к кому- чему-н. (birine – bir şeye yüzerek yaklaşmak),

подкрасться к кому- чему-н. (birine – bir şeye ses çıkarmadan yaklaşmak);

подготовиться к чему-н. (bir şeye hazırlanmak),
подключиться к чему-н. (bir şeye dahil edilip eklenmek)
подстроиться к чему-н. (bir şeyin yanına inşa edilmek);
подлизаться к кому - н. (birine dalkavukluk etmek),
подслужиться к кому - н. (birine yaltaklanmak, gözüne girmek).

B Grubu

обратиться к кому – чему-н. (birine – bir şeye yönelmek),
стремиться к кому – чему-н. (birini – bir şeyi ısrar edip elde etmek, bir şeyi çok arzulamak),
возвратиться к кому – чему-н. (birine – bir şeye dönmek, geri gelmek),
снизойти к кому – чему-н. (birine – bir şeye tenezzül etmek),
тяготеть к кому – чему-н. (birine – bir şeye eğinim, heves, istek vs. duymak),
влечься к кому – чему-н. (birine – bir şeye eğinimi olmak);
благоволить к кому-н. (birine güler yüz göstermek, teveccüh etmek),
ласкаться к кому-н. (birine sokulmak);
охладевать к кому – чему-н. (birinden – bir şeyden soğumak);
адресоваться к кому-н. (birine başvurmak, müracat etmek),
апеллировать к кому-н. (birine yardım, destek amacıyla yönelmek);
готовиться к чему-н. (bir şeye hazırlanmak).

Tümleyici İlişkilerle

относиться к кому – чему-н. (biri - bir şey –den olmak, ait olmak),

принадлежать к кому – чему-н. (birine – bir şeye ait olmak);

склоняться к чему-н. (bir şeye razı olmak ya da iyice düşünerek bir (karar, sonuç vs.) şeye varmak),

свестись к чему-н. (basitleşip,kısalarak bir şeye değin varmak).

5.1.1.2.2. Yönelme durumlu güçlü yönetimde ‘по’ edatıyla nesnel (*tek olmayan, bölünmüş nesne*) ilişkiler doğar: *покупали по одной книге* (herkes birer kitap aldı),*поймали по рыбе* (herkes birer balık tuttu), *дали по морковке* (herkese birer havuç verdiler).

5.1.1.3. Belirtme Durumu Bağlantıları

Belirtme durumlu güçlü yönetimde *в, на, за, через, под* ve *о* edatlarıyla *nesnel, nesnel-belirteçsel-tümleyici* (edat öneki tekrarladığında ve bağımlı sözcük biçiminin belirteçsel anlamında) ve tümleyici ilişkiler doğar.

5.1.1.3.1. в edatıyla

A Grubu

войти во что (bir şeye girmek; katılmak; sığmak; girişmek),

вступить во что (bir şeye girmek; katılmak; girişmek),

въехать во что (bir şeye vasıtaıyla girmek; yerleşmek; dahil olmak),

вбежать во что (bir yere koşarak girmek);
вмешаться во что (bir şeye karışmak, müdahale etmek);
влюбиться в кого-что-н. (birine - bir şeye gönül vermek),
всмотреться в кого-что-н. (birine – bir şeye dikkatle bakmak);
вслушаться во что-н. (bir şeyi dikkatle dinlemek),
вчитаться во что-н. (bir şeyi dikkatli dikkatli okumak),
вдуматься во что-н. (bir şeyi derinden derine düşünmek),
вжиться во что-н. (bir şeye alışmak, benimsemek);
углубиться во что-н. (bir şeye dalmak, kendini vermek),
упереться во что-н. (bir şeye dayanmak);
уткнуться во что-н. (bir şeye dalmak, saplanmak);
завернуться во что-н. (bir şeye sarınmak, bürünmek),
закутаться во что-н. (bir şeye bürünmek);
заглянуть во что-н. (bir şeye göz atmak, bakıvermek),
залезть во что-н. (bir şeye girmek, sokulmak, sızmak).

В Грубу

верить в кого-что-н. (birine – bir şeye iman etmek; birine bir şeye güvenmek),
играть во что-н. (bir şey oynamak);
кутаться во что-н. (bir şeye bürünmek);
одеться во что-н. (bir şey giyinmek),
обуться во что-н. (ayağına bir şey giyinmek).

Tümleyici İlişkilerle

превратиться в кого-что-н. (birinin – bir şeyin halini almak),

преобразоваться в кого-что-н. (birinin – bir şeyin şeklini almak),

переродиться в кого-что-н. (tamamiyle birinin – bir şeyin şeklini almak);

переделать во что-н. (yeniden bir şey şeklinde yapmak);

обернуться в кого-что-н. (birinin – bir şeyin şekline girmek);

метить в кого-что-н. (biri olmada (*güvey*)– bir şeyde (*liderlik, kahramanlık vs.*) gözü olmak);

идти в кого-что-н. (bir yere girmek, bir şeye başlamak),

наняться в кого-что-н. (biri olarak, bir iş için tutulmak);

навязываться в кого-что-н. (ne yapıp ne edip kendini biri – bir şey olarak kabul ettirmek),

набиваться в кого-что-н. (ne yapıp ne edip kendini biri – bir şey olarak kabul ettirmek),

напрашиваться в кого-что-н. (kendini biri (*arkadaş*) – bir şey (*akıl hocas*ı) olarak kabul ettirmek);

уйти в кого-что-н. (birine – bir şeye kendini vermek, adamak);

выдаться в кого-н. (birine (*babaya, anneye, akrabaya vs.*) çekmek, benzemek)

5.1.1.3.2. *на* edatıyla

наступитъ на кого-что-н. (birini – bir şeyi basıp ezmek),

наскочить на кого-что-н. (birine – bir şeye (*bağırma*yla, *küfürle* vs.) çatmak),

наехать на кого-что-н. (birine – bir şeye çarpmak, bindirmek; birine – bir şeye çatmak),

наткнуться на кого-что-н. (birine – bir şeye çarpmak, bindirmek),

налететь на кого-что-н. (birine – bir şeye çarpmak, bindirmek; birine – bir şeye saldırmak; birine – bir şeye çatmak);

натолкнуться на что (bir şeye (*çelişki* vs.) düşmek);

нарваться на что (bir şeye (*tatsızlık, bela* vs.) çatmak);

накричать на кого-н. (birinin yüzüne bağırma);

напасть на кого – что-н. (birine – bir şeye rastlamak);

напроситься на что-н. (bir şeyi (*bela, huzursuzluk* vs.) aranmak);

настроиться на что-н. (bir şey yapmaya niyetlenmek);

вскочить на что – н. (bir şeye binmek),

взобратъся на что-н. (bir şeye çıkmak, tırmanmak).

В Grubu

смотреть на кого-что-н. (birine – bir şeye bakmak),

глядеть на кого-что-н. (birine – bir şeye bakmak),

оглянуться на кого-что-н. (birine – bir şeye dönüp bakmak);

жаловаться на кого-н. (birine sızlanmak, dert yanmak),

сердиться на кого-н. (birine kızmak, öfkelenmek),

дуться на кого-н. (birine küsmek, gücenmek);

пенять на кого-что-н. (kabahati birinde – bir şeyde görmek, birini -
bir şeyi kınamak);

рассчитывать на кого-что-н. (birini – bir şeyi talep etmek),

надеяться на кого-что-н. (birine – bir şeye bel bağlamak,
güvenmek),

притязать на кого-что-н. (birini – bir şeyi talep etmek),

разохотиться на кого-что-н. (birine – bir şeye heves, istek
duymak),

полагаться на кого-что-н. (birine – bir şeye bel bağlamak,
güvenmek),

претендовать на кого-что-н. (birini – bir şeyi istemek),

посягать на кого-что-н. (birine- bir şeye kastetmek),

покушаться на кого-что-н. (birine – bir şeye kastetmek);

решиться на что-н. (bir şeye karar vermek),

откликнуться на что-н. (sese karşılık vermek),

вдохновиться на что-н. (bir şey yapmaya ilham duymak),

склониться на что-н. (bir şeye razı olmak),

отважиться на что-н. (bir şeye cesaret etmek),

согласиться на что-н. (bir şeye razı olmak);

реагировать на что-н. (bir şeye tepki, karşılık vermek),

отвечать на что-н. (bir şeye cevap vermek, karşılık vermek);

упираться на что-н. (bir şeyi ayrıca belirtmek);

равняться на кого-что-н. (birini – bir şeyi örnek almak, benzemeye çalışmak),

ориентироваться на кого-что-н. (yolunu birine – bir şeye göre tayin etmek),

рассчитывать на кого-что-н. (biri – bir şey için yapmak);

ссылаться на кого-что-н. (birine – bir şeye dayanmak, delil göstermek, bahane etmek);

охотиться на кого-н. (birini yakalamaya, elde etmeye çalışmak; bir hayvanı avlamak),

подписываться на что-н. (bir şeye yazılmak, abone olmak);

влиять на кого-что-н. (birini – bir şeyi etkilemek),

действовать на кого-что-н. (birine – bir şeye tesir etmek);

тратиться на что-н. (bir şeye harcanmak, sarfedilmek);

кричать на кого-что-н. (birine – bir şeye çıkışmak),

ворчать на кого-что-н. (birine – bir şeye homurdanmak),

лаять на кого-что-н. (birine – bir şeye sövmek, dalaşmak);

скупиться на что-н. (bir şeye kıymamak, cimrilik etmek).

Tümleyici İlişkilerle

поступить на что-н. (bir şeye (*okumaya, işe vs.*) başlamak, girmek);

перейти на что-н. (bir şeye (*diet, kendi masraflarını karşılamaya, self servise vs.*) geçmek, yönelmek);

походить на кого-что-н. (birine – bir şeye benzemek),
смахивать на кого-что-н. (birini – bir şeyi andırmak).

5.1.1.3.3. за edatıyla

A Grubu

зайти за что-н. (bir şeyin arkasına, ötesine geçmek),
заехать за что-н. (vasıtayla bir şeyin arkasına, ötesine geçmek),
забежать за что-н. (koşarak bir şeyin arkasına, ötesine geçmek);
заступиться за кого-н. (birinden yana olmak, birini savunmak).

B Grubu

опасаться за кого-что-н. (biri – bir şey için endişe etmek),
бояться за кого-что-н. (bir – bir şey için endişe etmek),
стыдиться за кого-что-н. (biri –bir şey sebebiyle utanmak),
испугаться за кого-что-н. (biri – bir şey sebebiyle korkmak);
выходить замуж за кого-н. (birine kocaya varmak, evlenmek),
свататься за кого-н. (birine evlenme teklif etmek);
соревноваться за кого-что-н. (biri – bir şey için yarışmak),
бороться за кого-что-н. (biri – bir şey için savaşmak),
агитировать за кого-что-н. (birinin lehinde propaganda yapmak),
голосовать за кого-что-н. (biri – bir şey için oy vermek);
отвечать за кого-что-н. (birinden – bir şeyden mesul, sorumlu olmak);

поплатиться за что-н. (bir şey sebebiyle cezasını çekmek);
держаться за кого-что-н. (birini – bir şeyi tutmak, birine –bir şeye tutunmak),
братся за кого-что-н. (birini – bir şeyi tutmak, birine – bir şeye tutunmak),
цепляться за кого-что-н. (birini – bir şeyi tutmak, birine – bir şeye ilişmek, yapışmak, sarılmak),
хвататься за кого-что-н. (birine – bir şeye yapışmak, asılmak);
засесть за что-н. (bir şeye, bir işe koyulmak).

Tümleyici ilişkilerle

сойти за кого - что-н. (biri bir şey olarak tanınmak, kabul edilmek);
приняться за что-н. (bir şeye başlamak, bir şeye girişmek, koyulmak),
взяться за что-н. (bir şeye başlamak, bir şeye girişmek, koyulmak).

5.1.1.3.4. через edatıyla

A Grubu

переправиться через что-н. (bir alanı geçmek, aşmak),
перегнуться через что-н. (bir şeyin üzerinden eğilmek),
переплыть через что-н. (yüzerek bir şeyin karşı tarafına geçmek),

перебежать через что-н. (koşarak bir şeyin karşı tarafına geçmek);

пройти через что-л. (bir şeyin içinden, bir şeyi yürüyerek geçmek),

проехать через что-л. (bir şeyin içinden, bir şeyi vasıtayla geçmek),

пробраться через что-л. (bir şeyi yarararak içinden geçmek),

пролезть через что-л. (bir şeyin arasından geçmek),

просочиться через что-л. (bir şeyi yarararak içinden geçmek).

B Grubu

смотреть через что-н. (bir şey içinden, bir şeyden bakmak),

течь через что-н. (bir şey içinden akmak),

прыгать через что-н. (bir şey üzerinden atlamak),

нагнуться через что-н. (bir şeyin üzerinden eğilmek),

свисать через что-н. (bir şeyin üzerinden sarkmak).

5.1.1.3.5. под edatıyla

Tümü A Grubu

подделываться подо что-н. (bir şeyi taklit etmek),

подлаживаться под кого-что-н. (bir şeye uymak);

подлезть подо сто-н. (bir şeyin altına girmek).

5.1.1.3.6. о (обо) edatıyla

Tümü A Grubu

облокотиться обо что-н. (bir şeye dirseğini dayamak),

опереться обо что-н. (bir şeye dayanmak).

5.1.1.4. Araç Durumu

Güçlü edalı yönetimde *с, перед, над, за* edatlarıyla araç durumunda nesnel ilişkiler doğar.

5.1.1.4.1. с edatıyla

A Grubu

соединиться с кем-чем-н. (biriyle – bir şeyle temas, bağlantı kurmak),

сжиться с кем-чем-н. (biriyle – bir şeyle beraber yaşayarak alışıp dost olmak),

смирится с кем-чем-н. (birine – bir şeye alışıp katlanır olmak),

свыкнуться с кем-чем-н. (birine – bir şeye benimseyerek alışmak),

справиться с кем-чем-н. (birinin – bir şeyin üstesinden gelmek),

связаться с кем-чем-н. (biriyle – bir şeyle bağlantı kurmak);

согласоваться с чем-н. (bir şeye uymak),

сообразоваться с чем-н. (bir şeye göre, uygun olarak davranmak);

списаться с кем-н. (biriyle yazışıp temas kurmak),

согласиться с кем-н. (birine evet demek),

сговориться с кем-н. (biriyle anlaşmak, uyuşmak),

свидеться с кем-н. (biriyle görüşmek);

*соседствовать с кем-чем-н*⁴⁷. (biriyle – bir şeyle komşuluk etmek),

*сходствовать с кем-чем-н*⁴⁸. (birine – bir şeye benzemek);

В Grubu

общаться с кем-н. (biriyle görüşmek, biriyle teması, alışverişi olmak),

знакомиться с кем-н. (biriyle tanışmak),

видеться с кем-н. (biriyle görüşmek),

переписываться с кем-н. (biriyle mektuplaşmak),

встретиться с кем-н. (biriyle karşılaşmak, buluşmak),

делиться с кем-н. (biriyle paylaşmak),

уживаться с кем-н. (biriyle geçinmek),

соревноваться с кем-н. (biriyle yarışmak),

драться с кем-н. (biriyle çarpışmak, vuruşmak),

шептаться с кем-н. (biriyle fısıldaşmak),

разговаривать с кем-н. (biriyle konuşmak),

беседовать с кем-н. (biriyle sohbet etmek),

любезничать с кем-н. (birine tatlı diller dökmek),

ладить с кем-н. (biriyle iyi geçinmek);

расправиться с кем-чем-н. (birini – bir şeyi idare etmek),

рассчитаться с кем-чем-н. (biriyle ödeşmek, bir şeyi ödemek),

⁴⁷ Çağdaş Rusça’da bu fiil kullanımdan düşmüştür.

⁴⁸ Tıpkı *соседствовать* fiili gibi bu fiil de Çağdaş Rusça’da kullanımdan düşmüştür.

разделаться с кем-чем-н. (biriyle olan ilişkisini sona erdirmek, hoş olmayan bir şeyden kurtulmak)

расплатиться с кем-чем-н. (biriyle ödeşmek, bir şeyi tamamen ödemek),

покончить с кем-чем-н. (bir işi, biriyle olan ilişkiyi sona erdirmek),

справится с кем-чем-н. (biriyle – bir şeyle baş edebilmek),

проститься с кем-чем-н. (biriyle - bir şeyle vedalaşmak, ayrılmak),

расстаться с кем-чем-н. (birinden – bir şeyden ayrılmak, vedalaşmak);

управиться с чем-н. (bir şeyi becermek, bitirmek);

выступить с чем-н. (bir şey öne sürmek, sunmak);

экспериментировать с кем-чем-н. (birini – bir şeyi tecrübe etmek, denemek),

бороться с кем-чем-н. (biriyle – bir şeyle mücadele etmek, savaşmak),

возиться с кем-чем-н. (biriyle- bir şeyle uğraşmak);

копаться с чем-н. (bir şeyle uğraşıp durmak),

медлить с чем-н. (bir şeyi geciktirmek, uzatmak),

мешкать с чем-н. (bir şeyi geciktirmek),

спешить с чем-н. (bir şeyde acele etmek, ağıra almamak),

тянуть с чем-н. (bir şeyi uzatmak, geciktirmek),

торопиться с чем-н. (bir şeyde acele etmek, ağıra almamak);

считаться с кем-чем-н. (birini – bir şeyi hesaba, itibara, dikkate almak);

чередоваться с кем-чем-н. (birilerinin – bir şeylerin birbirini izlemesi, değişmesi);

случиться с кем-н. (birinin başına bir şey gelmek),

произойти с кем-н. (birinin başına gelmek).

Yukarıda altı çizili türü bağlantılarda araç durumuyla aynı zamanda durumun taşıyıcısı '*носитель состояния*' öznel anlamı ifade edilir.

5.1.1.4.2. *перед* edatıyla

A Grubu

предстать перед кем-н. (birinin huzuruna çıkmak).

B Grubu

преклоняться перед кем-н. (birinin karşısında eğilmek),

благоговеть перед кем-н. (birine karşı saygılı davranmak),

трепетать перед кем-н. (birinin karşısında korkudan titremek),

склоняться перед кем-н. (birine boyun eğmek),

унижаться перед кем-н. (birinin karşısında, önünde alçalmak);

провиниться перед кем-н. (bir kimse karşısında kabahatli olmak),

капитулировать перед кем-н. (bir kimse karşısında aciz kalmak),

взмолиться перед кем-н. (birinin karşısında yalvarıp yakarmak),

отвечать перед кем-н. (birine karşı sorumluluk taşımak).

5.1.1.4.3. *над* edatıyla

A Grubu

надругаться над кем-чем-н. (birine – bir şeye hakaret etmek),

надсмеяться над кем-чем-н. (biriyle – bir şeyle alay etmek, eğlenmek),

работать над чем-н. (bir şey üzerinde çalışmak),

думать над чем-н. (bir şey üzerinde düşünmek, kafa yormak),

биться над чем-н. (bir şey üzerinde çabalayıp durmak, kafa yormak),

раздумывать над чем-н. (bir şey üzerinde derin derin düşünmek);

смеяться над кем-чем-н. (biriyle – bir şeyle alay etmek, eğlenmek),

насмехаться над кем-чем-н. (biriyle – bir şeyle alay etmek, eğlenmek),

издеваться над кем-чем-н. (zalimane bir şekilde, haysiyet kırıcı bir tarzda biriyle – bir şeyle alay etmek),

подшучивать над кем-чем-н. (biriyle – bir şeyle eğlenmek),

глумиться над кем-чем-н. (öfkeli bir şekilde, haysiyet kırıcı bir tarzda biriyle – bir şeyle alay etmek);

вздохать над кем-чем-н. (biri – bir şey gözünde tutmek),

дрожать над кем –чем-н. (birinin bir şeyin üzerine titremek);

сжалиться над кем –н. (birine acıyıp yardım, destek vermek).

5.1.1.4.4. за edatıyla

следить за кем – чем-н. (birini – bir şeyi takip etmek, gelişimini gözlemek),

следовать за кем – чем-н. (birini – bir şeyi takip etmek),

наблюдать за кем – чем-н. (birini – bir şeyi izlemek),

гнаться за кем – чем-н. (birinin – bir şeyin peşine düşmek),

ухаживать за кем –н. (birine bakmak, biriyle ilgilenmek).

5.1.1.5. Edatlı Durum

Güçlü yönetimde *в, на, о* edatlarıyla edatlı durumda *nesnel* ya da *tümleyici* ilişkiler doğar. Bu tür yönetimin tümü B Grubu'dur.

5.1.1.5.1. в edatıyla

участвовать в чем-н. (bir şeye katılmak, iştirak etmek),

сомневаться в ком-чем-н. (birinden – bir şeyden şüphe etmek),

обмануться в ком-чем-н. (biri hakkında, bir şey konusunda yanılmak),

разувериться в ком-чем-н. (bir şeye veya birine olan inancını, güvenini kaybetmek),

разочароваться в ком-чем-н. (birinden – bir şeyden ümidi kırılmak, hayal kırıklığına uğramak),

ошибиться в ком-чем-н. (biri – bir şey konusunda yanılmak);

запутаться в чем-н. (bir konuda, bir şeyde ne yapacağını şaşırmak);

*обвиняться в чем-н*⁴⁹. (bir şeyle suçlanmak),
*подозреваться в чем-н.*⁵⁰ (birinden bir konuda şüphe duyulmak);
убедиться в чем-н. (bir şeye inanmak, kanaat getirmek),
увериться в чем-н. (bir şeye inanmak, kanaat getirmek),
удостовериться в чем-н. (bir şeye (*deliller, veriler ışığında*) kanaat getirmek);
преуспевать в чем-н. (bir şeyde başarı kazanmak, muvaffak olmak, ilerlemek);
состязаться в чем-н. (bir şeyde üstün çıkmaya çalışmak);
признаваться в чем-н. (bir şeyi itiraf etmek),
сознаваться в чем-н. (bir şeyi itiraf etmek);
изощряться в чем-н. (bir şeyde (*yalan, uydurma*) ustalaşmak, mükemmelleşmek);
разбираться в ком-чем-н. (birini – bir şeyi anlamak, kavramak),
понимать в ком-чем-н. (biriyle – bir şeyle ilgili bilgisi olmak),
измениться в чем-н. (bir şeyde (*görgü, tavır, dış görünüş*) değişikliğe uğramak).

Tümleyici İlişkilerle

нуждаться в ком-чем-н. (birine – bir şeye ihtiyaç duymak),
воплотиться в ком-чем-н. (birinde- bir şeyde gerçekleşmek);

⁴⁹ *Обвиняться в чем – н.* biçimli ifade Çağdaş Rusça'da kullanımdan düşmüştür. Yerine *меня обвиняют в чем-н.* 'beni ile suçluyorlar ' ifadesi tercih edilir.

⁵⁰ Bu biçimdeki ifade de Çağdaş Rusça'da kullanımdan düşmüştür. Yerine *быть под подозрением* ya da *быть на подозрении* 'şüphe altında bulunmak' biçimi tercih edilir.

проявляться в чем-н. (bir şeyde belirmek, meydana çıkmak);

состоять в чем-н. (bir şeyden ibaret olmak);

закключаться в чем-н. (bir şeyden ibaret olmak).

5.1.1.5.2. на edatıyla

основываться на чем-н. (bir şeye istinad etmek);

сосредоточиться на чем-н. (bir şeyde toplanmak, yığılmak),

специализироваться на чем-н. (bir şeyde, bir alanda ihtisas yapmak, uzmanlaşmak);

отразиться на ком-чем-н. (biri – bir şey üzerinde tesirini göstermek),

сказаться на ком-чем-н. (biri – bir şey üzerinde tesirini göstermek),

экономить на чем-н. (bir şeyde tasarruf etmek),

наживаться на чем-н. (bir şey yoluyla zenginleşmek);

настаивать на чем-н. (ısrar edip bir şeye muvaffak olmak);

жениться на ком-н. (biriyle (*bayanla*) evlenmek);

5.1.1.5.3. о edatıyla

мечтать о ком-чем-н. (birinin – bir şeyin hayalini kurmak),

грезить о ком-чем-н. (birinin – bir şeyin hayaline kapılmak),

вздыхать о ком-чем-н. (biri – bir şey gözünde tutmek),

скучать о ком-чем-н. (birinin – bir şeyin özlemini çekmek).

5.1.2. Zayıf Edatlı Fiil Yönetimi (*Слабое Предложное
Глагольное Управление*)

Edatlı zayıf yönetim aşağıdaki durumlarda yer alır:

5.1.2.1. Tamlayan Durumda *из, у, от* ve *для* edatlarıyla,

5.1.2.1.1. *из* edatıyla (nesnel + niteleyici anlam ortaklığı)

стрелять из автомата

‘otomatik tabancayla ateş etmek’

бить из орудии

‘topla ateş etmek’

шить из шелка

‘ipekten dikmek’

5.1.2.1.2. *у* edatıyla (nesnel + alansal niteleyici anlam
ortaklığı)

лечиться у врачей

‘doktorlara tedavi olmak’

учиться у мастеров

‘ustalardan öğrenmek’

5.1.2.1.3. *от* edatıyla (nesnel+ zamansal niteleyici anlam
ortaklığı)

очнуться от дремоты

‘uyuşukluktan ayılmak’

опомниться от обиды

‘gücenikliği bırakmak’

5.1.2.1.4. *для* edatıyla (nesnel + belirleme ‘назначение’ anlam ortaklığı)

сделать для друга

‘arkadaş için yapmak, hazırlamak’

заработать для семьи

‘ailenin geçimini sağlamak’

5.1.2.2. Yönelme Durumu Bağlantıları

5.1.2.2.1. *по* edatıyla (nesnel + alansal niteleyici anlam ortaklığı)

стрелять по окопам

‘siperlere doğru ateş etmek’

ударить по врагу

‘düşmana darbe indirmek’

пробить по воротам

‘topu kaleye atmak’

стучать по стене

‘duvara vurmak’

ходить по гостям

‘misafirliğe gitmek’

ездить по знакомым

‘tanıdıkları gezmek’

5.1.2.2.2. *вслед* edatıyla (nesnel + alansal anlam ortaklığı)

смотреть вслед уходящим

‘birinin arkasından bakmak’

5.1.2.2.3. *навстречу* edatıyla (nesnel + alansal anlam ortaklığı)

идти навстречу гостю

‘misafiri karşılamak’

5.1.2.3. Belirtme Durumu Bağlantıları

5.1.2.3.1. *в* edatıyla (nesnel + alansal anlam ortaklığı)

метить в цель

‘amaca isabet ettirmeye çalışmak’

стучать в дверь

‘kapıyı çalmak’

ударить в стену

‘duvara vurmak’

глядеть в рукопись

‘el yazısına bakmak’

5.1.2.3.2. *о* edatıyla (nesnel + alansal anlam ortaklığı)

тереться о забор

‘duvara, çite dayanmak, yaslanmak’

дробиться о скалы

‘kayalara çarpıp parçalanmak, kırılmak’

споткнуться о порог

‘ayağı eşiğe takılmak’

плескаться о берег

‘sahile vurmak, çarpmak’

удариться о камень

‘taşa çarpmak’

5.1.2.3.3. *на* edatıyla

(nesnel + amaçsal niteleyici
anlam ortaklığı)

идти на бой

‘muharebeye gitmek’

обернуться на голос

‘sesi duyup başını çevirmek’

проверяться на прочность

‘sağlamlığını yoklamak’

5.1.2.3.4. *за* edatıyla

(nesnel + sebep niteleyicisi anlam
ortaklığı)

*награждаться за работу*⁵¹

‘çalışmadan dolayı ödüllendirilmek’

премироваться за работу

‘çalışmadan dolayı mükafatlandırılmak’

⁵¹ altı çizili bağlantılardaki fiiller Çağdaş Rusça’da kullanımdan düşmüştür.

поплатиться за легкомыслие

‘düşüncesizliğin cezasını görmek’

наказываться за проступок

‘suçtan ötürü cezalandırılmak’

порицаться за ложь

‘yalan dolayısıyla yermek, ayıplamak’

братся за руки

‘el ele tutuşmak’

5.1.2.3.5. *через* edatıyla (nesnel + alansal anlam
ortaklığı)

дышать через трубочку

‘nefes borusu içinden solumak’

5.1.2.3.6. *по* edatıyla (nesnel + amaçsal niteleyici
anlam ortaklığı)

*идти по грибы*⁵²

‘mantar toplamaya gitmek’

идти по ягоды.

‘yemiş toplamaya gitmek.’

⁵²altı çizili *идти по грибы*, *идти по ягоды* ifadeleri Çağdaş Rusça’da kullanımdan düşmüştür.

5.1.2.3.7. *перед* edatıyla (nesnel + alansal anlam
ortaklığı)

выступать перед аудиторией.

‘dinleyiciler karşısında kurula kurula gezmek.’

говорить перед строем.

‘tabur önünde konuşmak.’

5.1.2.3.8. *за* edatıyla (nesnel + amaçsal niteleyici
anlam ortaklığı)

приехать за вещами.

‘eşyaları almaya gelmek.’

сходить за ягодами.

‘yemiş toplamaya gitmek.’

пойти за врачом.

‘doktor getirmeye gitmek.’

отправиться за водой.

‘su getirmeye yollanmak.’

5.2. İkili Edatlı Fiil Yönetimi (*Двойное*

Предложное Глагольное Управление)

Bu yönetimi iki bölüm altında inceleyeceğiz:

1- Bağlantıda birinci ad durumu edatsız, ikinci ad durumu edatlı olan yönetim.

2- Bağlantıda her iki ad durumu da edatlı olan yönetim.

5.2.1. *Bağlantıda birinci ad durumu edatsız, ikinci ad durumu edatlı olan yönetim.*

5.2.1.1. İkinci yönetim *от* edatıyla tamlayan durumlu yönetim

хотеть чего-н. от кого-н.

‘birinden bir şey istemek’

желать чего-н. от кого-н.

‘birinden bir şey istemek’

просить чего-н. от кого-н.

‘birinden bir şey istemek’

ждать чего-н. от кого-н.

‘birinden bir şey beklemek’

*требовать чего-н. от кого-н.*⁵³

‘birinden bir şey istemek’

⁵³ Altı çizili durumlar ileride sözünü edeceğimiz değişken yönetime sahiptirler.

ожидать чего-н. от кого-н.

‘birinden bir şey ummak’

добиваться чего-н. от кого-н.

‘birinden bir şey elde etmeye çalışmak’

5.2.1.2. Belirtme Durumu +до, от, у, с, из, вокруг, из-

под edatlarıyla Tamlayan Durum

Bu durum *A Grubu* geçişli fiiller ile *B Grubu* fiillerde görülür. Bağlantıda ikinci yönetim biçiminde tümleyici ve belirteçsel anlamların kaynaşması söz konusudur.

5.2.1.2.1. A Grubu

до edatıyla

довести кого-что-н. до кого-чего-н.

(birini – bir şeyi birine – bir şeye kadar götürmek, vardırmak),

дотянуть кого-что-н. до кого-чего-н.

(birini – bir şeyi birine – bir şeye kadar getirmek, vardırmak, çekmek),

дотащить кого-что-н. до кого-чего-н.

(birini – bir şeyi birine – bir şeye kadar sürükleyip getirmek, götürmek);

додумать что-н. до чего-н.

(bir şeyi bir neticeye değin düşünmek);

с edatıyla

снять что-н. с чего-н.

(bir şeyi bir şeyden çıkarmak, atmak; çekmek),

сбросить что-н. с чего-н.

(bir şeyi bir şeyden atmak, düşürmek),

сорвать что-н. с чего-н.

(bir şeyi bir şeyden koparmak, kurtarmak),

смыть что-н. с чего-н.

(bir şeyi bir şeyden yıkayıp çıkarmak),

смахнуть что-н. с чего-н.

(bir şeyi bir şeyden atıvermek, süpürüvermek),

содрать что-н. с чего-н.

(bir şeyi bir şeyden soymak);

срисовать что-н. с кого- чего-н.

(bir şeyden – birinden kopya çıkarmak);

от edatıyla

отстранить кого – что-н. от кого-чего-н.

(bir şeyi – birini, bir şeyden birinden uzaklaştırmak),

оттолкнуть кого-что-н. от кого-чего-н.

(birini – bir şeyi birinden bir şeyden itmek),

оторвать кого-что-н. от кого-чего-н.

(birini – bir şeyi birinden bir şeyden ayırmak, alıkoymak);

заслонить кого что-н. от кого – чего – н.

(birine – bir şeye karşı birine – bir şeye siper etmek),

загородить кого что-н. от кого – чего – н.

(birine – bir şeye karşı birine – bir şeye siper etmek),

защитить кого что-н. от кого – чего – н.

(birini – bir şeyi birinden bir şeyden korumak).

отмыть что-н. от чего-н.

(bir şeyi bir şeyden yıkayıp temizlemek);

у edatıyla

отнять кого-что-н. у кого-н.

(birini – bir şeyi birinden bir şeyden mahrum etmek),

отбить кого-что-н. у кого-н.

(birini – bir şeyi birinden savaşarak geri almak),

отобрать кого-что-н. у кого-чего-н.

(birini – bir şeyi birinin elinden almak; zorla geri almak);

вокруг edatıyla

обвести кого- что-н. вокруг чего-н.

(birini – bir şeyi bir şeyin etrafında dolaştırmak, gezdirmek),

обвезти кого- что-н. вокруг чего-н.

(birini – bir şeyi (*vasıtayla*) bir şeyin etrafında dolaştırmak),

обкрутить кого- что-н. вокруг чего-н.

(birini – bir şeyi bir şeyin etrafında çevirmek, döndürmek);

из edatıyla

вынуть кого-что-н. из чего-н.

(birini – bir şeyi bir şeyden çıkarmak, almak),

вывести кого-что-н. из чего-н.

(birini – bir şeyi bir şeyden çıkarmak),

вывезти кого-что-н. из чего-н.

(birini – bir şeyi bir yerden vasıtaıyla getirmek),

выселить кого-что-н. из чего-н.

(birini – bir şeyi bir yerden göçürmek),

выкинуть кого-что-н. из чего-н.

(birini – bir şeyi bir yerden atmak);

вычесть что-н. из чего-н.

(bir şeyden bir şey çıkarmak);

выдворить кого-н. из чего-н.

(birini – bir yerden dışarı atmak);

убрать кого-н. из чего-н. и от кого-н.

(birini bir şeyden çıkarmak, ihraç etmek; birini birinden uzaklaştırmak),

увести кого-н. из чего-н. и от кого-н.

(birini – bir şeyden çıkarmak, uzaklaştırmak; birini birinden ayırmak, uzaklaştırmak)

увезти кого-н. из чего-н. и от кого-н.

(vasıtaıyla birini bir şeyden çıkarmak, uzaklaştırmak; vasıtaıyla birini birinden ayırmak, uzaklaştırmak);

изгнать кого-н. из чего —н.

(birini bir yerden atmak, kovmak);

5.2.1.2.2. B Grubu

спросить что-н. у кого-н.

(birinden bir şey istemek, sormak),

выведать что-н. у кого-н.

(birinin ağzını arayıp bir şey öğrenmek);

потребовать что-н. с кого-н.

(birinden bir şey talep etmek),

спросить что-н. с кого-н.

(birinden bir açıklama beklemek);

начать что-н. с чего-н.

(bir şeye bir şeyden başlamak);

взять что-н. у кого-н.

(birinin bir şeyini almak),

получить что-н. у кого-н.

(birinin bir şeyini almak),

выиграть что-н. у кого-н.

(birinin bir şeyini kazanarak almak),

купить что-н. у кого-н.

(birinin bir şeyini satın almak),

украсть что-н. у кого-н.

(birinin bir şeyini çalmak),

занять что-н. у кого-н.

(birinden bir şey (borç) almak),

снять что-н. у кого-н.

(birinin bir şeyini kiralamak);

взять что-н. от кого-н.

(birinden bir şey almak),

брать что-н. от кого-н.

(birinden bir şey almak),

получить что-н. от кого-н.

(birinden bir şey almak),

передать что-н. от кого-н.

(birinden bir şey iletmek);

спросить что-н. с кого-н.

(birinden bir şeyin hesabını sormak),

взыскать что-н. с кого-н.

(birini bir şeyden sorumlu, mesul tutmak),

потребовать что-н. с кого-н.

(birine karşı bir şeyin beklentisi içinde olmak);

делать что-н. из чего-н.

(bir şeyden bir şey elde etmek, yapmak),

изготавливать что-н. из чего-н.

(bir şeyden bir şey yapmak, hazırlamak),

строить что-н. из чего-н.

(bir şeyden bir şey inşa etmek),

мастерить что-н. из чего-н.

(elle bir şeyden bir şey yapmak);

настроить кого-н. против кого-чего-н.

(birini birine - birşeye karşı kıskırtmak)

восстановить кого-н. против кого-чего-н.

(birini birine - birşeye karşı kıskırtmak);

беречь кого-н. от чего-н.

(birini bir şeyden korumak, esirgemek),

оберегать кого-н. от чего-н.

(birini bir şeyden korumak, esirgemek),

спасти кого-н. от чего-н.

(birini bir şeyden korumak; kurtarmak),

лечить кого-н. от чего-н.

(birinin bir şeyini tedavi etmek);

скрыть кого-что-н. от кого-н.

(birinden bir şeyi birini gizlemek,saklamak),

утаить кого-что-н. от кого-н.

(birinden bir şeyi birini saklamak, gizlemek),

спрятать кого-что-н. от кого-н.

(birinden bir şeyi birini saklamak, kaçırmaq);

освободить кого-что-н. из-под чего-н.

(birini bir şeyi bir şeyden (*bir durum*) kurtarmak);

кормить кого-н. с чего-н.

(birini bir şeyle (*kaşık*) beslemek, yedirmek),

кормить кого-н. из чего-н.

(birine bir şeyle (elle) yedirmek).

5.2.1.3. *Пере* önekli geçişli fiiller üçlü bağlantıya sahip olabilirler:

перевести книгу с русского на английский

(kitabı Rusça'dan İngilizce'ye tercüme etmek),

передать сигнал с нерва на мышцу

(sinirden kasa sinyal göndermek),

перемотать нитки с клубка на катушку

(ipliği yumaktan makaraya geçirmek),

перевернуть пальто с лица на изнанку

(Paltoyu ters yüz etmek),

переписать сочинение с черновика на беловик

(makaleyi müsveddeden temize çekmek).

5.2.1.4. Belirtme Durumu + *к, по, вслед* ve *навстречу*
edatıyla Yönelme Durumu:

Bu bağlantı *при* ve *под* önekli *A Grubu* fiillerde ve *B Grubu* fiillerde rastlanır. Bağlantıda ikinci bağlantı biçiminde '*вторая зависимая форма*' niteleyici – tümleyici '*определятельно-восполняющие*', nesnel – tümleyici '*объектно-восполняющие*', belirteçsel – nesnel – tümleyici '*обстоятельственно- и объектно-восполняющие* ve nesnel niteleyici '*объектно-определятельные*' kaynaşmış anlamlar söz konusudur.

5.2.1.4.1. A Grubu

прикрепить что-н. к чему-н.

(bir şeyi bir şeye takmak, tutturmak),

приделать что-н. к чему-н.

(bir şeyi bir şeye takmak; ilave etmek),

прибавить что-н. к чему-н.

(bir şeye bir şey eklemek),

примешать что-н. к чему-н.

(bir şeye bir şey katmak, karıştırmak),

прицепить что-н. к чему-н.

(bir şeyi bir şeye bağlamak, iliştiirmek),

пришить что-н. к чему-н.

(bir şeyi bir şeye dikmek; iliştiirmek),

приуродить что-н. к чему-н.

(bir şeyi bir şeyle aynı zamanda tesadüf ettirmek);

прижать кого-что-н. к чему-н.

(birini – bir şeyi bir şeye basmak; sıkıştırmak),

пристроить кого-что-н. к чему-н.

(birini bir yere yerleştirmek, bir şeyi bir şeye eklemek, yanına yapmak),

привлечь кого-что-н. к чему-н.

(bir şeyi bir şeye çekmek, celbetmek),

приготовить кого-что-н. к чему-н.

(birini – bir şeyi bir şeye hazırlamak);

приравнять кого-что-н. к чему-н.

(birini – bir şeyi, biriyle – bir şeyle bir tutmak),

приучить кого-что-н. к чему-н.

(birini – bir şeyi, birine – bir şeye alıştırmak);

принудить кого-н. к чему-н.

(birini bir şeye zorlamak);

подогнать кого-что-н. к чему-н.

(birini – bir şeyi bir şeye yaklaştırmak, çekmek),

пододвинуть кого-что-н. к чему-н.

(birini – bir şeyi bir şeye yaklaştırmak; çekmek),

подтянуть кого-что-н. к чему-н.

(birini – bir şeyi bir yere toplamak, yığmak),

подвести кого-что-н. к чему-н.

(birini – bir şeyi bir yere yığmak, toplamak),

подтащить кого-что-н. к чему-н.

(birini – bir şeyi bir yere sürükleyerek getirmek),

подготовить кого-что-н. к чему-н.

(birini – bir şeyi bir şeye hazırlamak);

5.2.1.4.2. B Grubu

послать кого-что-н. к кому-н.

(birini – bir şeyi birine yollamak),

протянуть что-н. к кому – чему-н.

(bir şeyi birine – bir şeye uzatmak);

допустить кого-н. к кому- чему-н.

(birine biri – bir şey için mücadele, izin vermek),

склонить кого-н. к кому- чему-н.

(birini, birine - bir şeye meylettirmek),

расположить кого-н. к кому- чему- н

(birinin birine bir şeye karşı sempati, sıcaklık duymasını sağlamak);

ревновать кого -н. к кому- н.

(birini birinden kıskanmak);

5.2.1.4.3. Tümleyici İlişkilerle

свести что-н. к чему-н.

(bir şeyi önemsiz, boş (*kavga, küfür*) bir noktaya vardırarak);

5.2.1.4.4. По, вслед ve навстречу edatlarıyla yönelme durumu

По (чему)

погладить кого-н. по чему-н.

(birinin bir yerini (*baş,el*) okşamak),

ударить кого-н. по чему-н.

(birinin bir yerine vurmak),

щелкнуть кого-н. по чему-н.

(birinin bir yerine şaklatmak);

навстречу(кому-чему)

послать кого-н. навстречу кому-чему-н.

(birini, birini – bir şeyi karşılamaya göndermek);

вслед(кому)

кричать что-н. вслед кому-н.

(birinin arkasından bir şey bağırarak).

5.2.1.5. Belirtme durumu + *в, на, под, за, через* ve *сквозь* edatlarıyla Belirtme Durumu geçişli fiillerde görülür. Bu bağlantı *A Grubu* fiillerde ve *B Grubu* fiillerde rastlanır. Bağlantıda tıpkı yukarıda olduğu gibi ikinci bağlantı biçiminde ‘*вторая зависимая форма*’ niteleyici – tümleyici ‘*определятельно-восполняющие*’, nesnel – tümleyici ‘*объектно-восполняющие*’, belirteçsel – nesnel – tümleyici ‘*обстоятельственно- и объектно-восполняющие*’ ve nesnel niteleyici ‘*объектно-определятельные*’ kaynaşmış anlamlar söz konusudur.

5.2.1.5.1. *A Grubu*

преобразовать что-н. во что-н.

(bir şeye yeni bir şekil vermek, bir şeyi yeni bir şeye çevirmek),

переделать что-н. во что-н.

(bir şeyin şeklini değiştirmek; bir şeyi düzeltmek);

превратить кого-что-н. в кого-что-н.

(birini – bir şeyi, biri – bir şey haline getirmek, dönüştürmek);

вовлечь кого-что-н. во что-н.

(birini – bir şeyi bir şeye sürüklemek, teşvik ve celp etmek),

втянуть кого-что-н. во что-н.

(birini – bir şeyi bir şeye sürüklemek, çekmek, celbetmek),

включить кого-что-н. во что-н.

(birini – bir şeyi bir şeye (*liste, gündem vs.*) almak, dahil etmek),

внести кого-что-н. во что-н.

(birini – bir şeyi bir şeye dahil etmek, almak);

вписать что-н. во что-н.

(bir şeye, yere yazmak, çizmek),

внедрить что-н. во что-н.

(bir şeyi bir alanda uygulamak),

вложить что-н. во что-н.

(bir şeyi bir şeye, yere koymak, yerleştirmek),

вбить что-н. во что-н.

(bir yere bir şey çarpmak, vurmak),

вшить что-н. во что-н.

(bir şeyi bir şeye dikmek);

завернуть кого-что-н. во что-н.

(birini – bir şeyi bir şeye sarmak, sarmalamak),

закутать кого-что-н. во что-н.

(birini – bir şeyi bir şeye bürümek, sarmak),

заковать кого-что-н. во что-н.

(birini – bir şeyi bir şeye (*demir, zincir*) vurmak),

закопать кого-что-н. во что-н.

(birini – bir şeyi bir yere gömmek);

запаковать что-н. во что-н.

(bir şeyi paket, sandık, bohça, balya halinde paketlemek);

добавить что(чего)-н. во что-н.

(bir şeyi bir şeye (yere) eklemek, katmak),

доложить что(чего)-н. во что-н.

(bir şeyi bir şeye(yere)eklemek, koymak),

долить что(чего)-н. во что-н.

(bir şeyi bir şeye(yere) dökerek eklemek),

досыпать что(чего)-н. во что-н.

(bir şeyi bir şeye, yere dökerek eklemek);

набросить что-н. на что-н.

(bir şeyi bir şeyin üzerine atıvermek),

наложить что-н. на что-н.

(bir şeyi bir şeyin üstüne koymak),

накинуть что-н. на что-н.

(bir şeyin üstüne bir şey örtmek),

наклеить что-н. на что-н.

(bir şeyi bir şeye yapıştırmak);

надеть что-н. на кого-что-н.

(birinin – bir şeyin üzerine bir şey takmak, geçirmek);

нагрузить что-н. на кого-что-н.

(birine – bir şeye bir şey (eşya, yük) yüklemek);

подложить что-н. на кого-что-н.

(bir şeyin altına bir şey koymak, yerleştirmek),

подставить что-н. на кого-что-н.

(bir şeyi bir şeyin altına koymak);

пропустить что-н. через (сквозь) что-н.

(bir şeyi bir şey içinden geçirmek);

процедить что-н. через (сквозь) что-н.

(bir şeyi bir şey içinden geçirmek);

вызвать кого-н. на что-н.

(bir şeyi bir şeyden süzmek, geçirmek).

5.2.1.5.2. B Grubu

вызвать кого-н. на что-н.

(birini bir şeye davet ettirmek, teşvik etmek),

вдохновить кого-н. на что-н.

(birini bir şeye teşvik etmek),

воодушевить кого-н. на что-н.

(birini bir şey yapması için coşturmak),

подвигнуть кого-н. на что-н.

(birini (*genellikle olumlu bir şey*) bir şeye teşvik etmek),

послать кого-н. на что-н.

(birini bir şeye (*ölüme, savaşa*) göndermek),

толкать кого-н. на что-н.

(birini bir şeye (*suç, cinayet*) itmek, sevk etmek, teşvik etmek, kışkırtmak);

менять кого-что-н. на кого-что-н.

(birini bir şeyi biriyle – bir şeyle mübadele etmek);

делить что-н. на что-н.

(bir şeyi bir şeye (*altıyı ikiye*) bölmek),

умножить что-н. на что-н.

(bir şeyi bir şeyle (*altıyı ikiye*) çarpmak);

разделить что-н. на кого-н.

(bir şeyi birilerine taksim etmek);

купить что-н. на что-н.

(bir şeyle (*arta kalan para*) bir şey satın almak);

тратить что-н. на кого-что-н.

(bir şeyi (*maaş, para*) bir kimse- bir şey için harcamak);

свалить что-н. на кого-н.

(bir şeyi (*suç, sorumluluk*) birinin üstüne atmak);

проверять что-н. на что-н.

(bir şeyin bir şeyde kontrolünü yapmak)

испытывать что-н. на что-н.

(bir şeyin bir şeyini (*sağlamlığını, verimliliğini*) tecrübe etmek);

отвлечь кого-что-н. на кого – что –н.

(birini – bir şeyi birine- bir şeye çekmek (*kendine dikkati, insanları acil bir işe*) çekmek),

братъ кого-что-н. за что-н.

(birini – bir şeyi bir şeyinden (*yerinden*) tutmak),

схватить кого-что-н. за что-н.

(birini – bir şeyi bir şeyinden (*yerinden*) kapmak; yakalamak, sarılmak, sıkmak),

взять кого-что-н. за что-н.

(birini – bir şeyi bir yerinden tutmak),

обнять кого-что-н. за что-н.

(birini – bir şeyi bir yerinden kucaklamak),

тянуть кого-что-н. за что-н.

(birini bir şeyi bir yerinden çekmek);

открыть что-н. за что-н.

(bir şeyi bir yeriyle (*kapıyı koluyla*) açmak);

ценить кого-н. за что-н.

(birine bir şeyden dolayı, bir sebepten ötürü değer vermek),

уважать кого-н. за что-н.

(birine bir şeyden , bir sebepten ötürü saygı duymak),

благодарить кого-н. за что-н.

(birine bir şey nedeniyle minnettar olmak),

поздравлять кого-н. за что-н.

(birini bir şey sebebiyle kutlamak, tebrik etmek),

бранить кого-н. за что-н.

(birini bir şey sebebiyle paylamak, azarlamak; sövmek),

порицать кого-н. за что-н.

(birini bir şeyden ötürü yermek, ayıplamak),

осуждать кого-н. за что-н.

(birini bir şeyden ötürü yermek, ayıplamak),

наказывать кого-н. за что-н.

(birini bir şey sebebiyle cezalandırmak);

получить что-н. за что-н.

(bir şey için bir şey (iş için para) almak),

платить что-н. за что-н.

(bir şey için ödeme yapmak);

обернуть что-н. во что-н.

(bir şeyi bir şeye sarmak);

кутать что-н. во что-н.

(bir şeyi bir şeye sarmak);

целовать кого-н. во что-н.

(birini bir yerinden öpmek);

ранить кого-н. во что-н.

(birini bir yerinden yaralamak);

брякнуть что-н. о что-н.

(bir şeyi bir yere şap diye atmak, vurmak).

5.2.1.5.3. Edat bağlantılı ad durumu biçiminin tümleyici anlamıyla⁵⁴:

выдать кого-н. за кого-что-н.

(birini – bir şeyi bir şey diye (*düşmanı dost*) tanıtmak, göstermek),

принять кого-что-н. за кого-что-н.

(birini – bir şeyi biri bir şey (*sahteyi gerçek*) sanmak, benzetmek);

разжаловать кого-н. в кого-н.

(birinin rütbesini düşürmek).

5.2.1.6. Belirtme Durumu + *с, под, перед, за* edatlarıyla Araç Durumu geçişli fiillerin sahip olduğu ikili yönetimdir. *С* edatı öneki kopyalayabilmektedir (*A Grubu*); diğer durumlarda ikili bağlantı fiilin leksik semantiği tarafından belirlenir (*B Grubu*).

5.2.1.6.1. A Grubu

соединить кого-что-н. с кем-чем-н.

(birini – bir şeyi biriyle – bir şeyle birleştirmek),

сравнить кого-что-н. с кем-чем-н.

(birini – bir şeyi biriyle – bir şeyle kıyaslamak),

свести кого-что-н. с кем-чем-н.

(biri – bir şey ile biri – bir şey arasında bağ (*dostluk, tanışıklık,*

mekutuplaşma, münasebet) kurmak);

⁵⁴ Belirtme durumu yukarıda *A Grubu* fiilleri olan *пре-, пере-* önekli fiillerde de tümleyici anlam mevcuttur: *превратить кого-что-н. в кого-что-н.* , *преобразовать что-н. во что-н.*, *переделать что-н. во что-н. gibi.*

сочетать что-н. с чем-н.

(bir şeyi bir şeyle birleştirmek, birbirine uydurmak),

соразмерить что-н. с чем-н.

(bir şeyi bir şeyle oranlı kılmak, bir şeye göre ayarlamak),

сверить что-н. с чем-н.

(bir şeyi bir şeyle bakıp karşılaştırmak, karşılaştırıp kontrol etmek),

слепить что-н. с чем-н.

(bir şeyi bir şeye yapıştırmak),

сшить что-н. с чем-н.

(bir şeyi bir şeyle dikip birleştirmek),

сплести что-н. с чем-н.

(bir şeyi bir şeyle örüp birleştirmek);

закрепить кого-что-н. за кем-чем-н.

(birine – bir şeye birini – bir şeyi ayırmak, tahsis etmek).

5.2.1.6.2. В Грубу

уравнивать кого-что-н. с кем-чем-н.

(bir şeyi bir şeyle denkleştirmek),

ассоциировать кого-что-н. с кем-чем-н.

(biri – bir şey ile biri – bir şey arasında çağrışım kurmak),

роднить кого-что-н. с кем-чем-н.

(birini – bir şeyi birine – bir şeye yaklaştırmak; benzetmek);

знакомить кого-н. с кем-чем-н.

(birini biriyle tanıştırmak; birine bir şeyi tanıtmak, bilgi vermek),

разлучать кого-н. с кем-н.

(birini birinden bir şeyden ayırmak, ayrı düşürmek).

ссорить кого-н. с кем-н.

(birinin biriyle arasını açmak, bozuşturmak);

поздравлять кого-н. с кем-чем-н.

(birini, bir şey - biri dolayısıyla tebrik etmek, kutlamak);

делить что-н. с кем-н.

(biriyle bir şeyini (*acı, sevinç*) paylaşmak);

подразумевать кого-что-н. под чем-н.

(bir şeyle birini – bir şeyi kastetmek),

понимать кого-что-н. под чем-н.

(bir şeyden biri – bir şeyle ilgili mana çıkarmak),

иметь в виду кого-что-н. под чем-н.

(bir şeyle birini – bir şeyi kastetmek);

высказать что-н. перед кем-н.

(bir şeyi birinin huzurunda söylemek, anlatmak);

склонить что-н. перед кем-н.

(birinin – bir şeyin önünde teslimiyet; saygı; çaresizlik vb. dolayısıyla

bir şey (*bayrak, diz, boyun vs.*) indirmek; eğmek; çökmek)

преклонить что-н. перед кем-н.

(birinin önünde bir şey eğmek; çökmek);

чувствовать что-н. перед кем-чем-н.

(birinin karşısında bir şey hissetmek, bir şeye karşı bir his duymak),

испытывать что-н. перед кем-чем-н.

(birinin karşısında bir şey (*arkadaşın karşısında mahçubiyet*) hissetmek, bir şeye karşı bir his (*geleceğe karşı korku*) duymak);

послать кого-н. за кем-чем-н.

(birini birisini ya da bir şeyi getirmeye yollamak, göndermek),

отправить кого-н. за кем-чем-н.

(birini birisini ya da bir şeyi getirmeye yollamak, göndermek);

5.2.1.7. Belirtme Durumu + *в*, *на* ve *о* edatlarıyla Edatlı Durum geçişli fiillerde görülür. *На* edatı *настоять что-н. на чем-н.* (*вино на ягодах*) gibi durumlarda, *в* edatı ise *воплотить что-н. в ком-чем-н.* gibi durumlarda öneki tekrarlar, diğer durumlarda ikili bağlantı fiilin leksik semantiğiyle belirlenir.

спросить кого-н. о ком-чем-н.

(birine bir şeyle – biriyle ilgili soru sormak),

умолять кого-н. о ком-чем-н.

(birine biri – bir şey için yalvarmak),

просить кого-н. о ком-чем-н.

(birinden biri – bir şey için ricada bulunmak);

известить кого-н. о ком-чем-н.

(birine biriyle – bir şeyle ilgili haber vermek, bilgilendirmek),

*уведомить кого-н. о ком-чем-н*⁵⁵.

(birine biriyle – bir şeyle ilgili haber vermek, bilgilendirmek);

⁵⁵ Bu fiil Çağdaş Rusça’da kullanımdan düşmüştür.

основывать что-н. на чем-н.

(bir şeyi bir şeye istinat ettirmek);

вымещать что-н. на ком-н.

(birinden bir şeyini (öç, *intikam*, *hırs*) almak, çıkarmak);

уверять кого-н в чем-н.

(birini bir şeye inandırmak),

убеждать что-н. на ком-н.

(birini bir şeye inandırmak, ikna etmek),

заверять что-н. на ком-н.

(birini teminat vererek bir şeye inandırmak),

упрекать что-н. на ком-н.

(birinin bir şeyini ayıplamak; kınamak),

обвинять что-н. на ком-н.

(birini bir şeyle suçlamak),

обличать что-н. на ком-н.

(birinin bir şeyini ifşa etmek, açığa çıkarmak),

подозревать что-н. на ком-н.

(birinden bir şey dolayısıyla şüphe etmek);

узнать кого-что-н. в ком-чем-н.

(birinde – bir şeyde birinin – bir şeyin farkına varmak, fark etmek)

признать кого-что-н. в ком-чем-н.

(birinde – bir şeyde birini – bir şeyi tanımak, kabul etmek),

видеть кого-что-н. в ком-чем-н.

(birinde – bir şeyde birini – bir şeyi (*oğlanda babasının yüz hatlarını*) fark etmek),

распознать кого-что-н. в ком-чем-н.

(birinde – bir şeyde birinin – bir şeyin farkına varmak);

найти кого-что-н. в ком-чем-н.

(birinde – bir şeyde birini – bir şeyi bulmak (*arkadaşta nasihatçı, işte teselli*) bulmak);

ценить что-н. в ком-н.

(birinde bir şeyi beğenmek, takdir etmek),

любить что-н. в ком-н.

(birinde bir şeyi sevmek, beğenmek),

уважать что-н. в ком-н.

(birinde bir şeye (*arkadaşta içtenliğe*) saygı duymak)

изменить что-н. в ком-чем-н.

(birinde – bir şeyde bir değişiklik yapmak, bir şeyi değiştirmek).

5.2.1.8. Yönelme Durumu + *на*, *за* ve *в* edatlı Belirtme Durumlu ikili yönetim aşağıdaki durumlarda görülür:

жаловаться кому-н. на кого-что-н.

(birine birinden – bir şeyden yakınmak),

намекать кому-н. на кого-что-н.

(birine birini – bir şeyi ima etmek),

доносить кому-н. на кого-что-н.

(birine birini – bir şeyi ihbar etmek);

указать кому-н. на кого-что-н.

(birine birini – bir şeyi göstermek, işaret etmek);

мстить кому-н. за кого-что-н.

(birinden biri – bir şey dolayısıyla öç, intikam almak),

платить кому-н. за кого-что-н.

(birine biri – bir şey için ödeme yapmak);

выговаривать кому-н. за кого-что-н.

(birini biri – bir şey için paylamak);

светить кому-н. во что-н.

(birinin bir yerine (yüzüne) ışık vermek, tutmak);

смотреть кому-н. во что-н.

(birinin bir yerine (gözlerine) bakışını yöneltmek, bakmak).

5.2.1.9. Yönelme Durumu + *y* edatıyla Tamlayan Durum:

учиться чему-н. у кого-н.

(birinden bir şey öğrenmek).

5.2.1.10. Yönelme Durumu + *o* ve *в* edatlarıyla Edatlı Durum:

сообщить кому-н. о ком-чем-н.

(birini birinden – bir şeyden haberdar etmek),

рассказать кому-н. о ком-чем-н.

(birine birini – bir şeyi anlatmak),

поведать кому-н. о ком-чем-н.

(birini biriyle – bir şeyle ilgili bilgilendirmek),

говорить кому-н. о ком-чем-н.

(biriyle biri – bir şey hakkında konuşmak);

рапортовать кому-н. о чем-н.

(birine bir şeyle ilgili rapor, bilgi vermek);

содействовать кому-н. в чем-н.

(birine bir şeyde yardımcı olmak),

сочувствовать кому-н. в чем-н.

(birinin bir şeyine (*dert, acı, sıkıntı*) acıyıp ilgilenmek),

помогать кому-н. в чем-н.

(birine bir şey için yardım etmek),

ступать кому-н. в чем-н.

(birinden bir konuda (*akıl, güç*) geri olmak, birine bir konuda *tartışma*) yenik düşmek),

потакать кому-н. в чем-н.

(birinin bir şeyine göz yummak),

потворствовать кому-н. в чем-н.

(birinin bir şeyine göz yummak),

отказывать кому-н. в чем-н.

(birine bir şeyle ilgili ret cevabı vermek),

препятствовать кому-н. в чем-н.

(birine bir şeyde engel çıkarmak);

признаваться кому-н. в чем-н.

(birine bir şeyi itiraf etmek),

сознаваться кому-н. в чем-н.

(birine bir şeyi itiraf etmek),

каяться кому-н. в чем-н.

(birine bir şeyi itiraf etmek),

клясться кому-н. в чем-н.

(birine bir şey içim yemin etmek, andıçmek)

присягать кому-н. в чем-н.

(birine bir şey içim yemin etmek, andıçmek)

отчитываться кому-н. в чем-н.

(birine bir şey için hesap vermek);

следовать кому-н. в чем-н.

(bir şeyde birinin izinde yürümek).

5.2.1.11. Araç Durumu + в ve о edatlarıyla Belirtme

Durumu

ударить чем-н. во что-н.

(bir şeyle bir şeye, yere vurmak),

стучать чем-н. во что-н.

(bir şeyle bir yere vurmak);

лязгать чем-н. обо что-н.

(bir şeyi bir şeyde, yerde (*toynakları taştа*) şangırdatmak);

тереться чем-н. обо что-н.

(bir şeyiyle bir şeye, bir yere sürtüşmek),

ушибиться чем-н. обо что-н.

(bir yerini bir yere çarparak yaralamak)

стукнуться чем-н. обо что-н.

(bir yerini bir yere vurarak, çarparak darbe almak);

тыкать чем-н. во что-н.

(bir şeyi bir yere saplamak, sokmak).

Yukarıda edatla bağlı olan biçimler belirteçsel (*alansal*) anlamla kaynaşmıştır.

5.2.1.12. Araç Durumu + c edatıyla Araç Durumu:

делиться чем-н. с кем-н.

(biriyle bir şeyi (*bir dilim ekmeği*) paylaşmak),

меняться чем-н. с кем-н.

(biriyle bir şeyi değiş tokuş etmek),

мериться чем-н. с кем-н.

(biriyle bir şeyde yarışmak, boy ölçüşmek);

перекинуться чем-н. с кем-н.

(biriyle karşılıklı bir şey (*bakışma, laflama*) yapmak),

переброситься чем-н. с кем-н.

(biriyle karşılıklı bir şey (*bakışma, laflama*) yapmak).

5.2.2. *Bağlantıda her iki ad durumu da edatlı olan
yönetim.*

5.2.2.1. Tamlayan Durum + Diğer Yalın Dışı Ad Durumları.

5.2.2.1.1. Tamlayan Durum + Yönelme Durumu:

перейти от кого-чего-н. к кому-чему-н.

(birinden - bir şeyden birine – bir şeye (*babadan oğula, laftan icraata*)
geçmek),

перебраться от кого-чего-н. к кому-чему-н.

(birinden – bir şeyden birine – bi şeye geçmek),

переброситься от кого-чего-н. к кому-чему-н.

(birinden diğerine bir yerden diğer yere (*alevler bir evden diğerine*)
geçerek yayılmak).

5.2.2.1.2. Tamlayan Durum + Belirtme Durumu:

превратиться из кого – чего-н. в кого – чего-н.

(birinden – bir şeyden birine – bir şeye (*hizmetçiden hanımefendiye,*
yeni elbiseden paçavraya, sudan buza) dönüşmek, halini almak),

перелететь из чего-н. во что-н.

(bir yerden bir yere uçarak geçmek),

перейти из чего-н. во что-н.

(bir yerden bir yere geçmek);

переехать с чего-н. на что-н.

(bir yerden bir yere (*dairden daireye*) taşınmak);

перебраться с чего-н. на что-н.

(bir yerden bir yere (*yazlıktan şehre*) taşınmak);

перебрасываться с чего-н. на что-н.

(bir yerden diğer bir yere sıçramak);

спросить с кого-н. за что-н.

(birinden bir şeyin hesabını sormak, açıklama beklemek),

взыскать с кого-н. за что-н.

(birini bir şeyden sorumlu tutmak).

5.2.2.1.3. Tamlayan Durum + Edatlı Durum:

справиться у кого-н. о ком-чем-н.

(birinden bir şeyi – birini sormak),

спросить у кого-н. о ком-чем-н.

(birinden birini – bir şeyi sormak),

осведомиться у кого-н. о ком-чем-н.

(birinden birini – bir şeyi sormak)

5.2.2.2. Araç Durumu + Diğer Yalın Dışı Ad Durumları

5.2.2.2.1. Araç Durumu + Belirtme Durumu:

отвечать перед кем-н. за что-н.

(birine karşı biri – bir şey için sorumlu olmak),

расплачиваться с кем-н. за что-н.

(birine bir şeyin borcunu ödemek).

5.2.2.2.2. Araç Durumu + Edatlı Durum:

расходиться с кем-н. в чем-н.

(biriyle bir şeyde (*görüş,fikir*) uyuşmamak);

познакомиться в ком-н. с кем-н.

(birinin bir özelliğini (*şairliğini*) öğrenmek),

говорить с кем-н. о чем-н.

(biriyle bir şey konuşmak),

беседовать с кем-н. о чем-н.

(biriyle bir şey üzerine sohbet etmek),

спорить с кем-н. о чем-н.

(biriyle bir şey üzerine tartışmak),

рассуждать с кем-н. о чем-н.

(biriyle bir şey üzerine düşünmek, konuşmak).

5.3. Değişken Yönetim (*Вариативное Управление*)

5.3.1. Değişken bağlantıda birinci ad durumu edatsız, ikinci ad durumu edatlı olan yönetim.

(Вариативное беспредложно – предложное управление)

Birinci ad durumu edatsız, ikinci ad durumu edatlı olan yönetimin değişkenliği oldukça çeşitlidir; burada iki, üç ve daha fazla biçimin değişkenliği mümkündür. Değişim ne türde olursa olsun (*birinci bağlantı edatsız – ikinci bağlantı edatlı, edatlı iki ya da daha fazla bağlantı arasında*)

seçimin belirleyicisi bağımlı biçimin açık ifadeli nüansında yatar⁵⁶. Örneğin *приготовить подарок другу* ‘arkadaşa hediye’ - *подарок для друга* ‘arkadaş için hediye’, *осветить путь идущим* ‘yolu, geçenlere ışıklandırmak’ - *осветить путь для идущих* ‘yolu, geçenler için ışıklandırmak’, *мобилизовать людей на борьбу* ‘insanları savaşa seferber etmek’ – *мобилизовать людей для борьбы* ‘insanları savaş için seferber etmek’ ifadelerinde bağımlı biçimler arasında farklılıklar mevcuttur. *Для кого-чего* ‘biri – bir şey için’ bağımlı biçiminde ne yönelme durumlu (*другу, идущим*) ne de *на* edatlı belirtme durumlu (*на борьбу*) bağımlı biçimleriyle ifade edilmeyen amaçsal belirleme ‘целевой предназначенность’ anlam ögesi mevcuttur; *узнать новость у друга* ‘arkadaştan haberi öğrenmek’ – *узнать новость от друга* ‘arkadaştan haberi öğrenmek’ ifadesinde ise *от друга* bağımlı biçiminde köken (nereden?) ‘исхождение (откуда?)’ anlam ögesi vardır.

Aşağıdaki ifadelerde altı çizili bağımlı biçimler belli bir ölçüde daha fazla belirlilik içerirler.

играть с чемпионом – *играть против чемпиона*

(şampiyonla oynamak – şampiyona karşı oynamak),

работать со студентами – *работать среди студентов*

(öğrencilerle çalışmak – öğrenciler arasında çalışmak)

ценить любознательность у ученика - *ценить*

любознательность в ученике

(öğrencinin ilgisine değer vermek – öğrencide ilgiye değer vermek)

⁵⁶ <http://edu.shd.ru/projects/gram/1749-1772.html#1764>

Ancak çoğu durumda değişkenlik taşıyan biçimler tamamen birbirinin anlamsal kopyasıdır:

разойтись мнениями – разойтись во мнениях

(fikri bir olmak – fikri bir olmak),

думать о поездке – думать про поездку

(gezi hakkında düşünmek – gezi hakkında düşünmek),

беспокоиться о детях – думать за детей

(çocuklar için endişe etmek – çocuklar için endişe etmek)

Edatlı yönetimde temel değişkenlik durumları şunlardır.

5.3.1.1. Tamlayan Durum --- *до* edatıyla Tamlayan Durum

касаться чего – касаться до чего⁵⁷

(bir şeye dokunmak --- bir şeye dokunmak);

ждать чего – ждать до чего

(bir şeye (*kadar*) beklemek --- bir şeye (*kadar*) beklemek),

5.3.1.2. Tamlayan Durum --- *перед* edatıyla Araç Durumu

робеть кого-н – перед кем-н

(birinden çekinmek --- birinden çekinmek),

трепетать кого-н⁵⁸ – перед кем-н

(birinden çekinmek --- birinden çekinmek),

⁵⁷ касаться до чего-н. ifadesi Çağdaş Rusça'da yer almaz.

⁵⁸ трепетать кого-н. ifadesi Çağdaş Rusça'da yer almaz.

5.3.1.3. Tamlayan Durum --- o edatıyla Edatlı Durum

просить чего-н. --- просить о чем-н.

(bir şey istemek --- bir şey istemek).

5.3.1.4.Yönelme Durumu --- для ve среди edatlarıyla Tamlayan Durum

5.3.1.4.1. для edatıyla

годиться кому-н. --- годиться для кого-н.

(birine yaramak --- birine yaramak);

сделать одолжение кому-н. --- сделать одолжение для кого-н.

(birine bir hizmette bulunmak --- biri için bir hizmette bulunmak);

приготовить что-н. кому-н. --- приготовить что-н. для кого-н.

(birine bir şey hazırlamak --- biri için bir şey hazırlamak);

осветить путь кому-н. --- осветить путь для кого-н.

(birinin yolunu aydınlatmak --- biri için yolu aydınlatmak)

найти что-н. кому-н. --- найти что-н. для кого-н.

(birine bir şey bulmak --- biri için bir şey bulmak);

*сходить за лекарством кому-н. --- сходить за лекарством для
кого-н.*

(birine ilaç getirmeye gitmek --- biri için ilaç getirmeye gitmek);

*отгрузить станки заводу --- отгрузить станки для завода ---
отгрузить станки в адрес завода*⁵⁹

(tezgahları yükleyip fabrikaya göndermek --- fabrika için tezgahları
yükleyip göndermek --- fabrika adına tezgahları
yükleyip göndermek);

5.3.1.4.2. *среди* edatıyla

клеветать на кого-н. --- клеветать на кого-н. среди кого-н.

(birine iftira etmek --- birilerinin yanında birine iftira etmek),

5.3.1.5. Yönelme Durumu --- Yönelme Durumu

5.3.1.5.1. *к* edatıyla

писать кому-н. --- к кому-н.

‘birine yazmak’

прийти на помощь кому-н. --- к кому-н.

(birine yardım etmek, birinin yardımına gitmek);

отослать что-н. кому-н. --- к кому-н.

(bir şeyi birine yollamak),

отнести что-н. кому-н. --- к кому-н.

(bir şeyi birine taşımak, götürmek);

предъявить претензии что-н. кому-н. --- к кому-н.

(birinden şikayetçi olmak);

идти ‘быть к лицу’ кому-н. --- к кому-н.

⁵⁹ *отгрузить станки в адрес завода* ifadesi Çağdaş Rusça’da resmi iş dilinde kullanılmaktadır.

(birine yakışmak, gitmek, açmak);

кинуться на шею кому-н. --- к кому-н.

(birinin boynuna atılmak).

5.3.1.5.2. *навстречу* edatıyla

открыть душу другу --- навстречу другу

(arkadaşa içini dökmek).

5.3.1.6. Yönelme Durumu --- *на* edatıyla Belirtme Durumu

поддаться чему --- на что —н

(bir şeye kulak asmak, ikna olmak)

изумляться чему-н. --- на что —н.

(bir şeye şaşmak);

удивляться кому-чему-н. --- на кого-что-н.

(birine bir şeye şaşmak).

5.3.1.7. Yönelme Durumu --- Araç Durumu

5.3.1.7.1. *перед* edatıyla

отчитаться кому-н. --- перед кем-н.

(birine hesap vermek, birinin önünde hesap vermek);

хвалиться кому-н. --- перед кем-н.

(birine, biri karşısında övünmek),

хвастаться кому-н. --- перед кем-н.

(birine, biri karşısında övünmek);

открыться кому-н. --- перед кем-н.

(birine açılmak, içini dökmek).

5.3.1.7.2. *за* edatıyla

следовать кому-н. --- за кем-н.

(birinin takip etmek)

*идти в кильватер кому-н. --- за кем-н*⁶⁰.

(birbirini takip ederek ilerlemek)

5.3.1.8. Belirtme Durumu --- Tamlayan Durum

5.3.1.8.1. *вокруг* edatıyla

обойти что-н. --- вокруг чего-н.

(bir şeyin çevresini yürüyerek dolaşmak),

объехать что-н. --- вокруг чего-н.

(bir şeyin çevresini vasıtaıyla dolaşmak).

5.3.1.9. Belirtme Durumu --- Yönelme Durumu

5.3.1.9.1. *по* edatıyla

взять яблоко --- взять по яблоку

(birer elma almak);

нести чемодан --- нести по чемодану

(birer çanta taşımak);

⁶⁰ Bu ifade hukuk dilinde kullanılır.

выпить стакан --- выпить по стакану

(birer bardak içmak),

съесть лепешку --- съесть по лепешке

(birer çörek yemek);

получать пять писем --- получать по пять писем

(beşer mektup almak);

дать каждому рубль --- дать каждому по рублю

(herkese birer ruble vermek);

объявить всем выговор --- объявить всем по выговору

(herkese kınama cezası vermek);

взять пять тонн груза --- взять по пять тонн.

(beşer ton yük almak).

погрузить пять тонн --- погрузить по пять тонн

(beşer ton yüklemek).

5.3.1.10. Belirtme Durumu --- Belirtme Durumu

5.3.1.10.1. за edatıyla

дергать что --- дергать за что

(bir şeyi tutup, bir şeyden tutup çekmek),

тянуть что --- тянуть за что

(bir şeyi tutup, bir şeyden tutup çekmek),

5.3.1.10.2. *через* edatıyla

пройти что --- пройти через что

(bir şeyden (*bir çok işlem*den) geçmek).

5.3.1.10.3. *за* edatıyla

наблюдать кого-н⁶¹. --- наблюдать за кем-н.

(birini izlemek, gözlemek)

5.3.1.11. Belirtme Durumu --- Edatlı Durum

5.3.1.11.1. *в* edatıyla

убавить вес --- в весе

(kilo vermek, zayıflamak),

убавить объем --- в объеме

(hacmi daraltmak).

5.3.1.12. Araç Durumu --- Tamlayan Durum

5.3.1.12.1. *с* edatıyla

начаться чем-н. --- начаться с чего-н.

(bir şeyle, bir şeyden (*tartışmadan*) başlamak, baş göstermek)

⁶¹ Belirtme durumlu ifade Çağdaş Rusçada pek tercih edilmemektedir. Ancak *врач наблюдает больного* ‘doktor hastasını izliyor’ gibi ifadelerde tercih edilmektedir.

5.3.1.13. Araç Durumu --- Belirtme Durumu

5.3.1.13.1. в edatıyla

прочить кого-н. кем-н. --- прочить кого-н в кого-н.

(birini önceden biri olarak (*damat*) belirlemek, saymak);

вырасти кем-н. --- вырасти в кого-н.

(biri olarak (*büyük bir usta*) yetişmek);

обернуться кем-чем-н. --- обернуться в кого-что-н.

(biri bir şey (*yüzlerce ruble*) olmak, dönüşmek)

5.3.1.13.2. за edatıyla

считать кем-н. --- считать за кого-н.

(biri olarak (*bilgin, iftiracı*) saymak),

считаться кем-н. --- считать за кого-н.

(biri olarak (*uzman*) sayılmak),

слыть кем-н. --- слыть за кого-н.

(biri diye, adıyla (*şakacı, düşünür*) anılmak);

гордиться кем-н. --- гордиться за кого-н.

(biriyle gurur duymak).

5.3.1.13.3. на edatıyla

любоваться кем-чем-н. --- любоваться на кого-н.

(birine bir şeye hayranlıkla bakmak, seyretmek).

5.3.1.14. Araç Durumu --- Yönelme Durumu

5.3.1.14.1. *по* edatıyla

походить на кого-н. чем-н. --- походить на кого-н по чему-н.

(bir şeyiyle (*kişilik, tavır*) birine çekmek);

совпадать с чем-н. чем-н. --- совпадать с чем-н. по чему-н.

(bir şeyde (*belirtilerde*) bir şeyle uygun düşmek).

5.3.1.15. Araç Durumu --- Edatlı Durum

5.3.1.15.1. *в* edatıyla

отличаться от кого-чего-н. чем-н. --- отличаться от кого-чего-н. в чем-н.

(bir şeyiyle birinden, bir şeyden farklılık göstermek);

*попрекнуть кого-н. чем-н.--- попрекнуть кого-н. в чем-н*⁶².

(birine bir şeyi (*bir dilim ekmeği*) başa kakmak);

ходить кем-н. --- ходить в ком-н.

(biri olmak, (*kahramanlık yapmak*) -lık yapmak).

5.3.1.15.2. *на* edatıyla

кончиться чем-н. --- кончиться на чем-н.

(bir şeyle, bir şeyde sona ermek).

*простить кому-н. что-н. --- кого-н. за что-н*⁶³.

(birinin bir şeyini, bir şeyden ötürü birini affetmek);

⁶² *в чем-н.* ifadesi Çağdaş Rusçada pek tercih edilmemektedir.

⁶³ İkili bağlantıda her iki biçim de değişkenliğe uğramıştır.

*рассказать новость --- о новости--- про новость --- насчет
новости*

(haberi anlatmak),

*говорить что --- о новости --- про новость --- насчет ---
относительно новости*

(haber hakkında, haberle ilgili konuşmak),

*забыть кого-что --- о ком-чем --- про кого-что --- насчет
(относительно) кого-что-н.*

(birini – bir şeyi unutmak),

*запомнить кого-что --- о ком-чем --- про кого-что--насчет
(относительно) кого-что-н.*

(birini – bir şeyi unutmak);

*думать о ком-чем-н. --- про кого-что-н. --- насчет
(относительно) кого-что-н.*

(birini – bir şeyi düşünmek);

*доложить кому-н. о ком-чем-н. --- про кого-что-н. --- насчет
(относительно) кого-что-н.*

(birine bir şeyle ilgili bilgi vermek),

*напомнить кому-н. о ком-чем-н. --- про кого-что-н. --- насчет
(относительно) кого-что-н.*

(birine bir şeyi hatırlatmak).

5.3.2. *Değişken bağlantıda birinci ve ikinci ad durumu*
edatlı olan yönetim.

5.3.2.1. Tamlayan Durum --- Tamlayan Durum

5.3.2.1.1. *у кого-н. --- от кого-н.*

брать что-н. у кого-н. --- от кого-н.

(birinden bir şey almak),

получить что-н. у кого-н. --- от кого-н.

(birinden bir şey almak),

принять что-н. у кого-н. --- от кого-н.

(birinden bir şey almak),

отобрать что-н. у кого-н. --- от кого-н.

(bir şeyi birinden zorla almak),

отнять что-н. у кого-н. --- от кого-н.

(bir şeyi birinden zorla almak),

унаследовать что-н. у кого-н. --- от кого-н.

(birinden bir şeyi miras olarak almak);

просить чего-н. у кого-н. --- от кого-н.

(birinden bir şeyi rica etmek, istemek),

требовать чего-н. у кого-н. --- от кого-н.

(birinden bir şeyi talep etmek, istemek),

добиваться чего-н. у кого-н. --- от кого-н.

(birinden bir şeyi elde etmeye çalışmak);

научиться чему-н. у кого-н. --- от кого-н.

(birinden bir şeyi, bir şey yapmasını öğrenmek).

5.3.2.1.2. *у кого-н --- с кого-н.*

брать что-н. с кого-н. --- у кого-н.

(birinden bir şey almak),

собирать что-н. с кого-н. --- у кого-н.

(birinden bir şey toplamak),

спросить что-н. с кого-н. --- у кого-н.

(bir şeyi birinden sormak, istemek).

5.3.2.1.3. *у кого-н. --- среди кого-н.*

пользоваться успехом у молодежи --- среди молодежи

(gençlerden , gençler arasında rağbet görmek).

5.3.2.1.4. *для кого-н --- ради кого-н.*

работать для семьи --- ради семьи

(ailesi için çalışmak),

трудиться для детей --- ради детей

(çocuklar için çalışmak, çabalamak)

5.3.2.2. Belirtme Durumu --- Tamlayan Durum

5.3.2.2.1. *на кого-что —н. --- для кого-чего-н.*

мобилизовать кого-н. на что —н. --- для кого-чего-н.

(birini savaşa, mücadeleye seferber etmek);

работать на семью --- для семьи

(aile için çalışmak);

рассчитывать что-н. на кого-н. --- для кого-чего-н.

(bir şeyi biri için tasarlamak, düşünmek).

5.3.2.2.2. *в кого-что-н. --- до кого-что-н.*

вырасти в кого-что-н. --- до кого-что-н.

(biri, bir şey olarak yetişmek).

5.3.2.3. Belirtme Durumu --- Edatlı Durum

5.3.2.3.1. *за кого-что-н. --- о ком-чем-н.*

волноваться за кого-что-н. --- о ком-чем-н.

(biri – bir şey için endişelenmek),

беспокоиться за кого-что-н. --- о ком-чем-н.

(biri – bir şey için endişe etmek),

тревожиться за кого-что-н. --- о ком-чем-н.

(biri – bir şey için endişe duymak).

5.3.2.3.2. *за что-н. --- в чем-н.*

извиниться за что-н. --- в чем-н.⁶⁴

(bir şey için özür dilemek).

⁶⁴ *в чем-н.* ifadesi Çağdaş Rusçada tercih edilmemektedir.

5.3.2.4. Yönelme Durumu --- Yönelme Durumu

5.3.2.4.1. *к кому-чему-н. --- по отношению к кому-чему-н.*

проявить что-н. к кому-н. --- по отношению к кому-н.

(birine karşı bir şey (*kabalık, kayıtsızlık, endişe*) göstermek)

5.3.2. 5. Yönelme Durumu --- Belirtme Durumu

5.3.2.5.1. *к чему-н. --- на что-н.*

готовиться к бою --- на бой

(savaşa hazırlanmak);

толкать кого-н. к преступлению --- на преступление

(birini bir şeye (suça) teşvik etmek);

склонить кого-н. к чему-н. --- на что-н.

(birini bir şeye çekmek, teşvik etmek),

стимулировать кого-н. к чему-н.

(birini bir şeye dürtmek, teşvik etmek);

5.3.2.5.2. *к чему –н. --- во что-н.*

подключиться к работе --- в работу

(işe katılmak).

5.3.2.5.3. *к кому-н. --- под кого-н.*

подлаживаться к начальнику --- под начальника

(başkasına uymak, uyum sağlamak).

5.3.2.6. Yönelme Durumu --- Edatlı Durum

5.3.2.6.1. *по кому-чему-н. --- о ком-чем-н.*

скучать по детям --- о детях

(çocukları özlemek),

тосковать по детям --- о детях

(çocukları özlemek, hasretini çekmek),

грустить по детям --- о детях

(çocukları özlemek, hasretini çekmek).

хлопотать по делам --- о делах

(iş için gayretle uğraşmak);

5.3.2.6.2. *с чем --- насчет чего-н.*

хлопотать с чем-н. --- насчет чего-н.

(bir şeyle, bir şey konusunda gayretle uğraşmak).

5.3.2.6.3. *перед кем --- у кого-н.*

заискивать перед начальством --- у начальника

(birinin önünde dalkavukluk etmek).

5.3.2.6.4. *с кем --- против кого-н.*

играть с чемпионом --- против чемпиона

(şampiyonla, şampiyona karşı oynamak).

5.3.2. 6.5. с кем-н. --- среди кого-н.

проводить работу со студентами , с населением --- среди студентов, среди населения

(öğrencilerle işi sürdürmek, halkla işi sürdürmek).

5.3.2.7. Araç Durumu --- Belirtme Durumu

5.3.2.7.1. с чем-н. --- на что-н.

согласиться с чем-н. --- на что-н.

(bir şeye evet demek, kabul etmek).

5.3.2.8. Araç Durumu --- Araç Durumu

5.3.2.8.1. с чем-н. --- над чем-н.

биться с чем-н. --- над чем-н.

(bir şey üzerinde kafa yormak),

возиться с чем-н. --- над чем-н.

(bir şeyle, bir şey üzerinde uğraşmak),

мучиться с чем-н. --- над чем-н.

(bir şey üzerinde zahmet çekmek).

5.3.2.8.2. за кем - чем-н. --- вслед, следом за кем-чем-н.

бежать за кем-чем-н. --- вслед, следом за кем-чем-н.

(birinin - bir şeyin peşinden koşmak, ardından gitmek),

поспевать за кем-чем-н. --- вслед, следом за кем-чем-н.

(birinin - bir şeyin peşinden yetişmek),

броситься за кем-чем-н. --- вслед, следом за кем-чем-н.

(birinin – bir şeyin ardından koşmak)

5.3.2.8.3. с кем-н. --- между кем-н. --- у кого-н.

случаться с людьми --- у людей --- между людьми

(insanların başına gelmek)

перекликаться друг с другом --- между собой

(birbiriyle, birbiri arasında çağrışmak).

5.3.2.9. Edatlı Durum --- Tamlayan Durum

5.3.2.9.1. в ком-н. --- у кого-н.

ценить что-н. в ком-н. --- у кого-н.

(birinde bir şeye, birinin bir şeyine değer vermek),

уважать что-н. в ком-н. --- у кого-н.

(birinin bir şeyine, birinde bir şeye saygı duymak),

порицать что-н. в ком-н. --- у кого-н.

(birinde bir şeyi, birinin bir şeyini ayıplamak),

осуждать что-н. в ком-н. --- у кого-н.

(birinde bir şeyi, birinin bir şeyini yermek, ayıplamak),

любить что-н. в ком-н. --- у кого-н.

(birinde bir şeyi, birinin bir şeyini sevmek),

презирать что-н. в ком-н. --- у кого-н.

(birinde bir şeyi hor görmek, nefret etmek),

подозревать что-н. в ком-н. --- у кого-н.

(birinin bir şeyinden şüphelenmek);

будить мысль в слушателях --- у слушателей

(dinleyenlerin fikrini uyandırmak),

воспитывать любознательность в ребенке --- у ребенка

(çocuğa merak aşılamak),

развивать любознательность в ребенке --- у ребенка

(çocuğun merakını geliştirmek).

5.3.2.9.2. при ком-н. --- у кого-н.

иметь что-н. при ком-н⁶⁵. --- у кого-н.

(birinde bir şey bulunmak),

держатъ что-н. при ком-н. --- у кого-н.

(birinde bir şey (para) tutulmak),

хранить что-н. при ком-н. --- у кого-н.

(birinde bir şey saklanmak, muhafaza edilmek),

оставить что-н. при ком-н. --- у кого-н.

(bir şeyi birinin yanına, birine (çocuğu büyükannenin yanına)

bırakmak)

5.3.2.9.3. в чем-н. --- в деле чего-н.

преуспевать в чем-н. --- в деле чего-н.

(bir şeyde (sanayileşmede) başarı kazanmak)

⁶⁵ Bu ifade zamirle kullanılır.

5.3.2.9.4. *в чем-н. --- с чем-н.*

разобраться в деле, в жалобах, в письмах --- с делом, с жалобами, с письмами

(işleri, davaları, mektupları kavramak).

5.3.2.9.5. *над чем-н. --- о чем-н.*

думать над чем-н. --- о чем-н.

(bir şey üzerinde, hakkında düşünmek),

размышлять над чем-н. --- о чем-н.

(bir şey üzerinde düşünmek, düşünceye dalmak),

раздумывать над чем-н. --- о чем-н.

(bir şeyle ilgili, bir şey üzerinde fikrini değiştirmek).

5.3.3. Bir çok fiilde birkaç değişken yönetim mevcuttur:

говорить о ком-чем-н. --- про кого-что-н. насчет, относительно, касательно кого-чего-н⁶⁶.

(biri – bir şey hakkında konuşmak),

разговаривать о ком-чем-н. --- про кого-что-н. насчет, относительно, касательно кого-чего-н.

(biri – bir şey hakkında konuşmak),

⁶⁶ *касательно кого-чего* ifadesi resmi dile ait ancak Çağdaş Rusçada kullanılmayan bir ifadedir.

беседовать о ком-чем-н. --- про кого-что-н. насчет, относительно, касательно кого-чего-н.

(biri – bir şey hakkında sohbet etmek),

спорить о ком-чем-н. --- про кого-что-н. насчет, относительно, касательно кого-чего-н.

(biri – bir şey hakkında tartışmak),

рассуждать о ком-чем-н. --- про кого-что-н. насчет, относительно, касательно кого-чего-н.

(biri – bir şey üzerinde düşünüp taşınmak, konuşmak),

справиться о ком-чем-н. --- про кого-что-н. насчет, относительно, касательно кого-чего-н.

(biri – bir şeyle ilgili bilgi almak),

осведомиться о ком-чем-н. --- про кого-что-н. насчет, относительно, касательно кого-чего-н.

(biriyle – bir şeyle ilgili sorup öğrenmek);

высказать мысль, мнение --- насчет чего-н. --- относительно чего-н. --- по поводу чего-н.

(bir şeyle ilgili fikrini söylemek);

известить кого-н. о чем-н. --- насчет чего-н. --- относительно чего-н.

(birini bir şeyden haberdar etmek),

информировать кого-н. о чем-н. --- насчет чего-н. --- относительно чего-н.

(birini bir şeyden haberdar etmek),

уведомить кого-н. о чем-н. --- насчет чего-н. --- относительно чего-н.

(birine bir şeyi bildirmek);

предостеречь кого-н. от кого – чего-н. --- насчет, относительно кого-чего-н. --- против чего-н.

(birini biri – bir şeyden korumak);

годиться для чего-н. --- на что-н. --- к чему-н. --- во что-н. (для дела --- на дело --- к делу --- в дело)

(bir şeye (bir işe) yaramak),

пригодиться для чего-н. --- на что-н. --- к чему-н. --- во что-н.

(bir şeye (bir işe) yaramak);

оставить (сохранить) что-н. за кем-н. --- для кого-н. (товар за покупателем --- для покупателя)

(biri için bir şey saklamak, muhafaza etmek);

хлопотать у кого-н. --- перед кем-н. --- хлопотать за кого-н. --- о ком-н.

(birilerine ricada bulunarak birine bir şey için yardım etmeye çalışmak)

просить кого-н. --- у кого-н. --- просить о ком-н. --- за кого-н.

(biri için ricada bulunmak).

SONSÖZ

Bir dili öğrenmede baş unsur olan fiilin tümcenin merkezini teşkil ettiği tartışılmazdır. Fiillerin bağıllık kurallılığı Rusça'yı öğrenmede merkezi bir problemdir. Bu kurallılıkta Rusça'nın, fiilin biçimbirimsel yapısı ve leksik anlamıyla bağlantılı olan özelliği belirir. Fiiller ad durumlarıyla bağlantı talep ederler. Üstelik bazı fiiller ad durumuna ek olarak kendileri tarafından ifade edilen anlama uygun olarak bir ya da birkaç ad durumu ve edat alırlar. Fiillerin sözdizimsel bağıllığını öğrenmenin en iyi yolu onları edat ve ad durumu bağıllık özelliklerine göre gruplara ayırmaktır.

Rusça'da fiillerin çok anlamlılığı ve biçimbirimsel yapıları onların kullanıldığı ad durumu ve aldıkları edat sayısını, diğer bir deyişle yönetim türlerini çoğaltan bir unsurdur.

Fiil Yönetimi fiilin yan bağlantısıdır. Bu tür bağlantıda bağımlı sözcük belli bir ad durumunda bulunurken, hakim sözcük değişime uğrayabilme özelliğini taşımaktadır.

Fiil Yönetiminin bir türü olan edatlı fiil yönetimi tekli güçlü, tekli zayıf ikili ve değişken yönetim dizgelerine sahiptir. Güçlü edatlı yönetim çoğu durumda fiilin biçimbirimsel yapısıyla belirlenir: ses görünüşü ve anlam ya da sadece anlam bakımından edat fiilin önekini tekrarlar ve böylelikle edatla birlik olan ad durumu biçimi fiilin önekiyle bağımlı halde bulunur. Bu tür tüm bağlantılar grup oluşturmaktadırlar. Bu bağlantı türünde nesnenin en karakteristik anlamı uzaklaştırma, uzaklaşma ya da yaklaşma anlamlarıdır. Diğer durumlarda güçlü edatlı bağlantı dolaysız olarak fiilin leksik anlamı tarafından ortaya çıkarılır. Bu tür bağlantılar da grup oluşturmaktadırlar.

Güçlü edatlı yönetimde tümleyici, nesnel ve kompleks ilişkiler ifade edilir. Zayıf yönetime ait olan ilişkiler ise nesnel ilişkilerin belirteçsel niteleyici ilişkilerle birleştiği ilişkilerdir. İkili edatlı fiil yönetimi bağlantıda bir biçim edatsız, diğer biçim edatlı ve her iki biçim de edatlı olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. İkili yönetimde yine tekli yönetimde grup oluşturan fiiller mevcuttur. Bu yönetimde ifade edilen ilişkiler kompleks ilişkilerdir. Diğer bir yönetim türü ise değişken yönetimdir. Bu yönetim türünde temel olarak aynı anlam ifade edilirken birden fazla yönetimin varlığı söz konusudur. Edatlı yönetimin sahip olduğu bu özellik Rus Dili'nin ifade zenginliğinin aynasıdır.

Sonuçta Rusça'da fiiller edatlar, ad durumu biçimleriyle birleşirler. Temel olarak hangi fiilin hangi edatlarla ve ad durumu biçimleriyle birleştiğinin belirleyici unsuru belirli birleşim olanaklarının taşıyıcısı olan fiilin biçimbirimsel ve anlamsal yönüdür.

Edatlı fiillerin kullanımı konusu Rusça öğrenen Türklerin üzerinde durması gereken önemli konulardandır. Rusça öğrenen Türk öğrenciler bazı fiillerden sonra edat ve ad durumu biçimlerinin doğru seçimi konusunda büyük güçlük çekmektedirler. Bu durum konunun önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Çalışmada Rusça öğrenen Türklerin Rusça sözdizimi dizgesinin belli başlı parçalarından olan edatlı fiil yönetimi konusunda dilbilgisel becerilerini geliştirmek amaçlanmıştır. Yukarıda söz edildiği gibi fiil yönetimi fiilin yan bağlantısıdır. Bu bağlantı türünde bağımlı sözcük belli bir ad durumunda bulunurken hakim sözcük değişime uğrayabilmektedir. Dolayısıyla ad durumları edatlı fiil yönetimi konusunun temel parçalarındandır. Bu nede

Çalışmada birinci bölümde ad durumları ve ikinci bölümde Rusça'da ad durumları tanıtılmıştır. Rusça'da edat alan fiilleri incelememiz dolayısıyla da üçüncü bölümde edatlar, dördüncü bölümde ise Rusça'da edatlar tanıtılmıştır. Beşinci bölümde ise edatlı fiillerin sözdizimsel bağılık modelleri gruplandırılmıştır. Gruplandırmadaki amaç yönetimlerin kullanım mantığının anlaşılmasının kolaylaştırılması ve konunun akılda tutulmasını yetkin kılmaktır.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Бесспорно, что организующий центр предложения, которое является основным объектом при изучении языка, - это глагол. Закономерность подчинения глаголов при изучении русского языка становится центральной проблемой. В данной закономерности проявляется специфика русского языка, связанная с морфемным составом и лексическим значением глагола. Глаголы требуют связь с падежными формами. Сверх того некоторые глаголы принимают один или несколько предлогов в соответствии с значением выраженными самими этими глаголами. Лучший способ при изучении синтаксического подчинения глаголов служит объединить глаголы в определенные группы по признакам их подчинения с падежными формами и предлогами.

В Русском языке многозначность глаголов и их морфемные составы являются элементами умножающие виды управления иными словами число падежных форм и предлогов, которыми они используются. Глагольное управление – это подчинительная связь глагола. В этом виде связи при присутствии зависимого слова в определенной падежной форме главное слово имеет свойство изменения. Предложное глагольное управление, которое является видом глагольного управления включает в себе системы: одиночное сильное управление, одиночное слабое управление, двойное управление и вариативное управление. Сильное предложное управление глагола во многих случаях бывает predetermined его

морфемным составом: вычленяемый префикс по звуковому облику и по значению или только по значению дублируется предлогом, и, таким образом падежная форма с предлогом оказывается в непосредственной зависимости от морфемного состава глагола, т.е. от наличия в нем того или другого префикса. Все такие связи образуют группу. Наиболее характерное значение объекта при этой связи – это значение предмета отстранения, удаления или приближения. В других случаях сильная предложная связь вызвана непосредственно лексической семантикой глагола. Такие связи то же образуют группу. При сильном предложном глагольном управлении возникают отношения восполняющие, объектные и комплексные. К слабому предложному глагольному управлению относятся все те связи, при которых объектные отношения сочетаются с отношениями обстоятельственно определительными. Двойное предложное глагольное управление разделяется на две части как одно управление беспредложное, другое с предлогом или оба управления с предлогами. В двойном предложном глагольном управлении существуют и те глаголы образующие группу в одиночном управлении. В этом виде управления выражаются отношения комплексные. Другой вид управления – это вариативный. В данном виде управления в основном есть наличие более одного управления при выражении одинокого значения разными зависимыми формами. Данное свойство принадлежащее предложному глагольному управлению есть зеркало богатства значений Русского языка.

В итоге в Русском языке глаголы сочетаются с предлогами и падежными формами. В основном определяющий элемент тому, какой глагол сочетается с какими предлогами и падежными формами это морфемная и лексическая сторона глагола, которая является носителем определенных сочетаемостных возможностей.

Предмет употреблений предложных глаголов занимает место в значительных материалах на который Турецкие студенты должны обращать внимание. Турецкие студенты переносят трудности по вопросу правильно выбрать предлог и форму падежа после некоторых глаголов. Эта обстановка подавает значение материала.

В работе преследована цель развивать лингвистической компетенции Турецких студентов изучающих Русский язык на материале определенного фрагмента Русской синтаксической системы-предложных глагольных управлений. Как выше сказано глагольное управление это подчинительная связь глагола. В данном виде связи главное слово может изменится когда зависимое слово ставится в определенной падежной форме. В связи с этим падежные формы занимают место в основных фрагментах предложного глагольного управления. Вследствие этого во первой главе работы был ознакомлен предмет падежа, а во второй главе работы - предмет падежа в Русском языке. В связи с тем, что мы исследуем предложных глаголов в Русском языке в третьей главе работы ознакомлен предмет предлога, а в четвертой главе работы – предмет предлога в Русском языке. Что касается пятой главы, то в ней сгруппированы модели синтаксического

подчинения. Цель группировки – это облегчить понимание логики употребления управлений и способствовать запоминанию материала.

ABSTRACT

It is unquestionable that the verb which is the basic element in learning a language is the heart of a sentence. The subordinative regularity of verbs is the central problem in learning Russian language. The particularity of Russian language which is connected with morphemic structure and lexical meaning of a verb appears in this regularity. Verbs demand connection with case forms . In addition to their case forms some verbs take one or more than one prepositions as in conformance with the meaning expressed by them. The best way of learning syntactical subordination of verbs is to separate them in groups in accordance with their subordinative features of preposition and the case forms.

The polysemy and morphemic structure of verbs in Russian language are the elements multiplying their kinds of government, namely the number of case forms and of preposition they are used. Verbal government is a subordinating connective. The dependent word in this kind of connection exists in a certain case form while the basic word has a feature of ability of undergoing an alteration. The prepositional verbal government which is a kind of verbal governments has the following government systems: the single strong government, single weak government, double government, and the variable government. In most cases, the strong prepositional government is determined by morphemic structure of verb. From the standpoint of sound shape and meaning, or only the meaning the preposition repeats the prefix of verb, and thus the case form connected with preposition appears directly depending on morphemic connection of verb namely with prefix of verb. All

such connections create a group. The most characteristic meaning of object in this kind of connection is the meanings of removing, secession, or approaching. In other cases the strong prepositional connection is indirectly introduced by lexical meaning of verb. All such connections also create a group. The complementary, objective and complex relations are arisen in the strong prepositional government. As to the relations concerning the weak government they are such relations where objective relations are connected with the determinative qualifier relations. The double prepositional verbal government are divided into two parts: one is the non-prepositional government and the prepositional government in the connection and the second is the prepositional government of both. The verbs creating a group in the single government also exist in the double government. The complex relations are expressed in this kind of government. Other kind of government is the variable government. In this kind of government exist more than one government while the same meaning is expressed with variable dependent forms. This feature which belongs to the prepositional verbal government is the mirror of richness of expression in Russian language.

In conclusion, the verbs combine with prepositions and the case forms Basically, the determining factor of which verb is combine to which prepositions and case forms is the morphemic and lexical aspects of the verb which is the carrier of certain combinatorial possibilities

The theme of using verbal prepositions is one of important themes on which Turkish students who learn how to speak Russian has to emphasise. The students learning Russian language are in great difficulties on correct

selection of both prepositions and case forms or kinds of government following some verbs. This situation puts forward the importance of theme.

In this study, it was aimed to develop grammatical skills of Turkish students learning Russian language on prepositional verbal government which is one of the main elements of Russian system of syntax. As it is told above, the dominant word may be undergone an alteration while the dependent word exists in a certain case form in this kind of connection. Therefore, the case forms, and the case forms in Russian language were introduced in the first and second section of the study, respectively. And the prepositions and the prepositions in Russian language were introduced in the third and fourth sections. Respectively because of our study in which we examined verbal prepositions in Russian language in the fifth section, the subordination patterns of syntax of verbal prepositions were assembled into groups. The aim of assembling into groups is to facilitate the understanding of logic of usage of governments, and to ensure keeping in mind of the theme.

7. KAYNAKÇA :

1. Лебедеева М.Н., Словарь – справочник синтаксической сочетаемости глаголов – 3-издание, стереотипное – Москва : Рус. яз. Курсы, 2003.
2. Лебедеева М.Н., Практикум по синтаксической сочетаемости глаголов – Москва : Рус. яз. Курсы, 2002.
3. Русский глагол : формы и их употребление. 3-е изд.- Москва : Русс. яз. Курсы, 2004.
4. Кузьмич И. П., Лариохина Н.М. Падежи! Ах Падежи! Сборник упражнений по глагольному управлению. – Москва : «Русский язык». Курсы, 2003.
5. Pamir Dietrich A., Словарь Лингвистических Терминов, İstanbul, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2001.
6. Pamir Dietrich A., Rusça Dilbilgisi (Sesbilgisi – Biçimbilgisi – Sözdizimi), İstanbul, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2004.
7. Toklu O. Dilbilime Giriş, Ankara, Akçağ yayınları, 2001.
8. Vardar B.,Güz N., Huber E., Senemoğlu O, Öztokat E., Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü , Abc kitabevi, 1998.
9. Yetimakman İ., Stoletnaya G., Грамматика русского языка, İstanbul, Fono açıköğretim kurumu,2001.
10. Байниязов А., Насиhasanoğlu A., Rusça – Türkçe İsimler ve Fiiller Sözlüğü, İstanbul, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 1998.
11. Снагис А.А., Образование и употребление видов глагола в русском языке, Москва, Государственное учебно –

педагогическое издательство министерство просвещения
РСФСР, 1961.

12. J. C. Levine, Russian Grammar, McGraw – Hill Companies, U.S.A.,
1999.

13. И.М.Пулькина, Е. Б. Захава – Некрасова, Практическая
грамматика с упражнениями, Издательство « Русский язык»,
Москва, 2001.

14. С.И.Ожегов, Н. Ю. Шведова, Толковый Словарь Русского
Языка: 80 000 слов и фразеологических выражений /
Российская академия наук. Институт русского языка им. В.В.
Виноградова. – 7-е изд., дополненное.-Москва:
Азбуковник, 1999.

15. Э. М. –Э. Мустафаев, В.г. Шербинин, Büyük Rusça-Türkçe
Sözlük, Multilingual Yabancı Dil Yayınları: İstanbul, 1999.

16. [http:// www. en. wikipedia / wiki / List – of – grammatical cases.](http://www.en.wikipedia/wiki/List_of_grammatical_cases)

17. [http:// www. answers.com / topic / declension.](http://www.answers.com/topic/declension)

18. [http:// www. answers.com / main. / ntquery?method=active-
stative+language&gvp.](http://www.answers.com/main/ntquery?method=active-stative+language&gvp)

19. [http:// www. ref.ewreka.ru.](http://www.ref.ewreka.ru)

20. [http:// www.rusgram.narod.ru / 2697 -2712.htm.](http://www.rusgram.narod.ru/2697-2712.htm)

21. [http:// www.grammar.ccc.comment.edu/grammar/prepositions.htm.](http://www.grammar.ccc.comment.edu/grammar/prepositions.htm)

22. [http:// www.en.wikipedia.org / wiki / prepositioanal – phrase.](http://www.en.wikipedia.org/wiki/prepositional_phrase)

23. [http:// www. en.wikipedia.org / wiki / Adverbial.](http://www.en.wikipedia.org/wiki/Adverbial)

24. [http:// www.owl.english.purdue.edu / handouts / esl / eslprep.html.](http://www.owl.english.purdue.edu/handouts/esl/eslprep.html)

25. [http:// www. ingilizcebil.com / p3.htm](http://www.ingilizcebil.com/p3.htm).
26. [http:// www.mcdaniel.edu / german / prepos.html](http://www.mcdaniel.edu/german/prepos.html).
27. [http:// www.ex. ac.uk / german / abinitio / chap5-5.html](http://www.ex.ac.uk/german/abinitio/chap5-5.html).
28. [http:// www. german.about.com / library / weekly / aa052101.ahh](http://www.german.about.com/library/weekly/aa052101.ahh).
29. [http:// www. home.unilang.org / wiki3 / index.php / German – Praepositionen / Prepositions.html](http://www.home.unilang.org/wiki3/index.php/German-Praepositionen/Prepositions.html).
30. [http:// www2. mcdaniel.edu /german / prepos.html](http://www2.mcdaniel.edu/german/prepos.html).
31. [http:// www.artefact.lib.ru / languages/russian/ 1645 – 1668. html-1655-1](http://www.artefact.lib.ru/languages/russian/1645-1668.html-1655-1).
32. <http://www.hi-edu.ru/x-books/xbook089/01/index.html?part-7=i681>.
33. [http:// www.edu.shd.ru/lection/russkiy/uch-rus-sintaks-01-01.html](http://www.edu.shd.ru/lection/russkiy/uch-rus-sintaks-01-01.html).
34. [http:// www. mariab.h1.ru/ index.files/RuLang/synt/pssverb2.html](http://www.mariab.h1.ru/index.files/RuLang/synt/pssverb2.html).
35. [http:// www.artefact.lib.ru/languages.russian/1734-1748.html](http://www.artefact.lib.ru/languages.russian/1734-1748.html).